

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA RESTAUROVÁNÍ

Ateliér restaurování nástěnné malby a sgrafita
Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

**Restaurování šedého stínovaného sgrafita
“Abrahámův pohřeb” č. 25 a “Jákobův zápas s
andělem” č. 32 na fasádě domu čp. 538 na Horním
náměstí ve Slavonicích**

Vedoucí práce: MgA. Zuzana Wichterlová, DiS

Vypracovala: Anastasia Koledova

Bakalářská práce

2025

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Anastasia Koledova**
Osobní číslo: **R20000**
Studijní program: **B0222A310001 Restaurování a konzervace děl hmotného kulturního dědictví**
Specializace: **Nástěnná malba, sgrafito a mozaika**
Téma práce: **Restaurování šedého stínovaného sgrafita "Abrahámův pohřeb" a "Já-kobův zápas s andělem" na fasádě domu čp. 538 na Horním náměstí ve Slavonicích.**
Zadávací katedra: **Ateliér restaurování malby a sgrafita**

Zásady pro vypracování

V bakalářské práci student dokládá, že je schopen samostatně provést komplexní restaurátorský zákrok. Anastasii Koledové byl přidělen úsek sgrafita s výjevem "Abrahámův pohřeb" (č. 25) a "Já-kobův zápas s andělem" (č. 32) na pravé polovině fasády domu čp. 538 na Horním náměstí ve Slavonicích. Úkolem studentky je nejprve provést restaurátorský průzkum, v jehož rámci bude prozkoumána původní technika, rozsah druhotných zásahů, stav výjevu a rozsah jeho degradace a poškození. Dále budou provedeny zkoušky postupů. Studentka vyhodnotí výsledky průzkumu, připraví návrh na restaurátorský zákrok a provede restaurování. Výjev je součástí celku fasády, míru retuše je nutné přizpůsobit okolním výjevům. Průběh prací bude konzultován jak s vedoucím práce, tak se zástupci PU.

V rozšířené kapitole se studentka zaměří na stavební vývoj objektu s důrazem na proměny sgrafitové fasády. Dohledá obrazové prameny a historickou fotodokumentaci zachycující proměny stavu, vzhledu a stavebního vývoje. Dohledané materiály porovná, přehledně zpracuje a vyhodnotí společně s poznatky získanými přímo na místě.

Restaurátorská dokumentace přiděleného úseku musí obsahovat všechny nezbytné údaje a kapitoly, včetně kvalitní fotodokumentace a grafické dokumentace. Po formální stránce dodrží studentka pravidla psaní bakalářských prací, stanovená na FR UPCE.

Textová podoba bakalářské práce včetně všech fotografií, grafických zákresů a dalších vyobrazení bude vedoucímu práce předložena ke korektuře nejpozději tři týdny před oficiálním odevzdáním.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Bakalářské a diplomové práce FR UPa
- APPELBAUM, Barbara. Conservation Treatment Methodology. Britain: Published by Elsevier, 2007. ISBN 978-1-136-41501-2.
- ASHURST, John; IRELAND, Richard a STEWARD, John, HENRY, Alison (ed.). Practical building conservation: Mortars, Renders and Plasters. Farnham: Ashgate, c2011. ISBN 9780754645597.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. Figurální sgrafito ve Slavonicích a jeho restaurování. Památková péče. 1970, roč. 30, č. 3, s. 144-160.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. Grafická předloha a její význam při restaurování maleb a sgrafit. Zprávy památkové péče. 1971, č. 31, s. 4-16.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. K ikonografii a restituci sgrafitového reliéfu tří renesančních domů ve Slavonicích. Umění. 1970, roč. 18, č. 4, s. 383-394.
- MÍCHALOVÁ, Zdeňka. Měšťané, umělci, řemeslníci: výtvarná kultura v Telči a Slavonicích v době renesance. Maturandum. Brno: Books & Pipes, 2020. ISBN 978-80-7485-214-5.
- MORA, Paolo, Laura MORA a Paul PHILIPPOT. Conservation of wall paintings. Boston: Butterworths, c1984. ISBN 0-408-10812-6.
- SLÁNSKÝ, Bohuslav. Technika malby. Vyd. 2. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-610-x.
- VÁLEK, Jan, Olga SKRUŽNÁ, Zuzana WICHTERLOVÁ, Jana WAISSEROVÁ, Jana MAŘÍKOVÁ-KUBKOVÁ a Petr KOZLOVCEV. Podle starého vzoru: rekonstrukce malt, sgrafit a štuků. Praha: Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, 2021. ISBN 978-80 86246-95-6.
- VANĚČEK, Ivan. Nástěnné malby. Praha: Společnost pro technologie ochrany památek – Stop, 2000. ISBN 80-902668-3-5.
- WAISSEROVÁ, Jana a FIDLER, Petr. Figurální sgrafitová výzdoba s landsknechty na fasádě domu čp. 545 v ulici Boženy Němcové ve Slavonicích. Univerzita Pardubice, 2020. Dostupné také z: <https://hdl.handle.net/10195/76785>.
- WAISSEROVÁ, Jana. Figurální sgrafito 16.-17. století ve Slavonicích. Diplomová práce, vedoucí Milan Togner. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002.
- WICHTERLOVÁ, Zuzana. Průzkum techniky renesančního sgrafita. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. ISBN 978-80-7395-930-2.
- WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana; SKRUŽNÁ, Olga a VÁLEK, Jan. New Shading Technique Revealed through Reconstructing the Sgraffito Technology used North of the Alps during the Renaissance. In: WEYER, Angela a KLEIN, Kerstin. Sgraffito in Change: Materials, Techniques, Topics, and Preservation. Petersberg: Michael Imhof Verlag, 2019, s. 124-137. ISBN 978-3-7319-0802-9.

Odborná periodika:

- Zprávy památkové péče
- Průzkumy památek
- e-Monumentica
- Journal of the American Institute for Conservation
- Studies in Conservation
- Restauro

Internetové zdroje:

- <https://primo.upce.cz/>
- <https://scholar.google.com>
- <https://www.researchgate.net/>
- <https://www.sciencedirect.com/>

- <https://aata.getty.edu/>
- <https://link.springer.com/>

Vedoucí bakalářské práce: **MgA. Zuzana Wichterlová**
Ateliér restaurování malby a sgrafita

Konzultant bakalářské práce: **Mgr. Zdeňka Míchalová, Ph.D.**
Katedra humanitních věd FR

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **5. srpna 2025**

L.S.

Mgr. BcA. Radomír Slovík
děkan

MgA. Zuzana Wichterlová
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 23. července 2025

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji bakalářskou práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce jako školního díla mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice (Dislokované pracoviště – Fakulta restaurování, Litomyšl).

V Litomyšli dne

.....

Anastasia Koledova

Poděkování

Chtěla bych srdečně poděkovat paní MgA. Zuzaně Wichterlové, vedoucí mé bakalářské práce, za odborné vedení, cenné rady, pečlivé korektury a trpělivost, kterou mi během studia věnovala.

Moc děkuji paní Mgr. Zdeně Michalové, Ph.D za její pomoc při psaní rozšířené kapitoly, odborné konzultace a cenné rady.

Srdečně děkuji paní Mgr. et MgA. Janě Waissarové za poskytnutou možnost pracovat ve Slavonicích, za její odborné rady a cenné praktické zkušenosti, které jsem díky ní získala.

Název

Restaurování šedého stínovaného sgrafita “*Abrahámův pohřeb*” č. 25 a “*Jákobův zápas s andělem*” č. 32 domu čp. 538 na Horním náměstí ve Slavonicích

Anotace

Bakalářská práce prezentuje komplexní restaurování renesančního sgrafita na fasádě měšťanského pivovaru dům čp. 538, bývalé čp. 108 na Horním náměstí ve Slavonicích. Jedná se o dva výjevy “*Abrahámův pohřeb*” (výjev z Geneze číslo 25) a “*Jákobův zápas s andělem*” (výjev z Geneze číslo 32). Restaurátorská práce byla provedena v rámci restaurování pravé části fasády a navazovala na restaurování její levé části. Předmětem průzkumu byl i výzkum stavebního vývoji objektu s důrazem na proměny sgrafitové fasád, který je popsán v rozšířené kapitole. Práce zároveň obsahuje textovou a grafickou přílohu.

Klíčová slova

restaurování, figurální sgrafito, renesance, Slavonice, městský pivovar čp. 538, č.p. 108, Starý zákon

Title

Restoration of grey coloured shaded sgraffitto " *The Death of Abraham* " No. 25 and " *Jacob Wrestling With the Angel* " No. 32 on the facade of house No. 538 Horní náměstí in Slavonice.

Annotation

The bachelor's thesis presents the comprehensive restoration of Renaissance sgraffito on the façade of the burgher brewery house No. 538, formerly No. 108, located on the Horní square in Slavonice. It involves two scenes: "*The Death of Abraham*" (a scene from Genesis chapter 25) and "*Jacob Wrestling With the Angel*" (a scene from Genesis chapter 32). The restoration work was carried out as part of the restoration of the right section of the façade and followed the restoration of its left section. The research also included a study of the building's architectural development, with a focus on changes to the sgraffito façade, which is described in an extended chapter. The thesis also contains both textual and graphic appendices.

Keywords

restoration, figurative sgraffito, Renaissance, Slavonice, municipal brewery house No. 538, house No. 108, Old Testament

Obsah

1. Úvod.....	12
2. Úvodní údaje.....	13
2.1. Lokalizace památky	13
2.2. Údaje o památce	13
2.3. Údaje o akci	13
2.4. Údaje o dokumentaci	14
3. Průzkum díla	15
3.1. Uměleckohistorický průzkum	15
3.1.1. Stavební vývoj objektu	15
3.1.2. Popis díla	23
3.1.3. Předlohy a analogie díla.....	24
3.1.4. Předchozí restaurátorské zásahy a průzkumy	25
3.2. Restaurátorský průzkum.....	28
3.2.1. Vizuální průzkum v rozptýleném denním světle	28
3.2.2. Perkusní průzkum (poklepem)	29
3.3. Přírodovědný (chemickotechnologický) průzkum	29
3.3.1. Konkrétní cíle průzkumu	29
3.3.2. Výsledky chemickotechnologického průzkumu	30
3.4. Komplexní vyhodnocení průzkumu	31
3.4.1. Popis a historický vývoj objektu	31
3.4.2. Popis díla a jeho námět	31
3.4.3. Historický vývoj díla	31
3.4.3.1. Původní technika díla	31
3.4.3.2. Druhotné vrstvy.....	32
3.4.3.3. Stav díla a jeho příčiny	32
4. Zkoušky technologií a materiálů.....	33
5. Návrh restaurátorského zákroku	33
5.1. Koncepce restaurování	33
5.2. Návrh postupu restaurátorských prací.....	34
6. Dokumentace restaurátorského zásahu	35
6.1. Postup restaurátorských prací.....	35
6.1.1. Injektáž	35
6.1.2. Odstranění nevyhovujících druhotných tmelů	35

6.1.3.	Čištění.....	35
6.1.4.	Strukturální konsolidace omítkové vrstvy.....	35
6.1.5.	Tmelení.....	35
6.1.6.	Retuše a rekonstrukce.....	36
6.2.	Použité materiály a přístroje.....	36
6.3.	Doporučený režim památky.....	37
7.	Závěr.....	38
8.	Seznam literatury, pramenů a použitých zkratk.....	39
8.1.	Seznam literatury.....	39
8.2.	Seznam pramenů.....	40
8.3.	Internetové zdroje.....	41
8.4.	Seznam použitých zkratk.....	41
9.	Fotografická a obrazová dokumentace.....	42
10.	Grafická dokumentace.....	92
11.	Přílohy.....	100

1. Úvod

Tato bakalářská práce je restaurátorskou dokumentací, v níž je popsán provedený komplexní průzkum a restaurátorský zásah na vybraném úseku fasády bývalého městského pivovaru čp. 538 na Horním náměstí ve Slavonicích. Fasáda pivovaru je zdobena renesančním sgrafitem s motivy ze Starého zákona a Samsonova cyklu. Výjevy jsou uspořádány ve vodorovných pásech ve čtyřech řadách a rámované rolverkovým ornamentem a doprovázeny citáty. Předmětem restaurování jsou figurální výjevy *“Abrahámův pohřeb”* č. 25 a *“Jákovův zápas s andělem”* č. 32 v pravé části fasády.

Součástí bakalářské práce je i rozšířená kapitola, jež je věnovaná stavebnímu vývoji objektu s důrazem na proměny sgrafitové fasády. Bohužel se do dnešních dnů dochovalo jen velmi málo věrohodných informací o historii budovy bývalého pivovaru. Avšak rozšířená kapitola bakalářské práce byla založena na odborných konzultacích a důkladné analýze všech dostupných písemných pramenů, včetně knih o historii Slavonic, diplomových a restaurátorských prací věnovaných budově pivovaru a okolním stavbám, přičemž byly studovány i dochované fotografie a staré pohlednice.

Nutnost restaurování byla způsobena krupobitím, které poškodilo fasádu se sgrafitem během roku 2020. Důsledkem bylo poškození degradovaných druhotných tmelů a originální omítky a narušení adheze a koheze souvrství, jež hrozilo zatékáním vody a odtržením vrchní vrstvy. Na základě tohoto stavu byly provedeny akutní restaurátorské práce. Následně byl revidován stav fasády, během čehož se ukázalo, že její stav je podstatně horší, než se původně předpokládalo. Na základě tohoto zjištění bylo rozhodnuto o provedení příslušných oprav a restaurátorských prací ve dvou etapách v letech 2022 a 2023. Během první etapy byla restaurována levá polovina fasády. Degradované části byly zpevněny, okraje originálu zajištěny, zpevněny a obtmeleny, provedena injektáž. Druhá etapa, jejíž součástí je také bakalářská práce, byla věnována pravé polovině fasády.

2. Úvodní údaje

2.1. Lokalizace památky

- **Kraj:** Jihočeský
- **Adresa:** Horní náměstí 538, 378 81 Slavonice
- **GPS souřadnice:** 48.9967339N, 15.3541539E
- **Objekt:** měšťanský dům, bývalý pivovar
- **Bližší určení místa popisem:** dům na nároží severní části Horního náměstí, čelní fasáda domu

2.2. Údaje o památce

- **Název restaurovaného díla:** renesanční sgrafitová fasáda s výjevy z knihy Genesis a Samsonova cyklu
- **Klasifikace památky:** kulturní památka
- **Rejstříkové číslo objektu v ÚSKP:** 25761/3-2165
- **Autor:** neznámý
- **Sloh, datace:** renesance, 2. pol. 16. století
- **Materiál, technika:** stínované sgrafito šedého zbarvení, intonaco probarvené dřevěným uhlím.
- **Restaurovaná část:** figurální výjevy “*Abrahámův pohřeb*” Genezis č. 25 a “*Jakobův zápas s andělem*” Genezis č. 32
- **Rozměry restaurovaného díla:**
 - č. 25: 175,5 × 122 cm (2,14 m²)
 - č. 32: 166,7 × 201,8 cm (3,36 m²)
- **Předchozí známé restaurátorské zásahy na díle:**
 - 1967-1968: odkryv, restaurování a rekonstrukce.¹
 - 1989: zpevnění, rekonstrukce degradovaných doplňků a obnovení bílé vápenné vrstvy.²
 - 1998-1999: konzervace a restaurování.³
 - 2020: aktuální zajištění fasády poničené krupobitím.⁴
 - 2022: 1. etapa konzervace levé části fasády poničené krupobitím.⁵

2.3. Údaje o akci

- **Vlastník památky, objednatel:** MÚ Slavonice
- **Zhotovitel:**

¹ Národní archiv. Český fond výtvarných umělců. Dílo. Nezpracovaný fond. Zpráva o prohlídce restaurátorského díla ze dne 23.5.1968, Slavonice, dům čp. 108.

² KOLÁŘ, Miroslav. *Slavonice – Sgrafitová výzdoba domu čp. 538/108*. Restaurátorská zpráva. Praha, 1989. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 827.

³ ŠPALE, Václav et al. *Restaurátorské práce na sgrafitové fasádě domu č.p. 538*. Dokumentace restaurátorského zásahu. Praha, 1998. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 2989 A, B.

⁴ WAISSEROVÁ, Jana, HORÁKOVÁ, Oldřiška. *Akutní zajištění sgrafitové fasády čp. 538, Horní náměstí ve Slavonicích poničené krupobitím dne 6. 6. 2020*. Dokumentace restaurátorského zásahu. 2020. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 6499.

⁵ WAISSEROVÁ, Jana, HORÁKOVÁ, Oldřiška. *1. etapa restaurování renesanční sgrafitové fasády poničené krupobitím. Bývalý pivovar, dům čp. 538, Horní náměstí Slavonice*. Restaurátorská dokumentace. Zahořany, 2022. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 6765. V době návštěvy archivu (duben 2024) nebyla dokumentace dostupná.

- Mgr. et MgA. Jana Waisserová, Zahořany 49, 252 10 Mníšek pod Brdy, povolení MK ČR č.j. 6.965/96, tel: 604 233934, e-mail: jana@waisserova.cz
- Fakulta restaurování Univerzity Pardubice, Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl, email: dekanat.fr@upce.cz
- **Památkový dohled:** PhDr. Roman Lavička PhD., NPÚ o.p.s. v Českých Budějovicích
- **Závazné stanovisko:** Rozhodnutí MÚ Dačice, č. j. OKC /15834/20/2932–2003/URBP ze dne 17.7. 2020
- **Odborný pedagogický dozor:** MgA. Zuzana Wichterlová, licence MK 48427/2015 OPP
- **Z fakulty restaurování UPa na dalších částech pracovaly:** Eliška Matoušková, Timea Töröková, BcA. Eliška Drašnarová
- **Odborná spolupráce:**
 - Mgr. Zdeňka Michalová, Ph.D. – konzultace uměleckohistorické části
 - Ing. Jan Válek, Ph.D. – chemickotechnologický průzkum
- **Termín započetí a ukončení akce:** červen – srpen 2023

2.4. Údaje o dokumentaci

- **Dokumentaci vypracovala:** Anastasia Koledová
- **Fotografie pořídila:** Anastasia Koledová
- **Použitá snímací technika:** Canon EOS 60D, Canon EOS 77D
- **Počet stran textu dokumentace:** 159
- **Počet vyobrazení ve fotografické dokumentaci:** 74
- **Počet vyobrazení v grafické dokumentaci:** 8
- **Počet příloh:** 3
- **Místa uložení dokumentace ve digitální podobě:**
 - archiv Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl
 - osobní archiv autora

3. Průzkum díla

3.1. Uměleckohistorický průzkum

3.1.1. Stavební vývoj objektu⁶

Slavonice jsou malé historické město na jihozápadní Moravě. Leží ve zvlněné krajině jeden kilometr severně od hranic s Rakouskem a jedenáct kilometrů jihozápadně od Dačic. Historické jádro města leží při severní straně Slavonického (Starého) potoka, který pramení u Stálkova a vlévá se do Rakouské Dyje (Thaya). Ve středu historického jádra města se nachází farní kostel Matky Boží, nyní Nanebevzetí Panny Marie, který spolu s oválným blokem domů tvoří čelo Dolního náměstí (dnes náměstí Míru). Východně od Dolního náměstí se nachází Horní náměstí v podobě široké ulice ukončené Znojemskou (dříve Horní, Jemnickou) branou. Důležitou součástí města je také Dlouhá ulice (Jana Švermy), která se nachází v severní třetině města, vede rovnoběžně s Dolním a Horním náměstím a tvoří součást vnitroměstské okružní ulice.

Severozápadně od města stojí špitální kostel sv. Jana Křtitele na ulici Jana Žižky, která se táhne kolem zaniklé středověké vesnice do Stálkova, a dále směrem k Jindřichovu Hradci. Ještě dál od města na severozápad je poutní kostel Božího těla (nyní sv. Ducha).

POČÁTKY SLAVONIC

Vznik města Slavonice dosud nebyl zcela objasněn. Otázkou zůstává podoba osídlení ve 13. a v první polovině 14. století.

Předpokládá se, že Slavonice byly ve středověku původně slovanskou osadou, avšak není zcela jasné, kde se tato osada rozkládala. Jednou z možností je, že se osada se slovanskými obyvateli nacházela v okolí dnešního Špitálního předměstí s kostelem sv. Jana Křtitele, který je gotického původu z poloviny 14. století, ale pravděpodobně má starší románský základ z doby okolo roku 1200, což však nebylo dosud potvrzeno.⁷ Jaroslav a Jitka Sedlářovi v roce 1973 odvozovali název města od vlastního jména “Slavoň” – podle nich název “Slavonice” znamená “ves lidí Slavoňových”.⁸ Tato hypotéza však nebyla přesvědčivě doložena. Od konce 13. století byly Slavonice majetkem pánů z Hradce, kteří oblast získali kolem poloviny 13. století. V nejstarší písemné zmínce o městě z roku 1260 je zmíněn slavonický farář s německým jménem Werner “de Zlawicz”, což naznačuje existenci německé kolonizační tržní a řemeslnické osady, která se mohla rozkládat v místech dnešního centra města. Tato osada je dále zmiňována v závěti Oldřicha z Hradce sepsané roku 1294, a lze předpokládat, že zakladatelé osady přišli do oblasti dnešních Slavonic z Frank přes Rakousy.⁹ Dosud není zcela jisté, zda město vzniklo ze dvou samostatných národnostně odlišných osad, nebo se na území dnešního města původně nacházela pouze jedna osada.

K přeměně nevelké trhové vsi ve středověké město s opevněním došlo přibližně v polovině 14. století. Poprvé je existence města Slavonice zmiňována v letech 1354 a 1359. Ve smlouvě z roku 1366 mezi Oldřichem z Hradce a moravským markrabětem Janem Jindřichem je částečně popsána tehdejší

⁶ V této kapitole budou čísla domů uvedena podle starého číslování: čp. 538 bude označeno jako čp. 108 a čp. 537 jako čp. 107.

⁷ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Díl 6 Pro-S. Praha: Libri, 2008. s. 714

⁸ SEDLÁŘ, Jaroslav a SEDLÁŘOVÁ, Jitka. *Slavonice. Památky. Řada Měst. památkové rezervace*. Praha: Odeon, 1973. s. 10.

⁹ KUČA 2008 (pozn. 6).

podoba města.¹⁰ V listině se zmiňuje existence městských hradeb a věží při městských branách směrem k Bolíkovu (Bolíkovská brana, dnes tzv. Dačická brána) a Jemnici. Právě v tomto období došlo také k výstavbě bloku domů na dosud nezastavěném prostoru mezi Horním náměstím a Růžovou ulicí.¹¹

Vzestup městské samosprávy a hospodářský rozkvět města nastal po husitských válkách (1419-1434), kdy byl roku 1436 udělen Slavonicím první výroční trh. V roce 1464 Jiří z Poděbrad potvrdil městu privilegia, udělil mílové právo, sklad soli a druhý výroční trh (mimo jiné i díky nově vybudovaným městským rybníkům). Rostla také stavební aktivita: byl nově zaklenut presbytář kostela sv. Ducha, poté byla přestavěna i jeho loď. Po dokončení farního kostela Nanebevzetí Panny Marie byla zahájena i výstavba kostelní věže. Ve 2. polovině 15. století byl také vybudován Panský dům.¹²

OBDOBÍ RENESANCE

Historický kontext

Ještě větší rozvoj města Slavonice byl podmíněn příchodem Habsburků na český trůn roku 1526. Vznikla potřeba spojit dvě hlavní města – Vídeň a Prahu – a Slavonice se staly kurýrní, později i poštovní, stanicí na nově vybudované silnici. Tato událost představuje významný mezník v dějinách města, který znamenal počátek hospodářského, uměleckého a kulturního rozkvětu Slavonic. Další důležitou okolností bylo rozdělení hradeckých statků v roce 1550 mezi Jáchyma a Zachariáše z Hradce.¹³ Podle rodové smlouvy získal Zachariáš Slavonice, Telč a letohrádek Rozkoš. Právě Zachariáš z Hradce patří k nejvýznamnějším osobnostem v dějinách města. Díky svému zájmu o kulturu a umění výrazně přispěl k rozvoji Slavonic, i nedaleké Telče. S jeho jménem je spojeno několik důležitých privilegií udělených městu Slavonice: 1574 privilegium na odúmrť, 1587 na šenkování vína a 1583 povolení k vaření bílého piva v městském pivovaru.¹⁴

Vývoj fasády

V roce 1579 požádali obyvatelé města Zachariáše z Hradce o povolení ke stavbě městského pivovaru. Jedním z důvodů byla potřeba udržovat a opravovat městský hradební systém, aby „*spuštění jich nedopouštěli*“.¹⁵ Slavoničtí se ve své žádosti zavázali, že výtěžek z prodeje piva bude použit na opravu městských zdí. Po udělení povolení byl pro stavbu budoucího pivovaru zakoupen dům od měšťana Štěpána Khebfa, nacházející se u Jemnické brány na Horním náměstí.¹⁶ (Obr.2, obr. 3.) K samotné výstavbě městského pivovaru se nedochovaly žádné konkrétní informace: nevíme, kdo tuto stavbu provedl, ani jak přesně byla tato akce financována. Jediným známým dokumentem je listina z 9. září 1583, která se vztahuje již k dokončenému pivovaru. Z jejího obsahu vyplývá, že se původně jednalo o novostavbu. Dokument také uvádí informace o tom, že pivovar přechází do vlastnictví města a veškerý výtěžek má být využit „*na opravy města nebo pro dobré města*“.¹⁷

Fasáda budovy byla zdobena rozsáhlým cyklem sgrafit z konce 16. století. Zobrazené scény byly vytvořeny podle dřevořezů Tobiaše Stimmera z grafického alba *Neue künstliche Figuren biblischer*

¹⁰ MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Měšťané, umělci, řemeslníci: výtvarná kultura v Telči a Slavonicích v době renesance*. Maturandum. Brno: Books & Pipes, 2020. s. 32

¹¹ KUČA 2008 (pozn. 6), s. 715

¹² Ibidem s. 715

¹³ KUČA 2008 (pozn. 6), s. 716

¹⁴ SEDLÁŘ 1973 (pozn. 7), s. 42-44.

¹⁵ MÍCHALOVÁ, 2020. (pozn. 9), s. 34

¹⁶ SEDLÁŘ 1973 (pozn.7), s. 61.

¹⁷ MÍCHALOVÁ 2020 (pozn. 9), s. 89-90

Historien vydaného v roce 1576 a Solisových ilustrací ve svazku *Biblische Figuren* z roku 1566.¹⁸ Zobrazené scény byly vytvořeny s využitím grafických předloh od několika autorů. Většina z nich vychází z grafik Tobiase Stimmera z jeho knihy *Neue Künstliche Figuren Biblischer Historien*. Pro pět výjevů však byly použity jiné vzory. V rámci dřívějšího výzkumu se podařilo zjistit, že jako předlohy pro scény *Lot a jeho dcery*, *Oběti Abrahamovy* a *Jákobův zápas s andělem* sloužily rytiny V. Solise z jeho knihy *Biblische Figuren des Alten und Newen Testaments*. Další výjev *Samson trahající lva* vychází z ilustrace ze souboru Josta Ammana *Neuwe biblische Figuren dess Alten und Neuwen Testaments*. Jako předloha pro scénu *Smíření Jákoba s Ezauem* být použita jedna z Ammanových ilustrací z jeho souboru *Bibliorum Vtrivsqve Testamenti Icones*. Dalším možným zdrojem předlohy může být kniha, která zahrnuje ilustrace Solise a Ammana, *Emblemata Nicolai Revsneri IC. Partim Ethica, Et Physica: Partim vero Historica*.¹⁹ Ve vodorovných pásech byly vyobrazeny výjevy z I. knihy Mojžíšovy – Genesis: *Potopa světa s Noemovou archou* (č. 6.), *Opilý Noe* (č. 9.), *Stavba Babylonské věže* (č. 11.), *Abraham a Melchisedech* (č. 14), *Abrahamova oběť a víra* (č. 15), *Sára vyhnání Hagar* (č. 16), *Andělé u Abraháma* (č. 18.), *Lot a jeho dcery* (č. 19.), *Anděl utěšuje Hagar a Izmaelem na poušti* (č. 21), *Abraham obětuje Izáka* (č. 22), *Rebeka u studny* (č. 24), *Abrahámův pohřeb* (č. 25), *Ezau prodává Jákobovi za čočku své prvorozenství* (č. 26), *Izák žehná Jákobovi* (č. 27.), *Jákobův sen o nebeském žebříku* (č. 28), *Jákob a Rachel* (č. 29.), *Jákob třídí Lábanova stáda* (č. 30.), *Lábanova zášť se stala Jákobovým požehnáním* (č. 31.), *Jákobův zápas s andělem* (č. 32.), *Jákobovo smíření s Ezauem* (č. 33), *Jákobovi synové Simeon a Lévi mstí pohanu sestry Diny* (č. 34.). Přízemí bylo také ozdobeno dvěma výjevy z knihy *Soudců*: po obou stranách původního okna, které je dnes nahrazeno dveřním otvorem, byly zobrazeny scény *Samson trhá lva* a *Samson nesoucí vrata z města Gázy*.²⁰ Ne všechny scény původního cyklu se však do dnešních dnů dochovaly – chybí šest počátečních výjevů (*Stvoření světa*, *Stvoření Evy z Adamova žebra*, *První hřích*, *Vyhnání z ráje*, *Adam a Eva pracují a pečují o děti*, *Kain a Abel*), které byly pravděpodobně umístěny na vysoké renesanční atice. Atika se do naší doby nedochovala, nicméně její existence je doložena vedutou města Slavonic z roku 1729, kde je pivovar ještě zachycen s vysokou atikou (*Obr. I, obr. 2.*). Lze také předpokládat, že původní atikový štít měl dvě malá okénka. K tomuto závěru vede nesoulad v počtu zobrazených scén: v mezípatrových souvislých řadách je po osmi výjevech, zatímco na štítu by jejich mělo být pouze šest.²¹ Není přesně známo, kdy byla atika zbořena, avšak většina zdrojů předpokládá, že příčinou mohl být jeden z požárů v 18. století, nebo že atikový štít byl odstraněn během klasicistních úprav ve druhé polovině 19. století.²²

Vchod je tvořen mohutným portálem s lomeným obloukem, po stranách zdobeným sgrafitem se dvěma štítonoši držícími kartuše s prázdnými oválnými poli, kde by se mohly nacházet vrchnostenské erby nebo znaky měšťanů, kteří se o stavbu pivovaru zasadili. Vrchol portálu je zdoben klenákem s pětilistou růží, která je základní heraldickou figurou pánů z Hradce, a také symbolem města. Další čtyři jsou ve vpadlých plochách ostění.²³

¹⁸ KUČA 2008 (pozn. 6), s. 704

¹⁹ TÖRÖKOVÁ, Tímea. *Restaurování šedého stínovaného sgrafita "Ezau prodává Jákobovi prvorozenství" (č. 26) a "Smíření Jákoba s Ezauem" (č. 33) na fasádě domu čp. 538 na Horním náměstí ve Slavonicích..* Litomyšl, 2024. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Fakulta restaurování, 2023, s 18-21

²⁰

²¹ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. *K ikonografii a restituci sgrafitového reliéfu tří renesančních domů ve Slavonicích.* Umění.: Art. Praha: Ústav dějin umění Akademie věd České republiky. 1970, 18(4), s. 389-391.

²² V roce 1750 město Slavonice zachvátil požár. V důsledku toho bylo zničeno 44 domy na Horním náměstí, Růžové ulici a část jižní strany Dolního náměstí.

²³ MÍČHALOVÁ 2020 (pozn. 9), s. 91

BAROKNÍ DOBA

Historický kontext

V 17. století došlo ve Slavonicích k hospodářskému a kulturnímu úpadku, který byl způsoben celou řadou okolností. První okolností se stalo převedení města do vlastnictví nového vrchnostenského pána, Viléma Slavaty, který podporoval katolickou církev, zatímco obyvatelé města byli převážně protestanti. Kvůli nesouhlasu s novým pánem a neochotě zříct se svého vyznání byli nejbohatší obyvatelé nuceni město opustit. Takovým způsobem bylo ke konci roku 1624 z 164 domů 73 opuštěných nebo spálených.²⁴

Další důležitou událostí, která ovlivnila úpadek Slavonic, byla třicetiletá válka, jež probíhala v letech 1618–1648. Během ní město utrpělo značné finanční a hospodářské ztráty a bylo plundrováno. Zcela zásadní negativní dopad na stav města způsobili Švédové v roce 1645. Žádali výpalné ve výši 9 568 zlatých a po jejích odchodu muselo město platit vojenskou kontribuci do Jihlavy. Ani po skončení války se město nedokázalo zotavit a jeho úpadek pokračoval. V roce 1693 byly Slavonice předány do vlastnictví rodu Lichtenštejnů-Kastelkornů, kteří městu upírali stará privilegia a usilovali o jeho začlenění do nového poddanství.²⁵ Slavoničtí měšťané byli nuceni marně bojovat za zachování svých výsad.

Vývoj fasády

Úpadek města v důsledku výše uvedených událostí se projevil i ve stavební činnosti. Barokní umění sehrálo obrovskou roli při rekatolizaci Čech, avšak v architektuře Slavonic se uplatnilo jen okrajově a nezasáhlo ani do struktury středověkého půdorysu města. O stavu pivovaru z tohoto období se nedochovaly žádné informace. Jediné, co víme o osudu budovy, je, že poté, co Vilém Slavata odebral městu privilegia, byl pivovar přeměněn na hostinec.²⁶

Významnější zásahy do vzhledu dosud renesančního města probíhaly až po polovině 18. století. Dne 27. března 1750 vypukl v domě čp. 104 na Horním náměstí požár. Příčinou vznícení bylo neopatrné zacházení markytánky s rozžatou loučí. Oheň byl natolik silný, že neuhasl několik dní a zničil 44 domů na Horním náměstí, v Růžové ulici i v jižní části Dolního náměstí.²⁷ Jak již bylo uvedeno výše, je velmi pravděpodobné, že právě při tomto požáru byla zničena původní renesanční atika pivovaru. Neexistují však žádné dokumenty, které by tuto teorii jednoznačně potvrdily.

DRUHÝ DECH: OBDOBÍ ROZKVĚTU SLAVONIC

Historický kontext

V 19. století se město pomalu zotavovalo z hluboké krize posledních dvou století. Postupně se Židé stěhovali z venkova do města, kam dříve měli zakázaný vstup. Noví obyvatelé začali otevírat své obchody a dílny, což přispělo k hospodářskému růstu města.²⁸

²⁴ SEDLÁŘ 1973 (pozn. 7), s. 74

²⁵ Ibidem, s. 74-75

²⁶ WAISSEROVÁ, Jana. *Figurální sgrafito 16. a 17. století ve Slavonicích. Olomouc, 2002. Diplomová práce. Univerzita Palackého Olomouc, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. s. 94. (Primární zdroj: OkA Jindřichův Hradec, AM Slavonice, 7, I/A7 a ed. Mar. I/261)*

²⁷ SEDLÁŘ 1973 (pozn. 7), s. 76-77.

²⁸ MUSILOVÁ, Michaela. *Slavonice – sgrafitová výzdoba domů č. p. 517, č. p. 518, č. p. 520, č. p. 522 a č. p. 538. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta. 2014. s. 19.*

Po druhé světové válce začalo druhé nejvýznamnější období úpadku Slavonic. Po roce 1945 došlo k výraznému úbytku obyvatelstva v důsledku odchodu německého obyvatelstva a jen částečného dosídlení novými obyvateli. V tomto období bylo přerušeno železniční i silniční spojení s Rakouskem a město bylo na více než deset let odříznuto, kvůli své obtížné dostupnosti. Právě v tomto období byla budovám ve Slavonicích přiznána ochrana městské památkové rezervace. Vzhledem k hodnocení stavu řady budov, který byl shledán jako neuspokojivý, byly prováděny záchranné práce. V souladu s kulturní politikou komunistického Československa, která kladla důraz na renesanční dědictví, byly zahájeny odkryvy starých sgrafitových fasád, které probíhaly zejména v 60. letech. Díky spolupráci restaurátorů a kunsthistoriků byly identifikovány motivy složitých figurálních cyklů a restaurování silně poškozených sgrafitových výzdob probíhalo s ohledem na tyto motivy.²⁹

V roce 1980 proběhlo přečíslování měšťanských domů ve Slavonicích, proto se ve starší literatuře setkáme se starým číslováním, uváděným podle původního označení, například: čp. 108 (nyní 538), čp. 107 (nyní 537), čp. 106 (nyní 536).

Vývoj fasády

Ve 2. polovině 19. století bylo několik renesančních budov neorenesančně přestavěno. V tomto období došlo také ke klasicistní úpravě původní renesanční podoby pivovaru. Díky dochovaným fotografiím (*Obr. 4.-8.*) z první poloviny 20. století lze věrohodně popsat, jak přesně fasáda budovy vypadala po provedené přestavbě. Jak již bylo dříve uvedeno, nejsou k dispozici žádné dochované informace o tom, kdy přesně byla původní atika snesena. Jednou z možností je, že byla odstraněna právě během této klasicistní přestavby a střecha nahrazena novou mansardovou, osazenou na jednoduše členěnou korunní římsu.³⁰ Celá fasáda byla plošně překryta, a v úrovni mezi jednotlivými party budovy byla osazena kordonová římsa, která poškodila celou řadu výjevů. Byly rovněž změněny rozměry okenních otvorů. Okna byla rozšířena, což rovněž způsobilo nenávratné ztráty původní sgrafitové výzdoby pivovaru, a otvory byly vyzdobeny štukovými šambránami.

V jednom ze svých článků Milada Lejsková-Matyášová uvádí, že byl z levé strany od vstupního portálu prolomen vstup do nebytových prostor v přízemí. Za účelem určení momentu, kdy došlo k jednotlivým změnám, například k vytvoření dveřního otvoru na místě původního okna, byl proveden výzkum s využitím fotografií pořízených v různých časových obdobích. Cílem bylo seřadit tyto snímky v chronologickém pořadí.³¹ Pro analýzu byly porovnány čtyři fotografie pocházející z různých časových úseků:

- Fotografie 5, která je datována do roku 1940.
- Fotografie 7, stejně jako fotografie 6, zachycuje náměstí, ale z jiného úhlu; zobrazuje budovu pivovaru a sousední dům čp. 107 ještě bez později rekonstruovaného atikového štítu.
- Fotografie 8, která zachycuje především sousední dům čp. 107 během výstavby nového atikového štítu.
- Fotografie z přílohy č. 1, která byla pořízena před prvním zásahem v roce 1967 a již zachycuje nově vzniklý dveřní otvor.

²⁹ KUČA 2008 (pozn. 6), s. 719

³⁰ Emanuel Poche ed., *Umělecké památky Čech 3*. Praha 1980, s.356.

³¹ Přesné datování většiny fotografií není známo

S ohledem na to, že zásah, při kterém byl nově vystavěn atikový štít domu čp. 107, proběhl v roce 1953, lze tvrdit, že fotografie 8 je nejmladší z uvedených snímků (nepočítáme-li fotografii z přílohy č. 1) a datována rokem 1953. Na základě toho lze předpokládat, že fotografie 7 byla pořízena v období mezi rokem 1940 a rokem 1953³², tedy mezi obdobími zachycenými na fotografiích 5 a 8. Lze tak s jistotou říci, že dveřní otvor vznikl přibližně v rozmezí mezi počátkem 50. let a rokem 1967.

Ve 2. polovině 20. století bylo provedeno několik restaurátorských zásahů. Během let 1967 a 1968 byla odkryta renesanční vrstva průčelí a odstraněna většina klasicistních úprav (*Obr. 9, 10*). Práce byla provedena skupinou restaurátorů Kolář, Křička, Turský ve spolupráci s historičkou Lejskovou-Matyášovou. Ve svém článku Lejsková-Matyášová zmiňuje, že po odstranění druhotných vrstev a dodatečných říms se objevily pásy meziokenních a mezipatrových polí se silně degradovanými resty figurálních sgrafit a nápisy.³³ Na základě odhalených fragmentů byly identifikovány použité ikonografické náměty a nalezena většina jejich grafických předloh. Ve zprávě z prohlídky díla ze dne 23. května 1968 se popisuje, že rekonstrukce ztracených částí sgrafitové fasády byla provedena podle předloh Virgila Solise a Josta Amanna. Nicméně podle Špaleho nebyly poznatky získané Lejskovou-Matyášovou při restaurování plně využity a jejich interpretace nebyla vždy konzistentní, jelikož rekonstrukce nebyla založena výlučně na grafických materiálech, které Lejsková-Matyášová považovala za původní zdroje předloh pro sgrafitovou výzdobu.³⁴

Následující restaurátorský zásah, který ovlivnil vzhled fasády, proběhl v roce 1989. Podle restaurátorské zprávy bylo sgrafito poškozeno v důsledku zatékání odpadních vod, což místy vedlo k oddělování omítky od zdiva nebo k její úplné ztrátě. Působení atmosférických vlivů se rovněž stalo jedním ze zdrojů degradace, které vedly ke ztrátě bílé vrstvy vápenného nátěru.³⁵

Třetí a poslední zásah ve 20. století proběhl v letech 1998 a 1999. Restaurátor Václav Špale, který se ujal práce, byl přesvědčen, že velmi špatný stav sgrafit byl důsledkem předchozích zásahů. Po zpevnění omítky a odstranění vrchních druhotných omítkových a nátěrových vrstev byl odhalen originál, jehož kvalita přiměla restaurátory k přehodnocení pracovních metod a způsobu prezentace díla. Cílem zásahu byla konzervace originálu, odstranění nekvalitních doplňků a jejich nahrazení novými doplňky, které by měly více respektovat originál. Mezi poškození fasády patřily vypoukliny s dutinami, které na některých místech praskaly a zcela se odlupovaly. Druhotné vápenné vrstvy místy překrývaly původní rytou kresbu, která byla částečně nahrazena druhotnou šedočernou štetcovou malbou.

Během třetího zásahu vznikla potřeba dohledání použitých předloh. Špale vyslovoval předpoklad, že renesanční mistr mohl při práci na některých scénách používat překreslené originální předlohy, což následně vedlo k určitým nesrovnalostem v porovnání s původními grafikami. Zároveň vyjádřil nespokojenost s kvalitou provedených rekonstrukcí, které podle něj vedly k výrazným uměleckým zásahům. Tyto zásahy jsou patrné při srovnání oblastí rekonstrukcí na fotografiích jednotlivých scén před a po obnově v 90. letech 20. století. Ve scéně „Jakubův zápas s andělem“ byly doplněny nové prvky — štít a meč, které se sice vyskytují v původních předlohách, ale v dřívějších rekonstrukcích chyběly. Dále byly mírně upraveny postavy Jákoeba a anděla: poloha andělova lokte a

³² MATHES, Josef. *Restaurování šedého stínovaného sgrafita na fasádě domu čp. 537 na Horním náměstí ve Slavonicích. Kritické srovnání současných způsobů provádění grafické dokumentace nástěnných maleb a povrchu architektury ve vybraných evropských zemích*. Online, diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2021-11-10T09:12:20Z. Dostupné z: <https://hdl.handle.net/10195/78703>. [cit. 2025-05-17]. s. 9

³³ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ 1970 (pozn. 20), s. 391

³⁴ ŠPALE, Václav. *Problémy restaurování restaurovaných sgrafit na příkladech figurálních sgrafit ve Slavonicích*. In: Vladislava Říhová (ed.), *Sgrafito 16.–20. století. Výzkum a restaurování*, Litomyšl – Pardubice 2009, 139–147. s. 141

³⁵ KOLÁŘ 1989 (pozn. 2)

details v oděvu obou figur (Obr. 14, 15). Ve scéně „Smíření Jákoba s Ezauem“ došlo ke změnám tváře postav s pokrývkami hlavy a také k úpravám levé části ornamentálního rolverkového dekoru. Podobné zásahy jsou zřetelně viditelné i u výjevu se “Simeon a Lévi i zachraňují svou sestru Dinu” — v oblasti postav i dekorativního rámce. Při porovnání nalezených fotografií jsou patrné také změny v oblasti okenních ostění (Obr. 9, 13). Při porovnání historických fotografií bylo rovněž zaznamenáno změněné číselné označení scény „*Ezau prodává Jákobovi za čočku své prvorozenství*“. Původně byla na fasádě označena číslem 25 – stejně jako v Bibli a na grafickém modelu Stimmera. Po restaurování v letech 1998–1999 však scéna z neznámých důvodů nese číslo 26.

V roce 2020 byla fasáda bývalého pivovaru poškozena krupobitím, které narušilo celistvost sgrafitové výzdoby a způsobilo povrchové defekty. V důsledku toho byla provedena revize celé plochy sgrafitové fasády a následně restaurování, které proběhlo v letech 2022 a 2023.

Tabulka 1: Stručné informace o všech provedených zásazích od doby výstavby budovy až do současnosti.

<i>OBDOBÍ</i>	<i>STRUČNÝ POPIS VZHLEDU</i>
16. století	<p>K období výstavby městského pivovaru a krátce po něm se vztahují dva dokumenty – žádost o povolení stavby a pak zmínka o již hotovém pivovaru. Na základě výzkumů provedených ve druhé polovině 20. století lze předpokládat, že:</p> <p>Fasáda jednopatrové budovy byla vyzdobena 21 výjevem z I. knihy Mojžíšovy, z Genese provedenými v technice sgrafito. Dalších 6 biblických scén bylo umístěno na atice se 2 malými okénky.</p> <p>Vchod je tvořen mohutným portálem s lomeným obloukem. Po stranách jsou prázdná oválná pole. Po obou stranách portálu se pravděpodobně nacházely kartuše s vrchnostenskými erby, které se bohužel nedochovaly do dnešních dnů. V oblasti vstupu si lze také všimnout klenáků s motivem pětilisté růže, která byla symbolem města Slavonice a pánů z Hradce.</p>
17. století	<p>O stavu fasády se nedochovaly žádné dokumenty. Jediné, co je známo, je, že budova pivovaru byla přestavěna na hostinec poté, co nový vrchnostenský pán, Vilém Slavata, odebral městu povolení k vaření bílého piva.</p>
18. století	<p>Jediným nalezeným dochovaným zdrojem informací o stavu budovy v tomto období je veduta města z roku 1729, na které je zobrazen bývalý pivovar s atikou z rubové strany (Obr. 1, 2). Existuje také domněnka, že atika pivovaru byla zničena při požáru roku 1750 a nahrazena mansardovou střechou.</p>
19. století	<p>Ve 2. polovině 19. století byla budova klasicistně přestavěna. Provedené zásahy jsou viditelné na fotografii z tohoto období (Obr. 4–8): celoplošné překrytí druhotnými omítkovými vrstvami, zhotovení kordonové římsy, odstranění atikového štítu a nahrazení mansardovou střechou, osazenou na jednoduše členěnou korunní římsu.</p>
20. století	<p>Prolomení dveřního otvoru asi v 50. letech (po roce 1953).</p> <p>Ve druhé polovině 20. století bylo provedeno několik restaurátorských zásahů: pod vedením Koláře v letech 1967-1968 (Obr. 9) a v roce 1989 (Obr. 10, 11), a pod vedením Špaleho v letech 1998-1999. Během prvního zásahu byly odstraněny klasicistní úpravy a restaurovány části původního figurálního sgrafita a doplněny ztráty podle nalezených předloh.</p> <p>Výrazné změny ve vzhledu sgrafitové výzdoby nastaly během restaurátorských prací v letech 1998–1999. Rekonstrukce byly přepracovány s cílem více odpovídat nalezeným grafickým předlohám. U jednoho z výjevů bylo změněno pořadí číslování.</p>
21. století	<p>V roce 2020 byla fasáda poškozena krupobitím a následně byly provedeny akutní opravy.</p>

3.1.2. Popis díla

Abrahám (původně Abram) je jednou z ústředních postav Starého zákona a praotec izraelského národa. Jeho příběh je popsán v knize Genesis [G 11:26 — 25:10], kde je představen jako muž, kterého si Bůh vyvolil pro zvláštní poslání.³⁶ Na Boží příkaz opustil své rodné město a vydal se do země Kanaán, aniž by přesně věděl, kam jde, ale důvěřoval Bohu. Za svou víru a poslušnost obdržel zaslíbení: stát se otcem mnoha národů. Bůh s ním uzavřel smlouvu a slíbil jemu a jeho potomkům požehnání, zemi a četné potomstvo. Abrahám je příkladem hluboké víry, ochoty k oběti (jako v příběhu s Izákem) a věrnosti Božímu povolání. Všichni synové se stali praotci arabských kmenů, což vysvětluje význam jména Abrahám jako „otec mnoha národů“ [G 17:5].³⁷

Restaurovaný úsek č. 25 zobrazuje pohřeb Abraháma, který zemřel ve věku 175 let a byl pohřben vedle své manželky Sáry. Mužské postavy zobrazené v popředí jsou synové Abraháma – Izák a Izmael, narozené jeho manželkou Sárrou a služkou Hagar. V pozadí je vidět, jak lidé nesou rakev s tělem Abraháma. Shora je výjev, stejně jako většina ostatních scén, doprovázen citátem v němčině, který stručně a srozumitelně popisuje dění na sgrafitu: „Genesis 25 Aller gläubigen Vater begraben“, což v překladu znamená: „Genesis 25 pohřben otec všech věřících“. Na rozdíl od většiny výjevů nejsou obrazy v řadě s okny prvního patra orámovány rolverkovým dekorem. Příčinou je částečná ztráta sgrafitové výzdoby během stavebních úprav v minulosti, kdy byly zvětšeny okenní otvory.

Jákob je postavou Starého zákona a třetí praotec izraelského národa, syn Izáka a Rebeky a vnuk Abraháma. Jeho jméno by se dalo přeložit jako „zachycující patu“, což souvisí s jeho narozením spolu se starším bratrem-dvojčetem Ezauem. Příběh dvojčat začíná Božím zjevením, že bratrům je určeno stát se zakladateli dvou národů, přičemž národ pocházející od staršího z bratrů bude podřízen potomkům mladšího. Díky své vychytralosti a podpoře matky získal Jákob od otce požehnání prvorozenství, což vedlo ke sporu mezi bratry. Ze strachu před Ezauovým hněvem byl Jákob nucen uprchnout z domova do města Cháran k bratrovi své matky Lábanovi. U strýce pracoval řadu let, než obdržel Boží zjevení, že se má vrátit zpět domů. Podle Bible nejprve poslal bratru Ezauovi zprávu o svém úmyslu vrátit se a prosil ho o požehnání. Z odpovědi posla se dozvěděl, že proti němu jde čtyři sta mužů spolu s Ezauem. V obavách poslal Ezauovi vstříc dary na usmíření. V noci před jejich setkáním se Jákobovi zjevil tajemný muž – Bůh v podobě anděla, s nímž zápasil až do úsvitu a žádal od něj požehnání. Po zápase mu Bůh řekl: „Nebude více nazýváno jméno tvé toliko Jákub, ale také Izrael; nebo jsi statečně zacházel s Bohem i lidmi, a přemohls“ [G 32:28].³⁸ Tak obdržel Jákob nové jméno – Izrael, což znamená „Bojuje Bůh“ či „Zápasí Bůh“.

Druhý restaurovaný úsek ilustruje příběh z 32 kapitoly knihy Genesis – Jákobův zápas s andělem. Jedná se o šestý výjev v pořadí ve druhé řadě. Na sgrafitu jsou zobrazeny dvě zápasící mužské postavy – Jákob a Bůh v podobě anděla. V pozadí je minimalistická krajina a vycházející slunce. Výjev je rámován rolverkovým dekorem stejně jako většina scén na fasádě. Scéna je doprovázena nápísem s citátem: „Der Glaub inn der Not, ringe mit Gott“, což lze přeložit jako: „Víra v nouzi, zápas s Bohem“.

³⁶ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0. s. 11–13

³⁷ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. 7. přeprac. vyd. (5. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1996, c1985. ISBN 80-85810-11-5

³⁸ *Ibidem*, s. 35

3.1.3. Předlohy a analogie díla

Hledáním grafických předloh se poprvé zabývala historička umění Milada Lejsková-Matyášová v rámci zásahu prováděného v letech 1967–1968. Výsledky svých nálezů publikovala v časopisech „Zprávy památkové péče a Umění“ v roce 1970.³⁹ Na základě částečně dochované scény zápasu Jákoba s andělem se jí podařilo identifikovat a nalézt grafickou předlohu v ilustracích díla „*Biblische Figuren des Alten und Newen Testaments gantz künstlich gerissen*“ od kleinmeistra Virgila Solise.⁴⁰ Bylo logické předpokládat, že i pro ostatní výjevy byly použity předlohy ze stejného souboru. Brzy se však ukázalo, že i částečně dochované fragmenty figurálních kompozic nesouvisejí se Solisovými dřevořezy, a většina scén zobrazených na fasádě se v této sérii vůbec nevyskytují. Další výzkum ukázal, že základem pro většinu výjevů na fasádě se staly biblické ilustrace z děl jiného mistra – Tobiase Stimmera.⁴¹ Důkladnější analýza grafik vytvořených podle jeho dřevořezů ukázala, že pro sgrafitovou výzdobu fasády byl použit komplexní cyklus ilustrací z jeho díla „*Neue Künstliche Figuren Biblichen Historien*“, vydaného v letech 1576 a 1581 Tomášem Gwarinem.⁴²

Na fasádě je v chronologickém pořadí zobrazeno 21 příběhů z knihy Genesis. Pro většinu scén byly použity předlohy od Stimmera, převzatých z jeho souboru ilustrací „*Neue Künstliche Figuren Biblichen Historien*“. Každá sgrafitová scéna je nahoře doplněna německým citátem, který byl rovněž převzat z knihy T. Stimmera. Při vytváření několika scén však mistr využil grafické předlohy z jiných zdrojů a od různých autorů. Jako předloha pro restaurovaný výjev „*Jakobův zápas s andělem*“ č. 32 (a výjev „*Lot a jeho dcery*“ č. 19) byla použita ilustrace od V. Solise z jeho knihy „*Biblische Figuren des Alten und Newen Testaments*“.⁴³ Nicméně doprovodné texty byly převzaty z modelů Stimmera. Hledáním grafických předloh se ve své diplomové práci také zabývala Jana Waisserová. Podařilo se jí identifikovat grafiku, podle které byla vytvořena scéna „*Smíření Jákoba s Ezauem*“ č. 33. Tato předloha pochází pravděpodobně z knihy „*Emblemata Nicolai Revsneri*“.⁴⁴ Na rozdíl od ostatních výjevů byl námět „*Samson trhající lva*“ převzat z knihy Soudců. Pro jeho vytvoření byla použita předloha od grafika Josta Ammana z jeho díla „*Neuwe biblische Figuren dess Alten und Neuwen Testaments*“.^{45 46}

Pro přenesení příběhu z knihy Genesis na fasádu budovy byly upraveny grafické předlohy starých mistrů. Během přizpůsobení grafických předloh pro sgrafitovou techniku došlo ke změnám v kompozici, které lze zaznamenat při podrobném srovnání původního obrazu s výsledným dílem. Při zkoumání výjevu „*Abrahámův pohřeb*“ č. 25 a ilustrace od T. Stimmera, která posloužila jako předloha

³⁹ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ 1970 (pozn. 20), s. 383-394

⁴⁰ V digitalizované podobě je reprodukce dokumentu dostupná např. z digitální knihovny Francouzské národní knihovny – BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE FRANCE. Bnf Gallica [online]. [cit. 2025-07-02]. Dostupné z: <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb447294316>

⁴¹ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ 1970 (pozn. 20), s. 383-391

⁴² Ibidem, s. 389.

⁴³ SOLIS, Virgil. *Biblische Figuren des Alten und Neuen Testaments gantz künstlich gerissen*. Durch den weitberühmten Vergilium Solis zu Nürnberg. Vydání 1560 [online]. [Cit. 2025-07-08]. Dostupné z : <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1090369p.image>

⁴⁴ WAISSEROVÁ 2002 (pozn. 25), s. 96

⁴⁵ J. Amman, *Neuwe biblische Figuren dess Alten und Neuwen Testaments, geordnet und gestellt durch... Johan Bockspersger von Saltzburg, den jüngern, und nachgerissen mit sonderm Fleiss durch... Joss Amman von Zurich*. Dostupné ve vydáních z let 1564, 1565 a 1569.

⁴⁶ Podrobněji se tématem grafických modelů zabývala Timea Töröková v rámci své bakalářské práce: TÖROKOVÁ, Timea. *Restaurování šedého stínovaného sgrafita „Prodej prvorozenství“ (č. 26) a „Usmíření Jákoba s Ezauem“ (č. 33) na fasádě domu čp. 538 na Horním náměstí ve Slavonicích*. Bakalářská práce. Litomyšl, 2024. Univerzita Pardubice. Fakulta restaurování.

pro vytvoření sgrafita, lze zaznamenat několik rozdílů (Obr. 16, 22).⁴⁷ Na pozadí původní grafiky je vyobrazeno velké město, na obloze létají ptáci a z městské brány vychází procesí doprovázející rakev s Abrahamem. Ve sgrafitu je však pozadí zjednodušené: Budovy města a městské hradby ustupují do dálky (kompozice vede pohled diváka od horního levého rohu scény ke středu), na obloze je pouze jeden mrak a procesí bylo zkráceno na několik osob. Liší se také umístění postav Izmaela a Izáka. Na sgrafitu je napravo od kopající figury jednoho z bratrů umístěna figura druhého. Na grafice je však figura bratra umístěna nalevo od kopajícího. Nápis na náhrobním kameni je vidět jen částečně, a strom, který je zobrazen za bratry v původní grafice, na sgrafitu chybí.

Při detailním porovnání doprovodného nápisu výjevu č. 25 s grafikou Stimmera byla zjištěna drobná nesrovnalost (Obr. 16, obr. 21). Na sgrafitu chybí několik písmen “n” ve slovech “gläubigen” a “begraben”, je také zdvojené písmeno “t” ve slově “Vater”. Ve prvním slově “Aller” chybí také slabika “All”, což však může být důsledkem ztráty způsobené rozšířením renesančních oken. (*Zkreslený nápis na sgrafitu s chybějícími nebo zdvojenými písmeny: Aller glaubigen Vatter begroben.*)

Ve výjevu “*Jakobův zápas s andělem*” č. 32 je patrné značné zjednodušení pozadí (Obr. 17, 23). Podle Knihy Genesis Jákob při nástupu noci přepravuje přes brod Jabok své ženy, děti a služebníky, poté zůstává sám na břehu, kde se mu zjevil Bůh v podobě anděla.⁴⁸ Tábor a řeka jsou dobře viditelné na pozadí ilustrace V. Solise vlevo od postav Jákoba a anděla. Z druhé strany od hlavních postav je vidět druhý tábor s lidmi a stády ustupující do dálky. Oba tábory, řeka i bohatá krajina však na hotovém sgrafitu chybí. Také na obou zobrazeních příběhu je slunce umístěno na opačných stranách: na grafice vlevo, zatímco na sgrafitu vpravo. Může jít buď o nepřesnost při přenesení kompozice na fasádu budovy, nebo o odlišnou interpretaci okamžiku zápasu: Solise pravděpodobně zobrazil východ slunce (časné ráno), zatímco mistr sgrafita naopak zachytil západ (večer). Menší rozdíl mezi grafikou a sgrafitem představuje také tvar štítu ležícího v popředí: na fasádě je ztvárněn jako kulatější, zatímco na grafice má kapkovitý tvar. Samotné postavy Jákoba a anděla jsou zpracovány poměrně věrně, až na drobné rozdíly v oděvu a poloze hlav.

3.1.4. Předchozí restaurátorské zásahy a průzkumy

Od druhé poloviny 20. století bylo na fasádě budovy provedeno několik restaurátorských a konzervačních zásahů. Prvním nám známým zásahem bylo odkrytí fasády od druhotných vrstev a odstranění většiny klasicistních úprav. Dále jsou doloženy ještě dva restaurátorské zásahy, provedené v letech 1989 a 1998–1999. O několik let později, konkrétně v roce 2020, byla fasáda částečně poškozena krupobitím, které si vyžádalo další restaurátorské práce. Ty probíhaly ve dvou etapách v letech 2022 a 2023. Předchozí restaurátorské akce podrobněji zkoumala Eliška Matoušková v rámci své bakalářské práce.⁴⁹

⁴⁷ Grafická předloha výjevu “Abrahámův pohřeb” č. 25 z díla Neue Künstliche Figuren Biblichen Historien Tobiae Stimmera. Vydáno roku 1576. [online]. [cit. 2025-07-05] Dostupné online: <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11424064?page=35>

⁴⁸ Bible s. 35

⁴⁹ MATOUŠKOVÁ, Eliška. *Restaurování šedého stínovaného sgrafita „Lot a jeho dcery“ (č. 19) a „Šimon a Lévi zachraňují svou sestru Dinu“ (č. 34) na fasádě domu čp. 538 na Horním náměstí ve Slavonicích*. Bakalářská práce. Litomyšl: Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, 2023.

1967–1968

O pracích provedených v letech 1967–1968 víme výhradně ze zprávy o prohlídce restaurátorského díla a hospodářské smlouvy, které jsou uloženy v Národním archivu. Bohužel se do dnešních dnů nedochovala žádná písemná ani fotografická dokumentace. Podle úředních dokumentů bylo odkrytí renesančního sgrafita provedeno skupinou restaurátorů, Miroslavem Kolářem a Dušanem Kříčkou, ve spolupráci s historičkou umění M. Lejskovou-Matyášovou, která se zabývala ikonografickou analýzou fasády, dohledáním předloh a následně výsledky svého výzkumu publikovala ve článku “K ikonografii a restituci sgrafitového reliéfu”.⁵⁰

První část prací byla naplánována na podzim roku 1967. Po odstranění silných vrstev klasicistních omítek, několikanásobných vápenných nátěrů a dodatečných říms byly odkryty zbytky původní výzdoby bývalého pivovaru.⁵¹ Dekorace fasády byla provedena technikou sgrafita a sestávala z několika pásů meziokenních a mezipatrových polí s figurálními motivy a německými citáty nad nimi.⁵² Scény byly navzájem odděleny rolverkovými dekoracemi. Po odkryvu poškozeného sgrafita následovalo jeho zpevnění a vyčištění. Dále byly zpevněny a vytmeleny omítky, provedena evokace sgrafitového reliéfu tzv. *rekorození metodou* a obnovení intonakové vrstvy.⁵³ Nakonec bylo provedeno celkové restaurování a rekonstrukce chybějících a poškozených částí podle předloh od V. Solise a Ammana. V hospodářské smlouvě č. 20/67 bylo rovněž výslovně dohodnuto “vyřešení a provedení spodní části fasády, celková její výtvarná úprava, konsevace a hydrofobisace”.⁵⁴ Bohužel nemáme žádné dochované informace o materiálech použitých během těchto restaurátorských prací. Dosud se v oblastech okenních ostění dochovaly tmely provedené během první nebo druhé restaurace. Přesto není známo, do jaké míry se vztahují k restaurování z 60. let nebo k doplňkovým pracím z roku 1989.

1989

Následující restaurátorský zásah proběhl v roce 1989 pod vedením M. Koláře. Z dostupných dochovaných dokumentů o tomto zásahu existuje pouze restaurátorská zpráva, ze které lze stručně zjistit stav fasády před zahájením restaurování a informace o jednotlivých etapách provedených prací.⁵⁵ Ze zprávy vyplývá, že jedním ze zdrojů poškození vrstev omítky sgrafitové výzdoby bylo zatékání vody. Barevná vrstva sgrafita byla rovněž poškozena vlivem povětrnostních podmínek. Na některých místech došlo ke ztrátě soudržnosti materiálů – omítka se místy uvolnila od zdiva, nebo zcela opadla.

Restaurátorské práce započaly očištěním povrchu fasády a následným celoplošným zpevněním. V případě potřeby byla aplikována injektáž a “*konstruktivní zajištění*”. Chybějící vrstvy omítky byly vytmeleny.⁵⁶ Nové tmely byly probarveny dřevěným uhlím, což je v souladu s originálem, nebo šedým

⁵⁰ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ 1970 (pozn. 20)

⁵¹ Národní archiv. Český fond výtvarných umělců. Dílo. Nezpracovaný fond. Zpráva o prohlídce restaurátorského díla ze dne 23.5.1968, Slavonice, dům čp. 108.

⁵² LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ 1970 (pozn. 20), s.389

⁵³ Vysvětlení pojmu: WICHTERLOVÁ, Zuzana: *Současné a minulé přístupy k retuši a rekonstrukci renesančních sgrafit. "Rekorození metoda" retuše sgrafit versus metoda "evokace štětcem"*, 2021, In: *Obnova památek 2021: Sgrafito*. Praha, 2021, p. 53-62. ISBN 978-80-906762-2-0. Online: <https://www.academia.edu/61638782/>.

⁵⁴ Národní archiv. Český fond výtvarných umělců. Dílo. Nezpracovaný fond. Hospodářská smlouva č. 20/67 na práce a výkony, Slavonice, dům čp. 108.

⁵⁵ KOLÁŘ 1989 (pozn. 2)

⁵⁶ Ibidem

cementem. Nicméně některé tmely měly hnědý odstín bez příměsí šedého tónu⁵⁷. Doplnky a později i celý povrch sgrafita byly následně pokryty několikanásobnou bílou vápennou vrstvou, do které bylo „provedeno sgrafito se zřetelem na původní kompozici a kresebnost“. V dalším kroku byla znovu provedena *rekorozní metoda*, která byla zmíněna již při prvním zásahu v 60. letech 20. století.⁵⁸ Poté byly provedeny lokální retuše, jejichž úkolem byla imitace ztraceného rytého ornamentu.⁵⁹ V restaurátorské zprávě jsou rovněž uvedeny zásahy na kamenném portálu: portál byl očištěn, vytmelen, barevně sjednocen a konzervován. Ve zprávě je rovněž zmíněno doporučení provést konzervační fixaci po 4–5 letech od restaurování. Důvodem je negativní vliv atmosférických podmínek na sgrafito.⁶⁰

1998–1999

V letech 1998–1999 pracoval na restaurování sgrafita restaurátor Václav Špale. Z tohoto zásahu se dochovalo podstatně více pramenů popisujících provedené práce. Celý průběh restaurátorského zásahu byl komplexně zdokumentován fotograficky – jak před jeho zahájením, tak i v jednotlivých fázích realizace a po jeho dokončení. V době zahájení restaurování bylo sgrafito ve špatném stavu, který Špale připisuje předchozím restaurátorským zásahům. Problémy spočívaly v tom, že během předchozích restaurátorských prací nebyly původní omítkové vrstvy dostatečně zpevněny před nanesením nových vrstev.⁶¹

Mezi zásadní závady, které byly identifikovány, také patřily nesoudržnost vrstev, vypoukliny s dutinami o síle až několik desítek milimetrů, praskliny ve struktuře. Původní sgrafitová kresba byla překryta několika vrstvami druhotných nátěrů během předchozích restaurátorských zásahů a nahrazena štětcovou černošedou malbou. Příčinou překrytí původního rytého motivu sgrafita bylo použití rekorozní metody během předchozích restaurátorských zásahů. Po provedení fotodokumentace stavu sgrafita bylo přistoupeno k celoplošnému zpevnění povrchu organokřemičitanem Porosil Z 30 a následně injektáží dutin prostředkem Teraco. Za účelem zlepšení technického stavu, snížení reliéfu a obnovení okrajů vyrytých částí byly z povrchu mechanicky odstraněny všechny nevyhovující dodatečné vrstvy. V závěrečné fázi restaurátorského zásahu byly vzniklé defekty zaceleny tmelem tónovaným dřevěným uhlím, načež následovaly rekonstrukční práce zaměřené na doplnění ztracených partií. Retuš byla provedena formou evokací plněným nátěrem Porokalk, vycházejícím z nově identifikovaných grafických předloh. Hlavní inspirační základ tvořil soubor děl Tobiaše Stimmera, doplněný o čtyři předlohy dalších autorů, z nichž dvě byly znovu dohledány během průzkumu.⁶²

Ve svém článku Špale uvádí, že předchozí restaurátoři se důsledně neodkazovali na nalezené grafické předlohy. Což lze pozorovat porovnáním fotografií výjevu „Jákobův zápas s andělem“ před restaurováním 1998 (Obr. 14) a samotných grafik. Díky nově nalezeným předlohám byla scéna rekonstruována s cílem co nejvíce se přiblížit odpovídající grafice V. Solise (Obr. 17). Zejména v levém dolním rohu výjevu byl přidán štít a meč – prvky, které dříve chyběly, ale jsou přítomné na grafické předloze V. Solise. Rovněž byla mírně upravena poloha andělova lokte, díky čemuž postava působí živěji a přirozeněji. Oděv v oblasti ramen obou postav získal nové prvky, které více odkazují na Solisovou grafiku. Kromě toho byly detailněji zpracovány prsty na nohou postav. Pokud jde o scénu

⁵⁷ ŠPALE, Václav. *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538 na Horním náměstí ve Slavonicích*. Restaurátorská zpráva. Praha, 2003. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 3648. s. 1.

⁵⁸ KOLÁŘ 1989 (pozn. 2).

⁵⁹ ŠPALE 2003 (pozn. 52), s. 1-4

⁶⁰ KOLÁŘ 1989 (pozn. 2)

⁶¹ ŠPALE 1998 (pozn. 3)

⁶² Ibidem

Abrahamova pohřbu, při porovnání fotografií stavu po prvních dvou zásazích (Obr. 12) a po provedené restaurování (Obr. 13) v roce 1998 lze pozorovat, že okenní otvor (ostění) byl změněn (stejně jako u některých dalších mezio-kenních scén).

2020 a 2022

Dne 6. června 2020 byla fasáda budovy poškozena krupobitím. V důsledku nárazového působení krupobití vznikly drobné důlky a došlo k odpadnutí větších partií sgrafita. Vzniklé riziko pronikání vlhkosti do odhalených okrajů poškozené omítky se stalo důvodem pro provedení akutních oprav. Při zamrznutí mohla vlhkost způsobit rozšíření trhlin a další poškození sgrafitové vrstvy. V rámci zásahu byla provedena konsolidace vápennou nanosuspenzí a injektáž okrajů defektů a jejich následné vytmelení.⁶³

V následujících letech byly provedeny restaurátorské práce. Při podrobnějším průzkumu stavu průčelí budovy po akčních zásazích byly zjištěny výrazné dutiny v oblasti korunní římsy, související s průnikem vody způsobené poruchou dešťového svodu a jeho nedostatečnou údržbou. Originální omítka se ve výrazně větší míře, než se původně předpokládalo, oddělila od jádra či zdiva. Povrch sgrafita byl znečištěn prachovými depozity a biologickými nečistotami. První etapa restaurování byla provedena v roce 2022 a zaměřovala se na levou polovinu fasády. Druhá polovina fasády byla restaurována v rámci druhé etapy v roce 2023, přičemž byla dodržena již zavedená posloupnost prací a použity obdobné materiály.⁶⁴

3.2. Restaurátorský průzkum

3.2.1. Vizuální průzkum v rozptýleném denním světle

Původní technika

Jádrová omítka byla nanášena na cihlové zdivo a vyrovnávala nerovnosti zdiva. Na ni byla nanášena vrstva intonaca šedého zabarvení. V místech s otevřenými defekty a na odrytém pozadí lze pozorovat složení probarvené omítky: dřevěné uhlí, bílé pojivové částice a místy cihlovou drť.⁶⁵ Finální vrstvou je bílý vápenný nátěr, dochovaný pouze lokálně. U nápisových pásků na bílém nátěru je možné si všimnout pomocných linek, používaných k rovnoměrnému nanášení textu (Obr. 24, 25). Na pásku mezi horním a dolním výjevem je možné si všimnout okraje vodorovného denního dílu (Obr. 26). Jedná se o linii, kde je vidět, že později nanášená omítka dolního pásu překrývá starší vrstvu horního pásu. Stínování bylo tvořeno šrafováním i prokletováním. Pokletování bylo doloženo v průběhu vizuálního průzkumu dolní části fasády, konkrétně ve cviklech nad vstupním portálem, kde byla tato technika pozorována.

Druhotné zásahy

Ve druhé polovině 19. století proběhla klasicistní úprava, která spočívala v snesení původní atiky, zvětšení oken a také v přidání masivní kordonové římsy, přičemž byla poškozena řada obrazů. Kordonová římsa probíhala v úrovni těl postav, což lze vidět také na restaurovaném úseku uprostřed výjevu „*Jakobův zápas s andělem*“. Okenní otvory byly zvětšené, což dokládá pruh tmelu na pravé a levé straně horního výjevu „*Abrahámův pohřeb*“.

⁶³ WAISSEROVÁ 2020 (pozn. 4)

⁶⁴ WAISSEROVÁ 2022 (pozn. 5)

⁶⁵ Složení bylo později také potvrzeno a stanoveno díky provedenému chemickotechnologickému průzkumu Více v kapitole „*Přírodovědný (chemickotechnologický) průzkum*“

Menší tmely se nacházely v celé ploše restaurovaného úseku. Tmely z předchozích restaurátorských prací provedených v 80. a 90. letech se liší strukturou, barvou mezi sebou a hmotou originálu. Novější tmely měly hladký povrch, světlejší odstín a jemnější frakce plniva. Dalé tmely nebyly všude na stejné úrovni s původním povrchem, jejich okraje překrývaly originál, nebo naopak byly podtmelené.

U bílých vápenných nátěrů lze pozorovat změnu barevnosti na žlutější, což by mohlo být způsobeno pravděpodobně působením atmosférických vlivů nebo degradací pojiva (Obr. 28). Vápenné nátěry z předchozích zásahů se liší mezi sebou mírou dochování. Druhotný nátěr z 90. let je tenčí a dochoval se v menší míře. Starší vápenné nátěry jsou naopak silnější a jsou lokálně poškozené primárními prasklinami (Obr. 31). Bylo identifikováno několik menších míst rekonstrukce, na nichž chyběla rytá kresba. Tyto části byly nahrazeny štětcovou malbou (Obr. 28).⁶⁶

Poškození

V důsledku dříve provedených klasicistních úprav fasády a nedávného krupobití se do dnešních dnů dochovalo relativně málo originálních sgrafitů, což lze pozorovat na restaurovaných výjevech. Skoro celý povrch fasády je pekován, největší ztráty jsou v oblasti okenních rámců a bývalé římsy. Byly také zaznamenány částečné ztráty probarvené vrstvy omítky v oblasti rolverkového ornamentu výjevu č. 32 (Obr. 32) Původní povrch s bílým nátěrem se dochoval zcela výjimečně. Na poli citátu výjevu č. 25 byly také nalezeny stopy ptačího trusu (Gra. 2; Obr. 25).

Povrch druhotných doplňků a rekonstrukcí je kompaktní. Mezi původními omítkami a doplněnými tmely se často vyskytují prasklinky (Gra. 2, 6; Obr. 29, 30). Stav druhotného bílého nátěru se liší různou intenzitou barvy a odstínem. Vápenný nátěr tmelů z posledního zásahu v 90. letech je šedivější a tenčí narozdíl od barevné vrstvy ze staršího zásahu. Starší silnější bílý nátěr je místy popraskaný.

3.2.2. Perkusní průzkum (poklepem)

Pomocí poklepu bylo odhaleno velké množství dutin různých velikostí nacházejících se v různých hloubkách pod povrchem. Většina dutin se nacházela v oblasti velkoplošných druhotných tmelů – v oblastech okenních rámců a rekonstrukcích. Přesnější lokalizace dutin je zaznamenána v zákresech (Gra. 2, 6).

3.3. Přírodovědný (chemickotechnologický) průzkum

3.3.1. Konkrétní cíle průzkumu

V rámci projektu “*Technologie restaurování renesančních sgrafitových omítek – tradice a metamorfóza*” byl proveden přírodovědný průzkum.⁶⁷ Cílem průzkumu bylo určit poměr složek pojiva k plnivu, dále bylo zkoumané složení surovin. S tímto cílem bylo odebráno celkem 5 vzorků:

- *SPIV1* a *SPIV4* – souvrství nátěru, uhlového intonaca a jádra,
- *SPIV2* a *SPIV5* – jádrová omítka,
- *SPIV3* – vzorek kusu vápence v jádrové omítce.

⁶⁶ Podrobněji v předchozí kapitole.

⁶⁷ Viz Příloha 2. – VÁLEK, Jan et al. Materiálová analýza sgrafitového souvrství: Uliční fasáda domu čp. 538, Horní náměstí, Slavonice. Výzkumná zpráva projektu NAKI 019. Praha: Akademie věd České republiky, Ústav teoretické a aplikované mechaniky, 2023.

Všechny vzorky byly odebrány z defektů pod okapovým svodem na pravé polovině fasády. Celý proces prací byl fotograficky zdokumentován. V rámci chemickotechnologického průzkumu bylo k analýze vzorků použito několik metod:

- Optická mikroskopie – vyhotovení výbrusů a nábrusů
- Metoda termické analýzy (TA)
- Prášková difrakce (XRD)
- Skenovací elektronová mikroskopie s energiově disperzní spektroskopií (SEM EDS)
- Silikátová analýza na mokré cestě

Pro vzorek kusu vápence (SPIV3) kromě výše uvedených metod byla taky použita analýza stabilních izotopů ^{13}C , ^{18}O . Díky této metodě byl identifikován geologický původ suroviny.

3.3.2. Výsledky chemickotechnologického průzkumu

Z provedeného chemickotechnologického průzkumu se podařilo určit původ surovin, technologie jejich zpracování, proporce pro přípravu suchých směsí, techniku samotného sgrafita a posoudit stav a jeho příčiny.

Na základě provedených výzkumů lze konstatovat, že pro výrobu vápna použitého při technice sgrafito byl použit kalcitový mramor, který navíc byl místního původu. Přestože vápno vykazovalo slabé hydraulické vlastnosti, lze jej klasifikovat jako vápno vzdušné. Ve vzorcích základní omítkové vrstvy (SPIV3) a finálního nátěru (SPIV4) byly identifikovány tzv. „nedopalky“ — tepelně pozměněné mramorové inkluze, což svědčí o specifikách výrobní technologie. Pravděpodobně bylo vápno hašeno na hydrát nebo kaši, která byla přímo smíchaná s pískem. Na základě získaných výsledků lze předpokládat, že použitý písek je pravděpodobně slavnického původu, na což poukazuje mineralogie a granulometrie, které odpovídají místním zdrojům.

Na výbrusech lze pozorovat, že jádrová omítka byla pravděpodobně nanášena na cihlové zdivo bez úpravy do hladka. Dále byly zaznamenány výrazné nerovnosti povrchu, což svědčí buď o absenci vyhlazení, nebo o záměrném zdrsnění povrchu za účelem zlepšení adheze následujících vrstev. Pro přípravu suché směsi jádrové omítky byl použit vápenný hydrát a písek v objemovém poměru 1:2 (obj.). Na výbrusech a nábrusech a z provedených materiálových analýz bylo také pozorováno, že velikost pojivových částic nepřesahuje 1 mm a frakce plniva jsou do velikosti ca 10 mm.

Na rozhraní mezi vrstvou jádrové omítky a intonaca se místy vyskytují mikrotrhliny, což znamená, že probarvená omítka o průměrné tloušťce cca 0,5 cm byla nanášena na již zavadlou, ale ne zcela vyschlou jádrovou vrstvu, což umožnilo pevné spojení bez narušení struktury. Podle analýz probarvená vrstva byla připravena z 1 obj. dílu vápna, 0,7 obj. dílu písku a 0,6 obj. dílu dřevěných uhlí, ale lze předpokládat, že dřevěné uhlí a písek byly dávkovány přibližně 1:1 objemově. Velikost pojivových částic je přibližně do 2 mm a frakce plniva do velikosti ca 2 mm. Barevnost vrstvy byla tvořena přidáním dřevěného uhlí: částice uhlí o velikosti 0,5–2 mm vytvářejí ve struktuře kontrastní body, zatímco menší částice zabarvují základní hmotu do šeda. Podobný vizuální efekt způsobují i bílé částice pojiva, jejichž velikost a podíl jsou však výrazně menší. Následujícím závěrečným krokem bylo nanesení přibližně 0,25 mm silné vrstvy bílého vápenného nátěru. Bohužel nátěr nebyl dochován v dostatečné míře, aby mohl být podrobněji zkoumán.

V průběhu prováděného přírodovědného průzkumu byly odebrány vzorky souvrství jádrové a intonakové vrstvy — vykazovaly porézní strukturu, ve které docházelo k usazování rozpuštěného pojiva. Podobný jev byl pozorován v oblastech vystavených zvýšené vlhkosti, která byla zároveň příčinou tohoto procesu. V rámci prvkové analýzy SEM-EDS byla zjištěna zvýšená koncentrace síry v povrchové (nátěrové) vrstvě sgrafita. Předpokládá se, že zdrojem této síry bylo znečištěné ovzduší,

konkrétně emise vzniklé spalováním fosilních paliv. Tyto látky se dostávaly na povrch sgrafita a dále pronikaly do hlubších vrstev. Také u vrstvy nátěru a matrice intonaca byla pozorována síť smršťovacích trhlin, které vznikly po nanesení materiálu během jeho vysychání.

3.4. Komplexní vyhodnocení průzkumu

3.4.1. Popis a historický vývoj objektu

Budova bývalého městského pivovaru byla postavena ve druhé polovině 16. století. Do současnosti se prakticky nedochovala žádná oficiální dokumentace týkající se historie budovy, s výjimkou malého množství informací o její výstavbě a následném vývoji. Pivovar je jednopatrová renesanční stavba se šesti okenními osami. Fasáda budovy byla bohatě zdobena scénami z 1. knihy Mojžíšovy, z Genese, technikou sgrafita. Na základě veduty z roku 1729 a výzkumů historičky Lejskové-Matyášové víme, že pivovar měl původní atiku, stejně jako sousední budovy, která byla zdobena šesti scénami z knihy Genese a měla dvě malá okénka. Bohužel štít se do dnešních dnů nedochoval a pravděpodobně byl ztracen při požáru v roce 1750 nebo odstraněn v rámci klasicistních přestaveb ve druhé polovině 19. století.

Významný vliv na vzhled fasády budovy měla klasicistní přestavba. Celá fasáda byla plošně překryta novou omítkou. Mezi patry budovy byla osazena kordónová římsa, která značně poškodila všechny scény ve třetí řadě. Přestavba rovněž poškodila scény ve druhé řadě v souvislosti s rozšířením renesančních oken. Odstraněný, pravděpodobně právě v této době, atikový štít byl nahrazen mansardovou střechou, pod kterou byla osazena korunní římsa. Ve druhé polovině 20. století, od 60. let, bylo provedeno několik restaurátorských zásahů

3.4.2. Popis díla a jeho námět

Restaurátorské zásahy, popsané v této práci, byly provedeny na výjevech „*Abrahámův pohřeb*“ č. 25 a „*Jakobův zápas s andělem*“ č. 32. Oba příběhy pocházejí ze Starého zákona knihy Genesis. Jako předloha pro vytvoření sgrafita a citátu s Abrahámem byla použita grafika od Tobiase Stimmera „*Neue Künstliche Figuren Biblischer Historien*“. Pro výjev s Jakobem byla naopak využita grafika od Vergila Solise z knihy „*Biblische Figuren des Alten und Newen Testaments*“, avšak doprovodný citát v němčině byl převzat z knihy T. Stimmera.

Na výjevu číslo 25 s názvem „*Abrahámův pohřeb*“ je, jak už název napovídá, vyobrazen pohřeb Abraháma. V popředí jsou zobrazeni dva jeho synové – Izák a Izmael. Podle biblického vyprávění byl Abrahám pohřben vedle své manželky Sárý. Výjev „*Jakobův zápas s andělem*“ znázorňuje setkání jednoho ze synů Izáka s Bohem, který se mu zjevil v podobě anděla. Podle Starého zákona se v noci před setkáním se svým dvojčetem Ezauem Jakob střetl s Bohem a zápasil s ním až do úsvitu. Tento zápas skončil požehnáním a udělením nového jména Jakobovi – Izrael.

3.4.3. Historický vývoj díla

3.4.3.1. Původní technika díla

Na základě provedeného průzkumu bylo zjištěno, že základem stavby je cihlové zdivo, na které byla bez jakékoli povrchové úpravy nanášena jádrová omítka. Suchá směs pro tuto omítku byla připravena v poměru 1 obj. díl vápenného hydrátu a 2 obj. díly písku. Z výzkumu byla rovněž určena velikost pojivových částic, která nepřesahuje 1 mm a frakce plniva jsou do velikosti cca 10 mm. Následně byla na mírně vyschlou jádrovou omítku nanášena probarvená vrstva intonaca. Intonaco bylo aplikováno postupně v horizontálních denních dílech směrem shora dolů (Obr. 26). Průměrná tloušťka této vrstvy činí přibližně cca 0,5 cm. Pro přípravu suché směsi bylo použito 1 obj. díl vápna, 0,7 obj. dílů křemenného písku a 0,6 obj. dílů dřevěného uhlí. V některých místech s odhalenými defekty nebo

na povrchu probarvené vrstvy byly rovněž zjištěny částice cihel. Dále během výzkumu bylo zjištěno, že poměr vápna k písku ve směsi činí 1:1. Velikost částic pojiva dosahuje přibližně do 2 mm, zatímco frakce plniva se pohybuje rovněž okolo 2 mm. Barevnost vrstvy byla dosažena přidáním dřevěného uhlí: černé částice uhlí o velikosti 0,5–2 mm vytvářejí kontrastní body vůči relativně menším bílým částicím vápna. Ty spolu s jemnějšími uhlíkovými zrny zabarvují základní hmotu do šedého odstínu. Následně na probarvenou vrstvu byl nanesen jednovrstvý vápenný nátěr o průměrné tloušťce 0,25 mm. Pro přenesení textu do nápisových pásek byly použity pomocné ryté linie, které jsou místy patrné i v restaurované části. Linie ryté kresby nejsou rovnoměrné a liší se svou hloubkou. Pro vyjádření objemu byla použita metoda stínování kletováním, avšak její dochované příklady se nacházejí pouze v oblasti kamenného portálu.

3.4.3.2. Druhotné vrstvy

Ve druhé polovině 19. století došlo ke klasicistní přestavbě vnějšího vzhledu budovy. Celé průčelí bývalého pivovaru bylo napekováno pro lepší přilnavost následujících vrstev nové omítky a vápenného nátěru. Dále byly přidány nové architektonické prvky, jako například kordonová římsa, a zároveň byly zvětšeny okenní otvory, což vedlo ke ztrátě významné části sgrafit druhé řady. Okenní otvory byly vyzdobeny štukovými šambránami. Není s jistotou známo, kdy přesně byla odstraněna původní renesanční atika s bohatou sgrafitovou výzdobou, avšak předpokládá se, že k tomu došlo buď po požáru ve druhé polovině 18. století, nebo při přestavbě budovy ve druhé polovině 19. století. Přibližně v první polovině 20. století bylo okno v přízemí nahrazeno dveřním otvorem.

Od druhé poloviny 20. století začaly rozsáhlé restaurátorské práce zaměřené na obnovu renesančního sgrafita. V 60. letech byla původní výzdoba fasády bývalého pivovaru objevena a odhalena skupinou restaurátorů pod vedením restaurátora Kolaře. Zásah spočíval v odstranění všech druhotných vrstev a nátěrů, kordonové římsy a okenních ostění a následném restaurování. V rámci konzervačních prací došlo ke zpevnění, injektáži a nahrazení chybějících omítek, sgrafito bylo retušováno rekorozní metodou. Chybějící části sgrafita byly doplněny podle nalezených grafických předloh, jejichž vyhledáváním se zabývala Milada Lejsková-Matyášová. Další restaurátorský zásah proběhl v roce 1989, opět pod vedením stejného týmu. Byla provedena komplexní restaurátorská práce zahrnující čištění a zpevnění fasády a tmelení. Sgrafita byla opět retušována rekorozní metodou. Na kamenném portálu bylo provedeno čištění, tmelení, barevná úprava a konzervace.

V době zahájení dalšího restaurátorského zásahu v letech 1998–1999 se sgrafito bývalého pivovaru nacházelo ve velmi špatném stavu. V rámci restaurátorských prací bylo sgrafito plošně zpevněno a dutiny byly vyplněny injektáží. Všechny esteticky či technicky nevhodné druhotné tmely z předchozích zásahů byly mechanicky odstraněny. Vzniklé defekty byly vyplněny tmelem, probarveným dřevěným uhlím. Retuše byla provedena evokací plněným nátěrem. Rekonstrukce proběhla na základě dochovaných předloh.

3.4.3.3. Stav díla a jeho příčiny

Fasáda budovy utrpěla značné ztráty původní sgrafitové výzdoby. Hlavní příčinou byly klasicistní přestavby v 18. století, během nichž byla fasáda zatažena novými vrstvami omítky. Zároveň byla přidána dlouhá kordonová římsa, která ve velké míře poškodila výjevy třetího pásu. V důsledku rozšíření oken ve druhém patře došlo ke ztrátě značné části sgrafit druhého pásu. Původní atika se šesti scénami z knihy Genesis se rovněž nedochovala. Štít byl nahrazen novou mansardovou střechou, čímž zmizela přibližně polovina horního pásu. Úprava soklu se nedochovala. Výzdoba přízemí se zachovala pouze fragmentárně. Na stav sgrafit a ztrátu vrstev měly dále vliv i povětrnostní podmínky, například krupobití v roce 2020, a následné restaurátorské zásahy.

Tmelý se lišily mezi sebou a originálem především barvou a strukturou (Gra. 4, 8; Obr. 28, 34). Většina tmelů měla nevhodnou strukturu a povrchovou úpravu, na mnoha místech došlo ke vzniku prasklin na rozhraní s originálem. Po celém obvodu restaurované plochy bylo zjištěno značné množství dutin, vzniklých v důsledku ztráty adheze mezi probarvenou vrstvou a jádrem. Jádrová omítka měla kompaktní a homogenní strukturu, avšak v několika místech byly zaznamenány známky ztráty soudržnosti materiálu (Gra. 2, 6). Původní bílý nátěr se dochoval pouze ve fragmentární podobě. Bylo objeveno malé množství primárních prasklin u nápisu a rolverkového ornamentu scény 32 (Obr. 31).

Druhotné nátěry jsou zachovány mnohem lépe než originál, nicméně byly také pozorovány poškození. Tloušťka a stav dochování jednotlivých vrstev se liší v závislosti na konkrétním místě. Druhotné vrstvy bílého nátěru z prvních dvou restaurátorských zásahů mají větší tloušťku vrstvy ve srovnání s tenčími a ztmavými retušemi ze třetího zásahu. Ztmavlá barva retuše může být způsobena jak původní recepturou materiálu, tak i degradačními změnami vyvolanými působením klimatických podmínek. Okraje druhotných tmelů byly místy odprasklé od hlavní hmoty sgrafita. Také bylo zjištěno velké množství dutin, vzniklých v důsledku ztráty koheze a adheze souvrství.

4. Zkoušky technologií a materiálů

Všechny zkoušky byly provedeny již v první etapě restaurování z roku 2022, na níž tento zásah plynule navazuje. Zvolené a schválené materiály a postup neztratily svou aktuálnost ani s ohledem na přestávku mezi první a druhou etapou. Výjimkou byl jen způsob retušování, který byl znovu ověřen. V průběhu restaurátorských prací bylo znovu zanalyzováno složení barevných směsí použitých pro retuše. Zvláštní pozornost byla věnována výběru odstínů, sytosti barev a technice nanášení. Také byly zvažovány přístupy k umístění světlých akcent/světél, který by zachoval původní charakter světelného a stínového modelování. Bylo znovu testováno dříve doporučené množství disperzní složky přidávané do barev.

5. Návrh restaurátorského zákroku

5.1. Koncepce restaurování

Koncepce restaurování byla navržena na základě informací získaných při uměleckohistorickém, restaurátorském a chemickotechnologickém průzkumu a byla konzultována s vlastníkem objektu a se zástupci složek památkové péče. Popsaná koncepce měla také navazovat na předchozí restaurátorské zásahy z let 1998-1999, z roku 2020 a z první etapy restaurování po krupobití v roce 2022. Na restaurovaných částech díla měly být odstraněny druhotné odprasklé tmely, technicky nebo esteticky nevyhovující, kvůli riziku dalšího poškození. Používaný tmel měl být připraven a nanesen tak, aby svým složením, strukturou a vzhledem odpovídal originálu. Pro práci ve druhé etapě byla použita stejná směs jako v první etapě, jelikož dříve připravená směs odpovídala originálu jak vizuálně, tak technicky.

Způsob retuše byl oproti koncepci z 90. let 20. století upraven. Během průzkumu sgrafita fasády byl identifikován další způsob vytváření stínů, kromě běžně používané šrafury. V pravém horním rohu portálu byla na postavě rytíře zaznamenána technika stínování kletováním. Tato metoda se nedochovala v jiných částech fasády. Za účelem sjednocení vizuálního vzhledu bylo rozhodnuto napodobit a co nejvíce se přiblížit původní dochované technice stínování. V této souvislosti byla navržena následující metoda retuše: akcenty byly kladeny na ty části kompozice, na které by podle logiky šerosvitu měl dopadat světelný zdroj. Tento přístup umožnil dosáhnout požadovaného vizuálního efektu a dodat postavám větší plasticitu.

5.2. Návrh postupu restaurátorských prací

Restaurátorské práce na vymezených úsecích budou probíhat v následujících etapách.

1. Injektáž

Při perkusním průzkumu bylo nalezeno velké množství dutin, jejichž příčinou je ztráta adheze omítkových vrstev. Hloubková konsolidace dutin by měla proběhnout pomocí vápenné nanosuspenze. Dutiny by měly být vyplněny injektážní směsí na bázi slabě hydraulické injektážní směsi.

2. Odstranění nevhodných tmelů

Druhotné technicky nevyhovující (popraskané, nesoudržné) tmely představující riziko pro originál budou odstraněny mechanicky restaurátorským kladívkem.

3. Čištění

Povrch díla bude celoplošně čištěn vodou a kartáčky od nečistot a prachových depozitů, tak aby nedocházelo ke ztrátám povrchových vrstev.

4. Zpevnění

Před tmelením by mělo být provedeno zpevnění otevřených defektů pomocí konsolidačních prostředků – organokřemičitanu a vápenné nanosuspenze s následující technologickou pauzou.

5. Tmelení a rekonstrukce

Všechny defekty budou vytmeleny tak, aby strukturou odpovídaly původní omítce. Pro tento krok bude připraven tmel, jehož struktura musí odpovídat struktuře původní vrstvy. Provedení rekonstrukce.

6. Retuše

Retušování bude provedeno modifikovanými vápennými barvami ředěnými akrylátovou disperzí K9. Pro dosažení sjednocení s originálem a zapojení nových tmelů budou retuše provedeny ve dvou odstínech bílé vápenné barvy.

6. Dokumentace restaurátorského zásahu

6.1. Postup restaurátorských prací

6.1.1. Injektáž

Injektáž byla provedena v místech se ztrátou adheze omítkových vrstev, odhalených poklepem. Dutiny byly nejdřív vyčištěny proudem vzduchu od nevyhovujících částic a propláchnuty vodou pro lepší smáčivost. Následně byla provedena konsolidace omítky vápennou nanosuspenzí *CaLoSil E25*, ředěnou s lihem v objemovém poměru 1:4, pomocí injekčních stříkaček. Poté byla aplikovaná injektážní směs na bázi hydraulického pojiva *Ledan TCI+* v kombinaci s vápencovou moučkou *Omya 5VA* v poměru 2:1.

Největší dutiny se ve většině případů nacházely v okolí druhotných tmelů.

6.1.2. Odstranění nevyhovujících druhotných tmelů

Restaurovaný úsek obsahoval dva typy druhotných tmelů z předchozích restaurátorských zásahů, které se lišily strukturou a barvou. Nesoudržné a popraskané tmely, do kterých by v budoucnu mohla zatékat voda, stejně jako esteticky nevhodné doplňky narušující celkový vzhled sgrafita, byly mechanicky odstraněny pomocí restaurátorského kladívka a skalpelu. Tmel v pravém okenním rámu byl odstraněn až v průběhu injektážních prací, kdy po provlhčení změkkl a ztratil svou pevnost. Všechny ryté kresby na odstraňovaných tmelech byly přeneseny na igelit pro následující přenos na nové tmely.

6.1.3. Čištění

Po odstranění nevyhovujících doplňků a injektáží bylo provedeno čištění povrchu od prachových depozitů, nečistot a druhotných nevhodných tmavých retuší. Čištění bylo provedeno ve dvou etapách. Nejprve plocha fasády byla čištěna suchou metodou pomocí tlakového vzduchu. Během procesu byla věnována velká pozornost stavu povrchu, aby se předešlo možným ztrátám a poškození originálu. Následně bylo provedeno čištění mokrou metodou za účelem odstranění nečistot, které se nepodařilo odstranit suchou metodou. Povrch byl omyt vodou a velmi měkkými kartáči.

6.1.4. Strukturální konsolidace omítkové vrstvy

Následujícím krokem restaurátorské prací bylo provedení strukturální konsolidace odkrytých částí omítky, zejména v místech s odstraněnými tmelem. Otevřené defekty byly zpevněny organokřemičitanem *Remmers KSE 100* ve dvou až třech cyklech pomocí štětce, aplikováno *wet to wet* (Obr. 42). Druhý den na stejná místa byla aplikovaná vápenná nanosuspenze *CaLoSil E25* ředěná s lihem v objemovém poměru 1:4 taky ve dvou až třech cyklech pomocí štětce. Aby se zabránilo tvorbě zákalů po aplikaci, byla na povrch následně nastříkaná voda. Po provedení strukturální konsolidace následovala technologická pauza trvající 3 dny.

6.1.5. Tmelení

Po provedení strukturální konsolidace a dodržení technologické pauzy bylo možno přistoupit k tmelení. V závislosti na hloubce defektu byly připraveny dvě směsi. Do hlubších defektů byl aplikován jádrový tmel složený z 1 dílu vápenného hydrátu a 1 dílu písku o frakci 0-2 mm. Místa defektů byla nejdřív navlhčena vodou, poté byla nanášena malta. Po mírném zavadnutí tmel byl seškrábnut tak aby sahal cca 5 mm pod povrch okolní omítky.

Další vrstva tmelu se skládala z 18 dílů vápenného hydrátu, 3 dílů písku Tasovice (0-2 mm), 3 dílů lesního písku (0-2 mm.), 6 dílů dřevěného uhlí a 1 dílu pojivových částic. Na zvlhčený povrch byl nanášen probarvený tmel na úroveň okolní omítky (Obr. 46). Před nanášením nového tmelu byly

dochované původní ryté linie přeneseny na průhlednou polyethylenovou fólii, na kterou byly později zrekonstruovány chybějící části kresby. Po mírném zaschnutí nového tmelu byla kresba přenesena na povrch protlačením a následným proškrábáním obrysu pomocí ostrých nástrojů a hřebíků. Po zavadnutí byla z povrchu odtupována vápenná kůže pomocí houbičky, cílem bylo vizuálně napodobit okolní strukturu. Okolí bylo pečlivě očištěno vodou.

Tmel nanesený v oblasti pozadí byl po mírném uschnutí proškrábnut a po zavadnutí propláchnut vodou tak, aby zvýraznil zrnitost tmelu stejným způsobem jako ostatní defekty.

6.1.6. Retuše a rekonstrukce

Retuš byla provedena za použití tří barevných odstínů: dva tóny světlé (jeden odpovídající lokální barvě a druhý určený pro nejméně prosvětlená místa) a jeden tmavý.

Nejprve byla aplikována střední světlá barva. Jedná se o barvu míchanou z vápenné kaše, minerálních pigmentů a roztoku akrylátové disperze K9 ředěné vodou v poměru 1:19 obj. d. (obj. koncentrace 2,5 %). Dalším krokem bylo přidání světla v místech nejsvětlejších akcentů. Pro nasazení světla byl připraven čistý vápenný nátěr ředěný roztokem akrylátové disperze K9 (obj. koncentrace 2,5 %). Barva byla nanášena koulením malého kulatého štětce po povrchu vystouplého reliéfu sgrafita, tzv. metodou evokace štětcem (Obr. 49).⁶⁸ Retuš tmavých pozadí byla provedena tupováním tenkým štětcem za použití tmavší lazurní barvy namíchané z minerálních pigmentů a akrylátové disperze K9 ředěné v poměru 1:30 obj. d. (obj. koncentrace 1,613 %).

6.2. Použité materiály a přístroje

Injektáž

- *Ledan TC1 PLUS* - injektážní prostředek na bázi hydraulického vápna, výrobce: Tecno Edile Toscana
- *CaLoSil E25* – vápenná nanosuspenze, výrobce: IBZ-Salzchemie GmbH & Co. KG
- *Technický líh* - 96% ethanol, organické rozpouštědlo, výrobce: Severochema, ČR
- *Omyacarb 5 VA* – vápencová moučka, prodejce: Aqua Bárta

Strukturální konsolidace

- *CaLoSil E25* – vápenná nanosuspenze, výrobce: IBZ-Salzchemie GmbH & Co. KG
- *Remmers KSE 100* - organokřemičitan, výrobce: Remmers CZ s.r.o.
- *Technický líh* - 96% ethanol, organické rozpouštědlo, výrobce: Severochema, ČR

Tmelení

- Vápenný hydrát
- Lesní písek, frakce 0-2 mm., který byl vykopán ve staré pískovně Slavonice⁶⁹
- Kopaný písek, frakce 0-2 mm., původ: Pískovna Tasovice, Znojmo
- Dřevěné uhlí

⁶⁸ WICHTERLOVÁ, Zuzana: *Současné a minulé přístupy k retuši a rekonstrukci renesančních sgrafit. "Rekorozní metoda" retuše sgrafit versus metoda "evokace štětcem"*. In: *Obnova památek 2021: Sgrafito*. Praha, 2021, p. 53-62. ISBN 978-80-906762-2-0. Online: <https://www.academia.edu/61638782>

⁶⁹ Přesnější lokalizace je uvedena v knize: VÁLEK, Jan; SKRUŽNÁ, Olga; WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana; MAŘÍKOVÁ-KUBKOVÁ, Jana et al. *Podle starého vzoru: rekonstrukce malt, sgrafit a štuků*. Praha: Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, 2021. s. 114

Retuš

- Práškové minerální pigmenty, distributor: Kremer Pigmente GmbH & Co. KG, Německo
- *Dispersion K9* – 50% akrylátová disperze, distributor: Kremer Pigmente GmbH & Co. KG, Německo
- Vápenný hydrát

6.3. Doporučený režim památky

Vzhledem k tomu, že restaurované dílo je v exteriéru, největší riziko pro stav fasády představují atmosférické vlivy. Povrch díla by měl být podle možnosti chráněn před dešťovou vodou. Proto je důležité kontrolovat a udržovat dobrý stav střešní krytiny, okapů a průchozí okapové svody. Dalším zdrojem poškození fasády jsou hnízda ptáků, či hmyzů a biologické napadení. Doporučuje se v zimních měsících vyloučit použití posypových solí, které jsou zdrojem poškození soklových částí. Stav zrestaurovaného díla by měl být pravidelně kontrolován. Všechny zásahy na restaurovaném díle je nutné konzultovat s pracovníky památkové péče.

7. Závěr

Tato bakalářská práce se skládá z restaurátorské dokumentace a z rozšířené kapitoly. Úsek předělený k restaurování je součástí renesanční sgrafitové fasády bývalého městského pivovaru č.p. 538 (dříve čp. 108) ve Slavonicích. Jedná se o dva výjevy s námětem “*Abrahámův pohřeb*” č. 25 a “*Jakubův zápas s andělem*” č. 32 v pravé polovině průčelí.

Rozšířená kapitola byla věnovaná stavebnímu vývoji fasády. Bohužel mnoho důležitých dokumentů a svědectví bylo v průběhu času ztraceno: například informace o tom, kdy a jak probíhala výstavba. Rovněž se nepodařilo nalézt dostatečné množství informací z období mezi 17. a 18. stoletím. Na základě dostupných zdrojů, jako jsou vědecká literatura, staré fotografie a pohlednice, a také na základě studia materiálů souvisejících s okolními budovami (čp. 537, čp. 536), se podařilo obnovit vzhled fasády, její funkci a její vnější vývoj v kontextu historie města. Práce rovněž zkoumá vliv různých epoch a změn stylů, stejně jako roli módních trendů a současných vkusů při formování podoby budovy.

Koncepce restaurátorských zásahů provedených v letech 2022 a 2023 byla plně stanovena již během předchozího zásahu v roce 1998. Výrazné změny však nastaly v metodě retuší. Při průzkumu fasády, který probíhal v rámci přírodovědného projektu “*Technologie restaurování renesančních sgrafitových omítek – tradice a metamorfóza*” byly objeveny stopy stínování kletováním kovovou špachtlí. Na základě tohoto zjištění byla navržena nová metoda imitující původní přístup – retuš sgrafita ve třech tónových úrovních.

Technologická posloupnost a použité materiály byly stanoveny v rámci první etapy restaurátorských prací provedené v roce 2022. Na základě schválené metodiky byla provedena injektáž omítkových vrstev, čištění povrchu, odstranění a nahrazení všech nevyhovujících druhotných tmelů, strukturální konsolidace omítkových vrstev. Následně byla provedena retuš ve třech základních odstínech, připravených z vápna nebo minerálních pigmentů pojených akrylátovou disperzí K9.

8. Seznam literatury, pramenů a použitých zkratk

8.1. Seznam literatury

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. 7. přeprac. vyd. (5. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1996, c1985. ISBN 80-85810-11-5.

BŮŽEK, Václav, Josef HRDLIČKA a Jaroslav PÁNEK. *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*. Praha: Mladá fronta, 1997, s. [1a]. ISBN 80-204-0651-4

DOČEKAL, Boris. *Slavonice a okolí na starých pohlednicích: Zlabings und Umgebung auf alten Ansichtskarten*. Jihlava: Listen, 2003, s. [1a]. ISBN 80-86526-05-4.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Díl 6 Pro-S. Praha: Libri, 2008. ISBN 80-85983-12-5

LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada. K ikonografii a restituci sgrafitového reliéfu tří renesančních domů ve Slavonicích. Umění.: Art. Praha: Ústav dějin umění Akademie věd České republiky. 1970, 18(4), 383-394. ISSN 0049-5123. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:fd872551-582d-4569-9a0c-24cccb4d33e1>

MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Měšťané, umělci, řemeslníci: výtvarná kultura v Telči a Slavonicích v době renesance*. Maturandum. Brno: Books & Pipes, 2020. ISBN 978-80-7485-214-5

POCHE, Emanuel, Ústav pro teorii a dějiny umění (Československá akademie věd). *Umělecké památky Čech*. Praha: Academia, 1980. sv. 3, s. [1a].

ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Ilustroval Dagmar JUNEK HAMSÍKOVÁ. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0. s. 84–86.

SEDLÁŘ, Jaroslav a SEDLÁŘOVÁ, Jitka. *Slavonice. Památky. Řada Měst. památkové rezervace*. Praha: Odeon, 1973.

ŠPALE, Václav. *Problémy restaurování restaurovaných sgrafit na příkladech figurálních sgrafit ve Slavonicích*. In: Vladislava Říhová (ed.), *Sgrafito 16.–20. století. Výzkum a restaurování*, Litomyšl – Pardubice 2009, 139–147.

VÁLEK, Jan; SKRUŽNÁ, Olga; WICHTERLOVÁ, Zuzana; WAISSEROVÁ, Jana; MAŘÍKOVÁKUBKOVÁ, Jana et al. *Podle starého vzoru: rekonstrukce malt, sgrafit a štuků*. Praha: Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, 2021. ISBN 978-80-86246-95-6.

WICHTERLOVÁ, Zuzana. *Průzkum techniky renesančního sgrafita*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. ISBN 978-80-7395-930-2.

WICHTERLOVÁ, Zuzana: *Současné a minulé přístupy k retuši a rekonstrukci renesančních sgrafit. "Rekorozní metoda" retuše sgrafit versus metoda "evokace štětcem"*. |2021, In: *Obnova památek 2021: Sgrafito*. Praha, 2021, p. 53-62. ISBN 978-80-906762-2-0. Online: <https://www.academia.edu/61638782/>

8.2. Seznam pramenů

- KOLÁŘ, Miroslav. *Slavonice – Sgrafitová výzdoba domu čp. 538/108*. Restaurátorská zpráva. Praha, 1989. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 827. Rozsah 1 strana.
- MATHES, Josef. *Restaurování šedého stínovaného sgrafita na fasádě domu čp. 537 na Horním náměstí ve Slavonicích. Kritické srovnání současných způsobů provádění grafické dokumentace nástěnných maleb a povrchu architektury ve vybraných evropských zemích*. Online, diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2021-11-10T09:12:20Z. Dostupné z: <https://hdl.handle.net/10195/78703>. [cit. 2025-06-17].
- MATOUŠKOVÁ, Eliška. *Restaurování šedého stínovaného sgrafita „Lot a jeho dcery“ (č. 19) a „Šimon a Lévi zachraňují svou sestru Dinu“ (č. 34) na fasádě domu čp. 538 na Horním náměstí ve Slavonicích*. Bakalářská práce. Litomyšl: Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, 2023
- MUSILOVÁ, Michaela. *Slavonice – sgrafitová výzdoba domů č. p. 517, č. p. 518, č. p. 520, č. p. 522 a č. p. 538*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta. 2014. Dostupné z: <https://theses.cz/id/wr51yt/>.
- Národní archiv. Český fond výtvarných umělců. Dílo. Nezpracovaný fond. Zpráva o prohlídce restaurátorského díla ze dne 23.5.1968, Slavonice, dům čp. 108.
- Národní archiv. Český fond výtvarných umělců. Dílo. Nezpracovaný fond. Hospodářská smlouva č. 20/67 na práce a výkony, Slavonice, dům čp. 108.
- ŠPALE, Václav et al. *Restaurátorské práce na sgrafitové fasádě domu č.p. 538*. Dokumentace restaurátorského zásahu. Praha, 1998. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 2989 A, B.
- ŠPALE, Václav. *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538 na Horním náměstí ve Slavonicích*. Restaurátorská zpráva. Praha, 2003. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 3648
- VÁLEK, Jan et al. *Materiálová analýza sgrafitového souvrství: Uliční fasáda domu čp. 538, Horní náměstí, Slavonice*. Výzkumná zpráva projektu NAKI 019. Praha: Akademie věd České republiky, Ústav teoretické a aplikované mechaniky, 2023. Příloha č. 1.
- Veduta města Slavonice z roku 1729 uložena v: Archiv města Brna, V 3 – Knihovna Mitrovského 1400–1900 (1956), sbírka vedut D. J. I. Hoffera; Sign. A 260, inv. č. 40/127.
- WAISSEROVÁ, Jana. *Figurální sgrafito 16.–17. století ve Slavonicích*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta filozofická, 2002
- WAISSEROVÁ, Jana, WICHTERLOVÁ, Zuzana. *Restaurování originálních omítek s figurálním sgrafitem na fasádě čp. 537, Horní náměstí Slavonice*. Dokumentace restaurátorského zásahu. 2017–2020. Archiv autora. (pozn. 35)
- WAISSEROVÁ, Jana, HORÁKOVÁ, Oldřiška. *Akutní zajištění sgrafitové fasády čp. 538, Horní náměstí ve Slavonicích poničené krupobitím dne 6. 6. 2020*. Dokumentace restaurátorského zásahu. 2020. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 6499.
- WAISSEROVÁ, Jana, HORÁKOVÁ, Oldřiška. *1. etapa restaurování renesanční sgrafitové fasády poničené krupobitím. Bývalý pivovar, dům čp. 538, Horní náměstí Slavonice*. Restaurátorská dokumentace. Zahořany, 2022. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 6765.

WAISSEROVÁ, Jana. WICHTERLOVÁ, Zuzana. HORÁKOVÁ, Oldřiška. 2. etapa obnovy a restaurování sgrafitové fasády čp. 538 Horní Náměstí ve Slavonicích poničené krupobitím. Restaurátorský záměr. Zahořany, 2022. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, 12947/2022, RZ 6598/1.

8.3. Internetové zdroje

SOLIS, Virgil. *Biblische Figuren des Alten und Neuen Testaments gantz künstlich gerissen. Durch den weitberühmten Vergilium Solis zu Nürnberg.* Vydání 1560 [online]. [Cit. 2025-07-08]. Dostupné z: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1090369p/f13.item>

STIMMER, Tobias. *Neue Künstliche Figuren Biblischer Historien.* Bamberg. Vydání 1576 [online] [Cit. 2025-07-08]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11424064?page=,1>

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Památkový katalog [online]. 2015 [cit. 2025-08-01]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/mestansky-dum-18916153>

8.4. Seznam použitých zkratk

NPÚ ÚOP	Národní památkový ústav územní odborné pracoviště
MÚ	Městský úřad
G	Genesis
č.	číslo
č.p/čp.	číslo popisné
Obj. d.	objemové díly

9. Fotografická a obrazová dokumentace

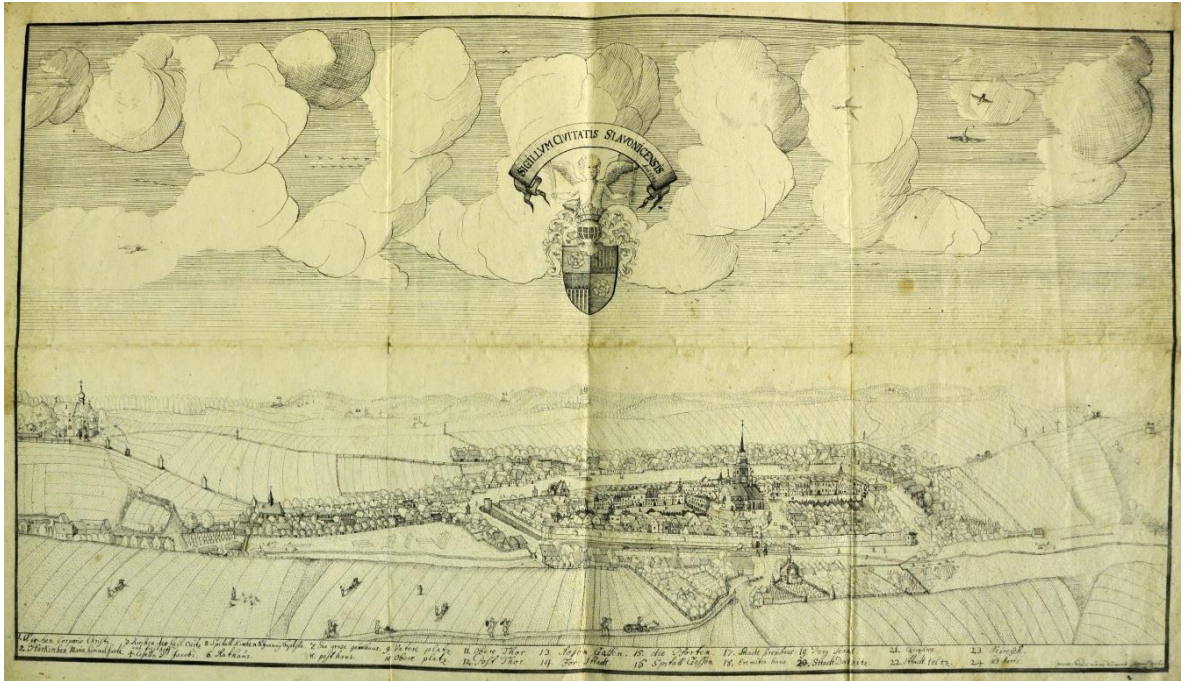
Seznam obrázků

- Obr. 1. Veduta města Slavonice z roku 1729 uložena v: Archiv města Brna, V 3 – Knihovna Mitrovského 1400–1900 (1956), sbírka vedut D. J. I. Hoffera; Sign. A 260, inv. č. 40/127
- Obr. 2. Veduta města Slavonice z roku 1729 uložena v: Archiv města Brna, V 3 – Knihovna Mitrovského 1400–1900 (1956), sbírka vedut D. J. I. Hoffera; Sign. A 260, inv. č. 40/127.
- Obr. 3. Plán rozmístění domů v 16. století na Horním a Dolním náměstí. Plán byl převzat z knihy Jaroslava Sedláře Slavonice. Památky. Řada Měst. památkové rezervace, s. 52
- Obr. 4. Pohled na Horní náměstí. Zachycuje průčelí domu čp. 538 (čp. 108) přibližně z období let 1898–1918. Fotografie byla převzata z knihy: DOČEKAL, Boris. Slavonice a okolí na starých pohlednicích: Zlabings und Umgebung auf alten Ansichtskarten. Jihlava: Listen, 2003, [1a]. ISBN 80-86526-05-4
- Obr. 5. Pohled na Horní náměstí směrem k městské věži farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Zachycuje fasády domů čp. 358 (108), čp. 357 (107) a čp. 536 (106). Fotografie byla pořízena přibližně v roce 1940 a byla převzata z fotoarchivu města Slavonice, Městský úřad
- Obr. 6. Pohled na Horní náměstí směrem k městské věži farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Zachycuje fasády domů čp. 358 (108), čp. 357 (107) a čp. 536 (106). Fotografie byla pořízena přibližně v době kolem 50. let 20 století a byla převzata z fotoarchivu města Slavonice, Městský úřad
- Obr. 7. Pohled na Horní náměstí směrem k Jemnické bráně. Zachycuje fasády domů čp. 358, čp. 357 a čp. 536. Fotografie byla pořízena přibližně v době kolem 50. let 20 století a byla převzata z fotoarchivu města Slavonice, Městský úřad
- Obr. 8. Fotografie částečně zachycuje průčelí domu čp. 537 během výstavby nového atikového štítu. Fotografie pochází přibližně z roku 1953.
- Obr. 9. Fotografie fragmentu fasády ze zásahu v letech 1967–1968, převzata ze článku LEJSKOVÉ-MATYÁŠOVÉ 1970, 18(4č), Autor M. Kolář
- Obr. 10. Pohled na celou fasádu bývalého pivovaru. Fotografie byla pořízena v období mezi prvním zásahem v 60. letech 20 století a rokem 1980. Snímek ÚTDU, P. Paul, převzato z knihy POCHE, Emanuel a Ústav pro teorii a dějiny umění (Československá akademie věd). Umělecké památky Čech. Praha: Academia, 1980. sv. 3, s. [1a].
- Obr. 11. Pohled na průčelí domů čp. 538, čp. 537, čp. 536 směrem k městské věži, zachycující stav sgrafitové fasády nedlouho po restaurátorském zásahu z roku 1989. Fotografie z dokumentace zásahu na čp. 522 z roku 1991: NOVOTNÝ, Josef a NOVOTNÝ, Petr. Restaurování renesančních sgrazit na fasádě domu čp. 522. Dokumentace restaurátorského zásahu. 1991. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 1530.
- Obr. 12. Fotografie výjevu “*Abrahámův pohřeb*” č. 25 před provedením restaurátorských prací v letech 1998–1999. Zdroj: restaurátorská dokumentace.
- Obr. 13. Fotografie výjevu “*Abrahámův pohřeb*” č. 25 po provedení restaurátorských prací v letech 1998–1999. Zdroj: restaurátorská dokumentace
- Obr. 14. Fotografie stavu výjevu “*Jakobův zápas s andělem*” č. 32 před provedením restaurátorských prací v letech 1998–1999. Zdroj: restaurátorská dokumentace
- Obr. 15. 5 Fotografie stavu výjevu “*Jakobův zápas s andělem*” č. 32 po provedení restaurátorských prací v letech 1998–1999. Zdroj: restaurátorská dokumentace
- Obr. 16. Grafická předloha výjevu “*Abrahámův pohřeb*” č. 25 z díla Neue Künstliche Figuren Biblichen Historien Tobiae Stimmera. Vydáno roku 1576. [online]. [cit. 2025-07-05] Dostupné online: <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11424064?page=35>

- Obr. 17. Grafická předloha výjevu „*Jakobův zápas s andělem*“ č. 32 z díla „Biblische Figuren des Alten und Newen Testaments gantz künstlich gerissen“ grafika Virgila Solise. Vydáno roku 1560. [online]. [cit. 2025-07-05] Dostupné online: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1090369p.image>
- Obr. 18. Grafická předloha výjevu „*Jakobův zápas s andělem*“ č. 32, odkud byl převzat německý citát. Grafika je součástí díla *Neue Künstliche Figuren Biblichen Historien* Tobiase Stimmera. Vydáno roku 1576. [online]. [cit. 2025-07-05] Dostupné online: <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11424064?page=42>
- Obr. 19. Celkový pohled na fasádu bývalého pivovaru čp. 538 a vedle stojící domy čp. 537, čp. 536. Stav po restaurování roku 2023. Autor fotografie: Jana Waisserová
- Obr. 20. Celkový pohled na fasádu bývalého pivovaru č.p. 538, vymezení restaurovaných úseků. Stav po restaurování roku 2023. Autor fotografie: Jana Waisserová
- Obr. 21. Nápis výjevu „*Abrahámův pohřeb*“ č. 25. Stav před restaurováním.
- Obr. 22. Celkový pohled na výjev „*Abrahámův pohřeb*“ č. 25 (bez nápisu). Stav před restaurováním.
- Obr. 23. Celkový pohled na výjev „*Jakobův zápas s andělem*“ č. 32. Stav před restaurováním
- Obr. 24. Detail levé části nápisu výjevu č. 25, stav před restaurováním. Na fotografii jsou zobrazeny pomocné linie, které se používaly k udržení výšky přenášených písmen. Znečištění ptáčím trusem (oblast nad písmenem „g“)
- Obr. 25. Detail levé části nápisu výjevu č. 32, stav před restaurováním. Na fotografii jsou zobrazeny pomocné linie, které se používaly k udržení výšky přenášených písmen.
- Obr. 26. Fragment levé horní části nápisu výjevu č. 32, stav v průběhu injektáže. Na fotografii je dobře vidět rozhraní denního dílu mezi výjevy. Z fotografie vyplývá, že sgrafitové díly byly nanášeny směrem shora dolů.
- Obr. 27. Detail pravého dolního rohu výjevu č. 25, stav v průběhu odstraňování druhotných tmelu. Na fotografii odhaleného defektu v oblasti rekonstrukce je dobře vidět vrstvení sgrafita: na cihlové zdivo byla nanášena jádrová vrstva, na kterou byla následně aplikována probarvená vrstva a poté byl nanášen bílý nátěr.
- Obr. 28. Detail druhotného tmelu v oblasti originálu s pekováním, stav před restaurováním. Na tmelu je zřetelně vidět nahrazení ryté šrafury štětcovou malbou. Na fotografii je také dobře vidět rozdíl v tónu bílého nátěru mezi druhotnými doplňky.
- Obr. 29. Detail spodní části rolverkového ornamentu scény z levé strany č. 32, stav před restaurováním. Na fotografii je možné si všimnout praskliny na rozhraní druhotného tmelu a originálu
- Obr. 30. Detail pravého horního rohu doprovodného citátu výjevu č. 25, stav před restaurováním. Fotografie ukazuje trhlinu mezi tmelem a originálem.
- Obr. 31. Fragment části rolverkového ornamentu výjevu č. 32, stav před restaurováním. Na fotografii lze pozorovat primární praskliny
- Obr. 32. Fragment spodního rolverkového ornamentu z levé strany scény č. 32, stav před restaurováním. Žlutými šipkami jsou označena místa částečné ztráty probarvené vrstvy spolu s bílým nátěrem. Na fotografii je také dobře viditelný rozdíl mezi druhotnými tmely z restaurování z let 1998-99 a originálem.
- Obr. 33. Detail krajiny výjevu č.32, stav před restaurováním. Fotografie zachycuje malou prasklinu.
- Obr. 34. Detail pozadí výjevu č. 25, stav před restaurováním. Na fotografii je dobře viditelný rozdíl ve struktuře sekundárních doplňků a originální omítky.
- Obr. 35. Fragment nohou postav ze scény č. 32, stav před restaurováním. Na fotografii je dobře vidět rozdíl v tónu bílého nátěru mezi druhotnými doplňky.
- Obr. 36. Detail výjevu č. 25, stav v průběhu injektáže.
- Obr. 37. Detail doprovodného citátu výjevu č. 25, stav v průběhu injektáže.

- Obr. 38. Fragment levého dolního rohu scény, pracovní fotografie injektáže.
- Obr. 39. Detail postav výjevu č. 25, stav po odstranění nevhodných druhotných tmelu.
- Obr. 40. Detail výjevu č 32, stav v průběhu odstraňování nevyhovujících tmelu.
- Obr. 41. Detail spodní části rolverkového ornamentu scény z levé strany č. 32, stav po odstranění nevhodných druhotných tmelu.
- Obr. 42. Fragment dolní části výjevu č. 25. Pracovní fotografie provedení strukturální konsolidace odhalených defektů organokřemičitanem a následně vápennou nanosuspensí.
- Obr. 43. Detail postav v pozadí scény č. 25 v oblasti rekonstrukcí. Rekonstrukce části postav.
- Obr. 44. Nahrazení starého nevhodného tmelu novým v oblasti okenního ostění výjevu č. 25.
- Obr. 45. Detail pozadí výjevu č. 25, stav po tmelení.
- Obr. 46. Pracovní fotografie v průběhu tmelení
- Obr. 47. Detail levého dolního rohu výjevu č. 25, stav po restaurování
- Obr. 48. Detail hlav postav výjevu č. 32, stav po retuši
- Obr. 49. Pracovní fotografie v průběhu retuše
- Obr. 50. Stav před restaurováním.
- Obr. 51. Stav po odstranění nevhodných tmelů.
- Obr. 52. Stav po vytmelení a úpravě povrchu nových tmelů.
- Obr. 53. Stav po restaurování.
- Obr. 54. Stav před restaurováním.
- Obr. 55. Stav po odstranění nevhodných druhotných doplňků.
- Obr. 56. Stav po vytmelení a úpravě povrchu nových tmelů.
- Obr. 57. Stav po restaurování
- Obr. 58. Stav před restaurováním.
- Obr. 59. Stav po restaurování.
- Obr. 60. Stav před restaurováním.
- Obr. 61. Stav po odstranění nevhodných tmelů a provedení strukturální konsolidace.
- Obr. 62. Stav po vytmelení a úpravě povrchu nových tmelů.
- Obr. 63. Stav po restaurování
- Obr. 64. Stav před restaurováním.
- Obr. 65. Stav v průběhu tmelení.
- Obr. 66. Stav po restaurování.
- Obr. 67. Stav před restaurováním
- Obr. 68. Stav po odstranění nevhodných tmelů
- Obr. 69. Stav po vytmelení a úpravě povrchu nových tmelů.
- Obr. 70. Stav po restaurování.
- Obr. 71. Stav před restaurováním.
- Obr. 72. Stav po odstranění nevhodných tmelů a provedení strukturální konsolidace.
- Obr. 73. Stav po vytmelení a úpravě povrchu nových tmelů.
- Obr. 74. Stav po restaurování

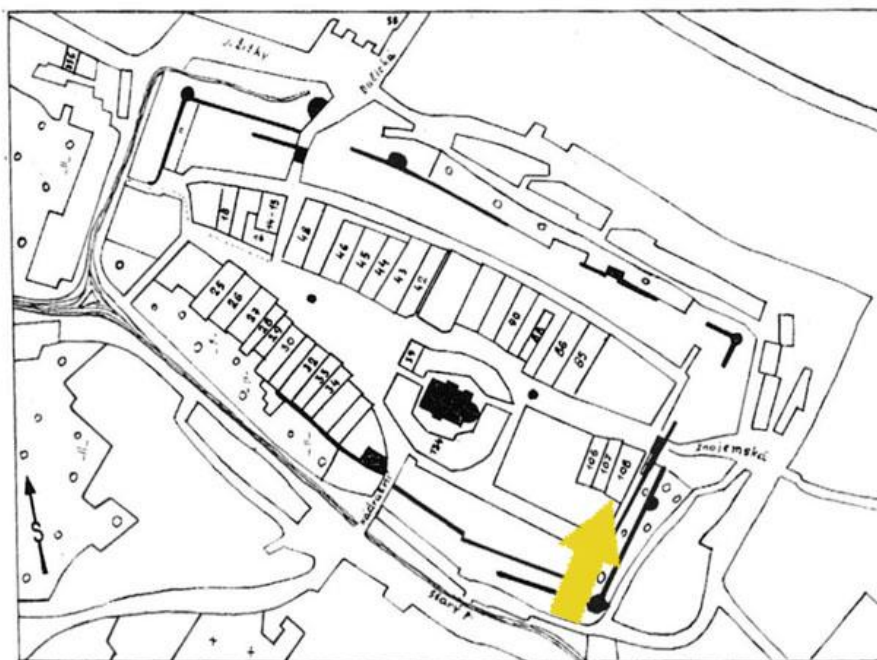
Historická fotodokumentace

Obr. 1. Veduta města Slavonice z roku 1729 uložena v: Archiv města Brna, V 3 – Knihovna Mitrovského 1400–1900 (1956), sbírka vedut D. J. I. Hoffera; Sign. A 260, inv. č. 40/127.

Obr. 2. Veduta města Slavonice z roku 1729 uložena v: Archiv města Brna, V 3 – Knihovna Mitrovského 1400–1900 (1956), sbírka vedut D. J. I. Hoffera; Sign. A 260, inv. č. 40/127.

Plán rozmístění domů ze 16. století

Obr. 3. Plán rozmístění domů v 16. století na Horním a Dolním náměstí. Plán byl převzat z knihy Jaroslava Sedláře Slavonice. Památky. Řada Měst. památkové rezervace, s. 52

Obr. 4. Pohled na Horní náměstí. Zachycuje průčelí domu čp. 538 (čp. 108) přibližně z období let 1898-1918. Fotografie byla převzata z knihy: DOČEKAL, Boris. Slavonice a okolí na starých pohlednicích: Zlabings und Umgebung auf alten Ansichtskarten. Jihlava: Listen, 2003, s. [1a]. ISBN 80-86526-05-4.

Obr.5. Pohled na Horní náměstí směrem k městské věži farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Zachycuje fasády domů čp. 358 (108), čp. 357 (107) a čp. 536 (106). Fotografie byla pořízena přibližně v roce 1940 a byla převzata z fotoarchivu města Slavonice, Městský úřad

Obr. 6. Pohled na Horní náměstí směrem k městské věži farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Zachycuje fasády domů čp. 358 (108), čp. 357 (107) a čp. 536 (106). Fotografie byla pořízena přibližně v době kolem 50. let 20. století a byla převzata z fotoarchivu města Slavonice, Městský úřad

Obr.7. Pohled na Horní náměstí směrem k Jemnické bráně. Zachycuje fasády domů čp. 358, čp. 357 a čp. 536. Fotografie byla pořízena přibližně v době kolem 50. let 20. století a byla převzata z fotoarchivu města Slavonice, Městský úřad

Obr. 8. Fotografie částečně zachycuje průčelí domu čp. 537 v během výstavby nového atikového štítu. Fotografie pochází přibližně z roku 1953 Zdroj: fotoarchiv města Slavonice, Městský úřad

Obr. 9. Fotografie fragmentu fasády ze zásahu v letech 1967-1968, převzata ze článku LEJSKOVÉ-MATYÁŠOVÉ 1970, 18(4č), Autor M. Kolář

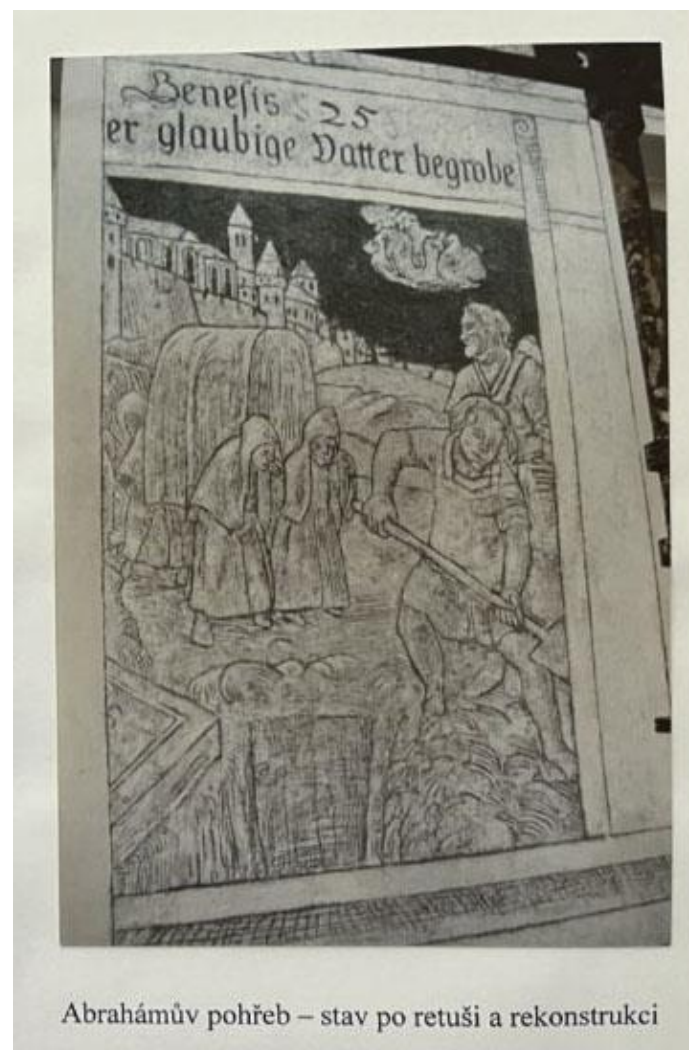
Obr. 10. Pohled na celou fasádu bývalého pivovaru Fotografie byla pořízena v období mezi prvním zásahem v 60. letech 20. století a rokem 1980 Snímek ÚTDU, P. Paul, převzata z knihy POCHÉ, Emanuel a Ústav pro teorii a dějiny umění (Československá akademie věd). Umělecké památky Čech. Praha: Academia, 1980. sv. 3, s. [1a].

Obr. 11. Pohled na průčelí domů čp. 538, čp. 537, čp. 536 směrem k městské věži, zachycující stav sgrafitové fasády nedlouho po restaurátorském zásahu z roku 1989. Fotografie z dokumentace zásahu na čp. 522 z roku 1991: NOVOTNÝ, Josef a NOVOTNÝ, Petr. Restaurování renesančních sgrafit na fasádě domu čp. 522. Dokumentace restaurátorského zásahu. 1991. Dostupné z archivu NPÚ ÚOP v Českých Budějovicích, RZ 1530.

Obr. 12 Fotografie výjevu "Abrahámův pohřeb" č. 25 před provedením restaurátorských prací v letech 1998–1999. Zdroj restaurátorská dokumentace.

Obr. 13 Fotografie výjevu "Abrahámův pohřeb" č. 25 po provedení restaurátorských prací v letech 1998–1999. Zdroj restaurátorská dokumentace

Jákobův zápas s andělem - stav před zásahem

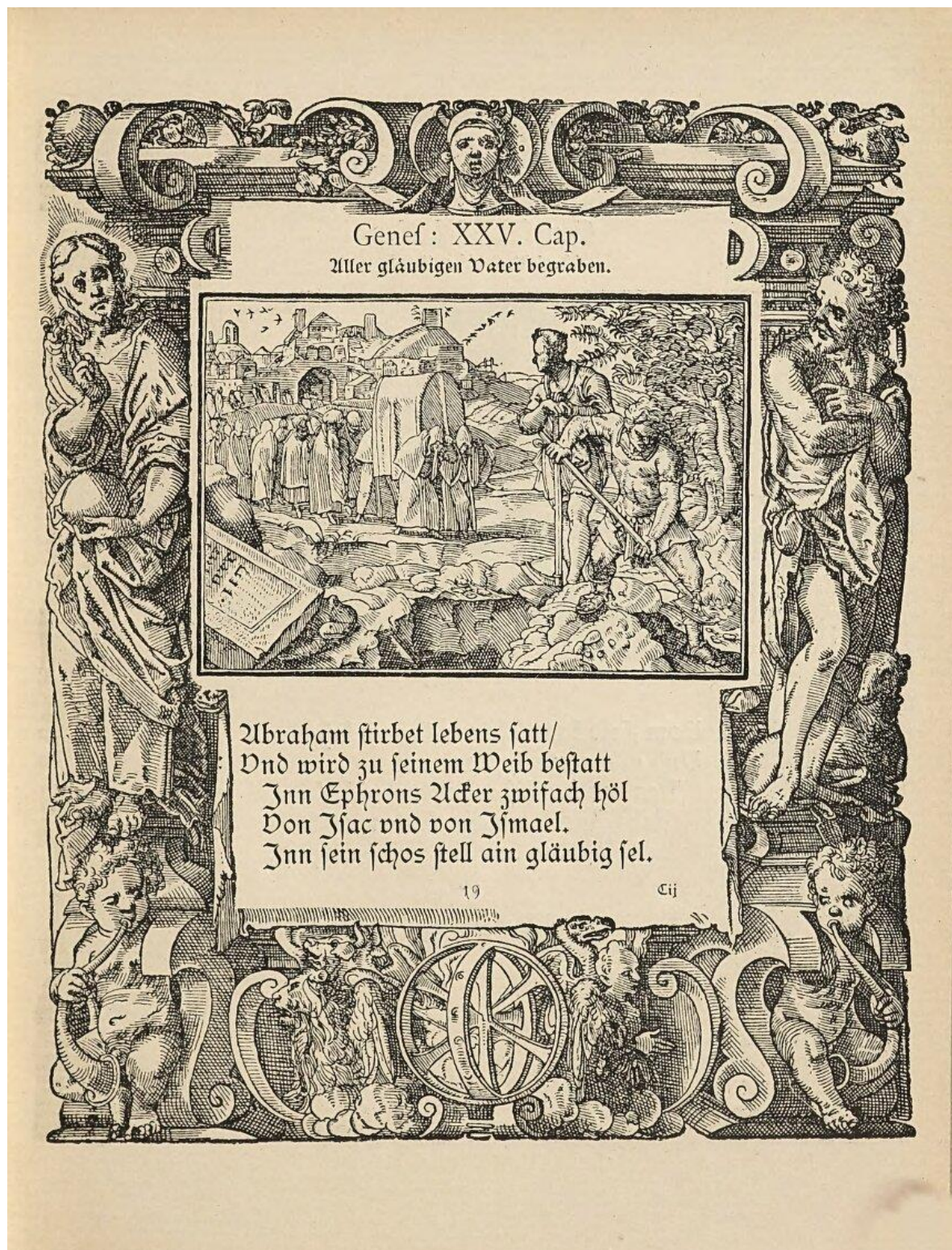
Obr.14 Fotografie stavu výjevu "Jákobův zápas s andělem" č. 32 před provedením restaurátorských prací v letech 1998–1999. Zdroj: restaurátorská dokumentace

Jákobův zápas s andělem - stav po rekonstrukci

Obr.15 Fotografie stavu výjevu "Jákobův zápas s andělem" č. 32 po provedením restaurátorských prací v letech 1998–1999. Zdroj: restaurátorská dokumentace

Grafické předlohy

Obr. 16. Grafická předloha výjevu "Abrahámův pohřeb" č. 25 z díla *Neue Künstliche Figuren Biblichen Historien* Tobiase Stimmera. Vydáno roku 1576. [online]. [cit. 2025-07-05] Dostupné online: <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11424064?page=35>

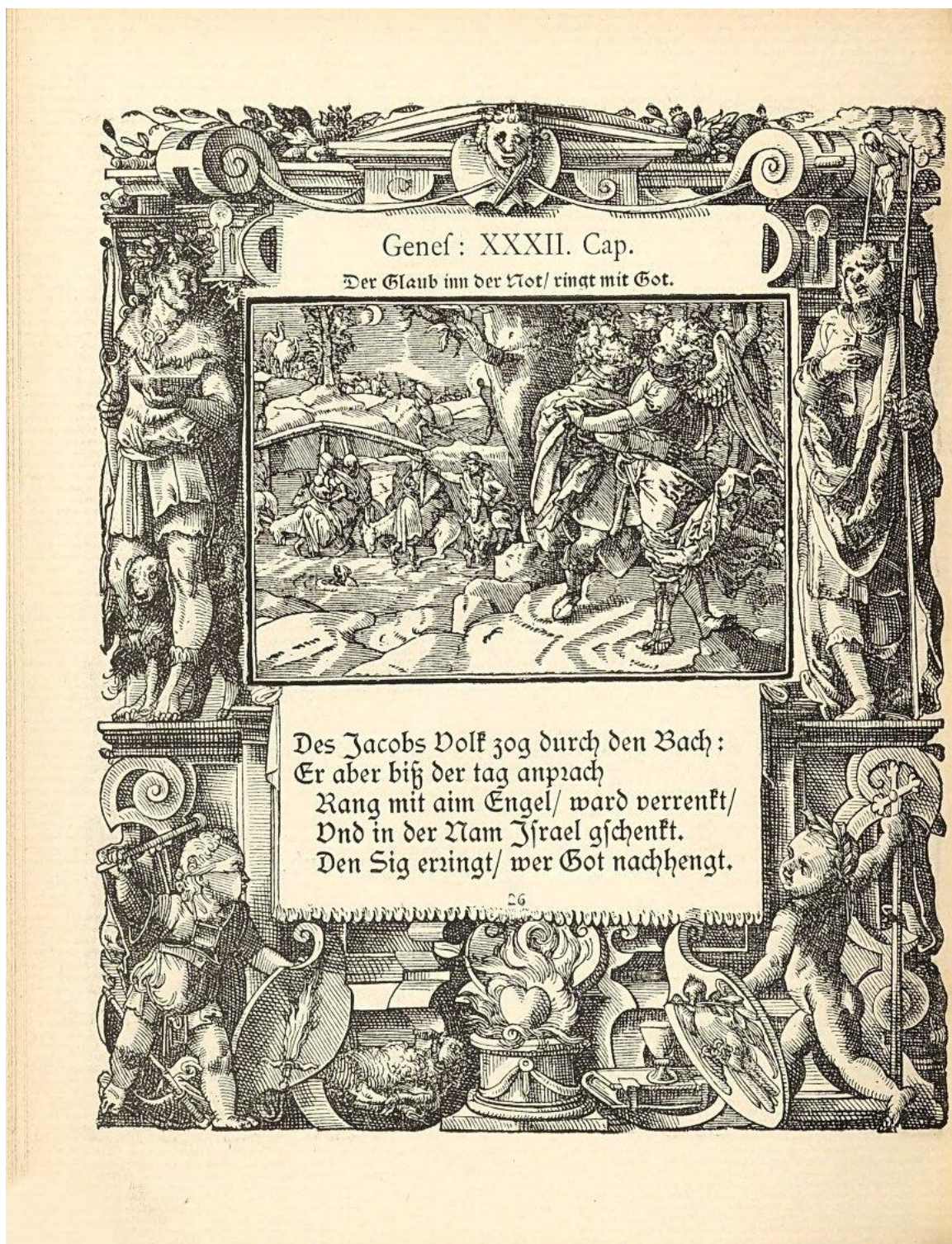
GENESIS XXXII.

Fraternis odijs deterritus, obuius exit,
Pacatumq; ideò nunciat esse gregem.
Ignoto tandem ex lueta cum numine, Iacob.
Claudicat, & torpens marcuit inde femur.

Jacob fürcht seines brüders grimmen
Ein Engel Gottes kam rang mit ihm
Hincend ward Jacob auff der fahrt
Sein namen ihm verwandelt ward.

Obr. 17. Grafická předloha výjevu "Jákovův zápas s andělem" č. 32 z díla „Biblische Figuren des Alten und Newen Testaments gantz künstlich gerissen“ grafika Virgila Solise. Vydáno roku 1560. [online]. [cit. 2025-07-05] Dostupné online: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1090369p.image>

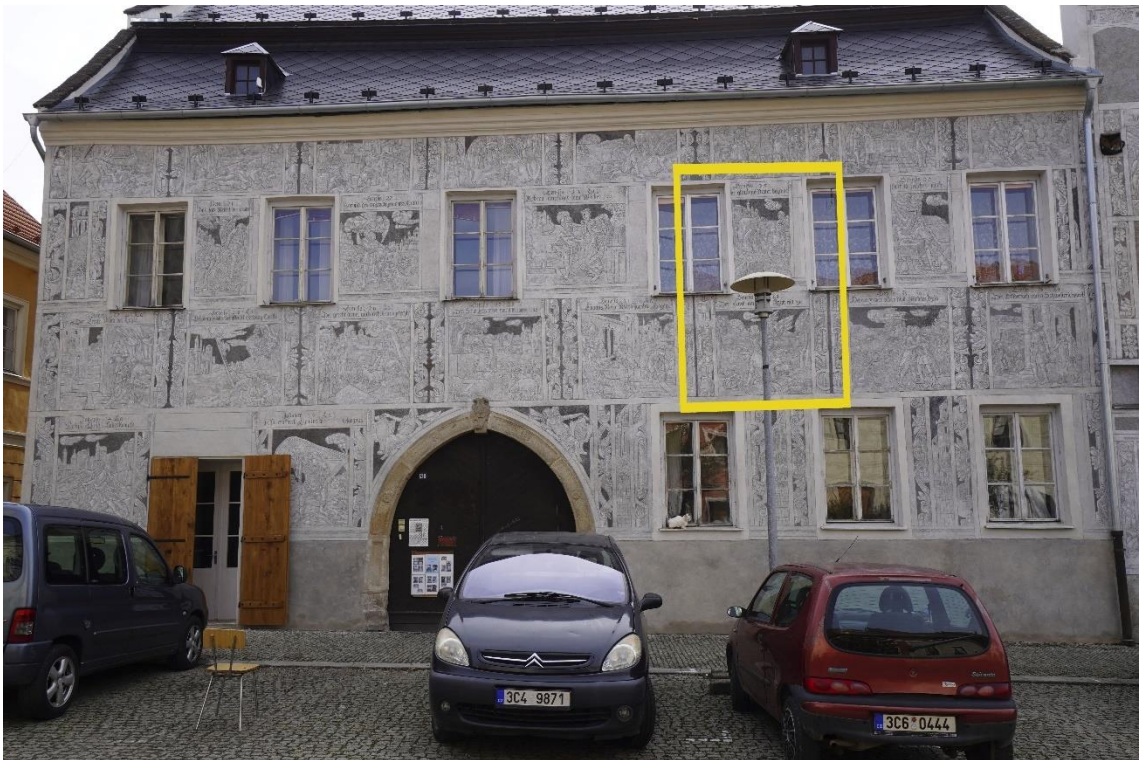

Obr. 18. Grafická předloha výjevu "Jákovův zápas s andělem" č. 32, odkud byl převzat německý citát. Grafika je součástí díla *Neue Künstliche Figuren Biblichen Historien* Tobiaše Stimmera. Vydáno roku 1576. [online]. [cit. 2025-07-05] Dostupné online: <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11424064?page=42>

Restaurátorská fotodokumentace

Obr. 19. Celkový pohled na fasádu bývalého pivovaru č.p. 538 a vedle stojící domy č.p. 537, č.p. 536. Stav po restaurování roku 2023. Autor fotografie: Jana Waisserová

Obr. 20. Celkový pohled na fasádu bývalého pivovaru č.p. 538, vymezení restaurovaných úseků. Stav po restaurování roku 2023. Autor fotografie: Jana Waisserová

Obr. 21. Nápis výjevu "Abrahámův pohřeb" č. 25. Stav před restaurováním.

Obr. 22. Celkový pohled na výjev "Abrahámův pohřeb" č. 25 (bez nápisu). Stav před restaurováním.

Obr. 23. Celkový pohled na výjev "Jákovův zápas s andělem" č. 32. Stav před restaurováním

Obr. 24. Detail levé části nápisu výjevu č. 25, stav před restaurováním. Na fotografii jsou zobrazeny pomocné linie, které se používaly k udržení výšky přenášených písmen. Znečištění ptačím trusem (oblast nad písmenem „g“)

Obr. 25. Detail levé části nápisu výjevu č. 32, stav před restaurováním. Na fotografii jsou zobrazeny pomocné linie, které se používaly k udržení výšky přenášených písmen.

Obr. 26. Fragment levé horní části nápisu výjevu č. 32, stav v proběhu injektáže. Na fotografii je dobře vidět rozhraní denního dílu mezi výjevy. Z fotografie vyplývá, že sgrafitové díly byly nanášeny směrem shora dolů.

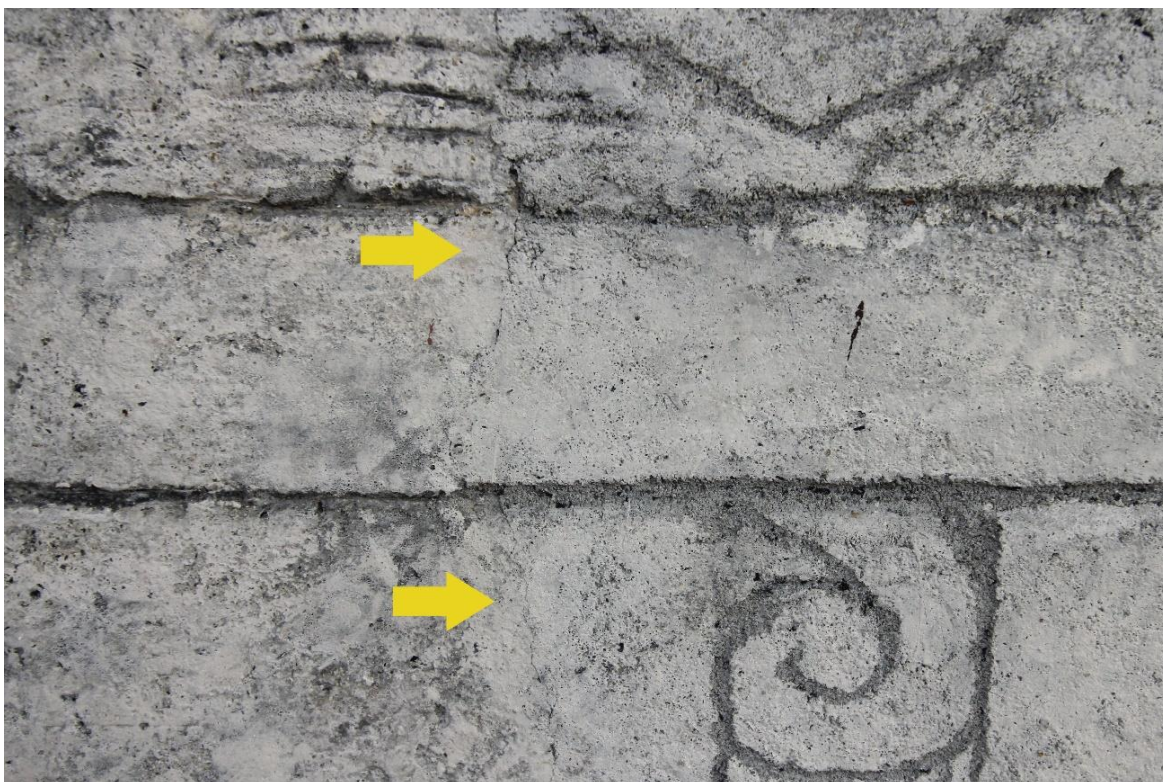
Obr. 27. Detail pravého dolního rohu výjevu č. 25, stav v průběhu odstraňování druhotných tmelu. Na fotografii odhaleného defektu v oblasti rekonstrukce je dobře vidět vrstvení sgrafita: na cihlové zdivo byla nanášena jádrová vrstva, na kterou byla následně aplikována probarvená vrstva a poté byl nanesen bílý nátěr.

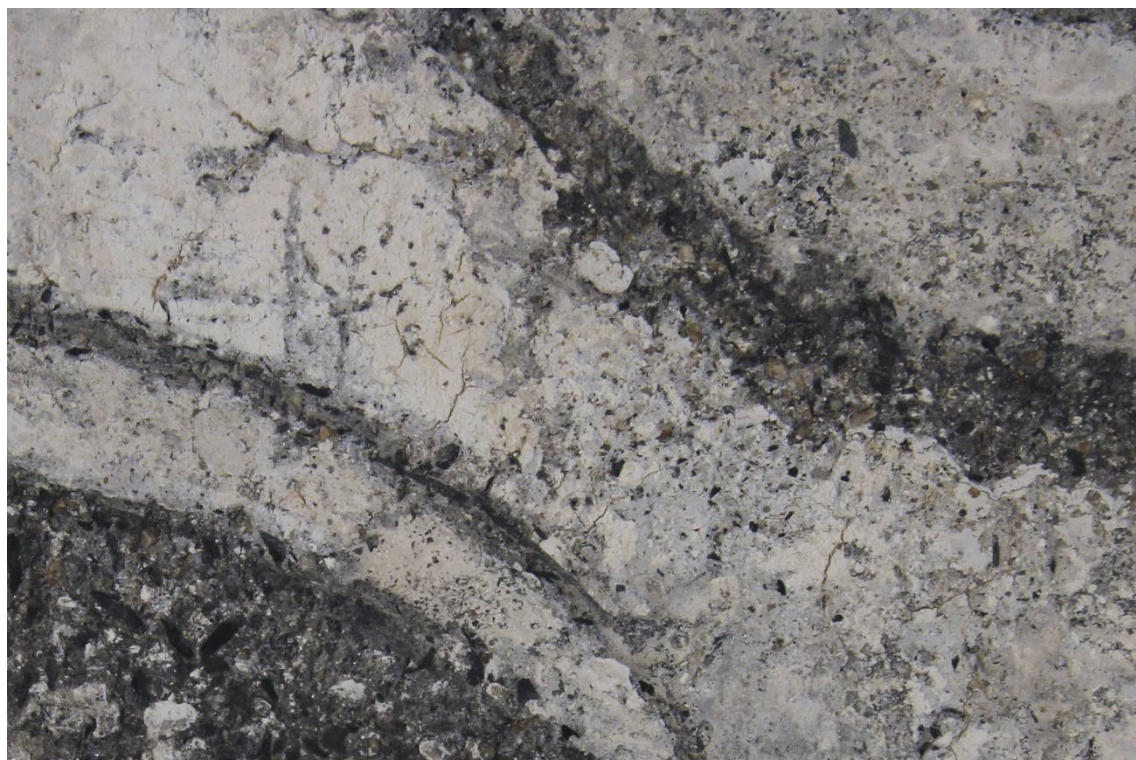
Obr. 28. Detail druhotného tmelu v oblasti originálu s pekáním, stav před restaurováním. Na tmelu je zřetelně vidět nahrazení ryté šrafury štětcovou malbou. Na fotografii je také dobře vidět rozdíl v tónu bílého nátěru mezi druhotnými doplňky.

Obr. 29. Detail spodní části rolverkového ornamentu scény z levé strany č. 32, stav před restaurováním. Na fotografii je možné si všimnout praskliny na rozhraní druhotného tmelu a originálu.

Obr. 30. Detail pravého horního rohu doprovodného citátu výjevu č. 25, stav před restaurováním. Fotografie ukazuje trhlinu mezi tmelem a originálem.

Obr. 31. Fragment části rolverkového ornamentu výjevu č. 32, stav před restaurováním. Na fotografii lze pozorovat primární praskliny.

Obr. 32. Fragment spodního rolverkového ornamentu z levé strany scény č. 32, stav před restaurováním. Žlutými šipkami jsou označena místa částečné ztráty probarvené vrstvy spolu s bílým nátěrem. Na fotografii je také dobře viditelný rozdíl mezi druhotnými tmely z restaurování z let 1998-99 a originálem.

Obr. 33. Detail krajiny výjevu č.32, stav před restaurováním. Fotografie zachycuje malou prasklinu.

Obr. 34. Detail pozadí výjevu č. 25, stav před restaurováním. Na fotografii je dobře viditelný rozdíl ve struktuře sekundárních doplňků a originální omítky. Žlutá šipka – druhotný tmel, červená šipka – originální omítka

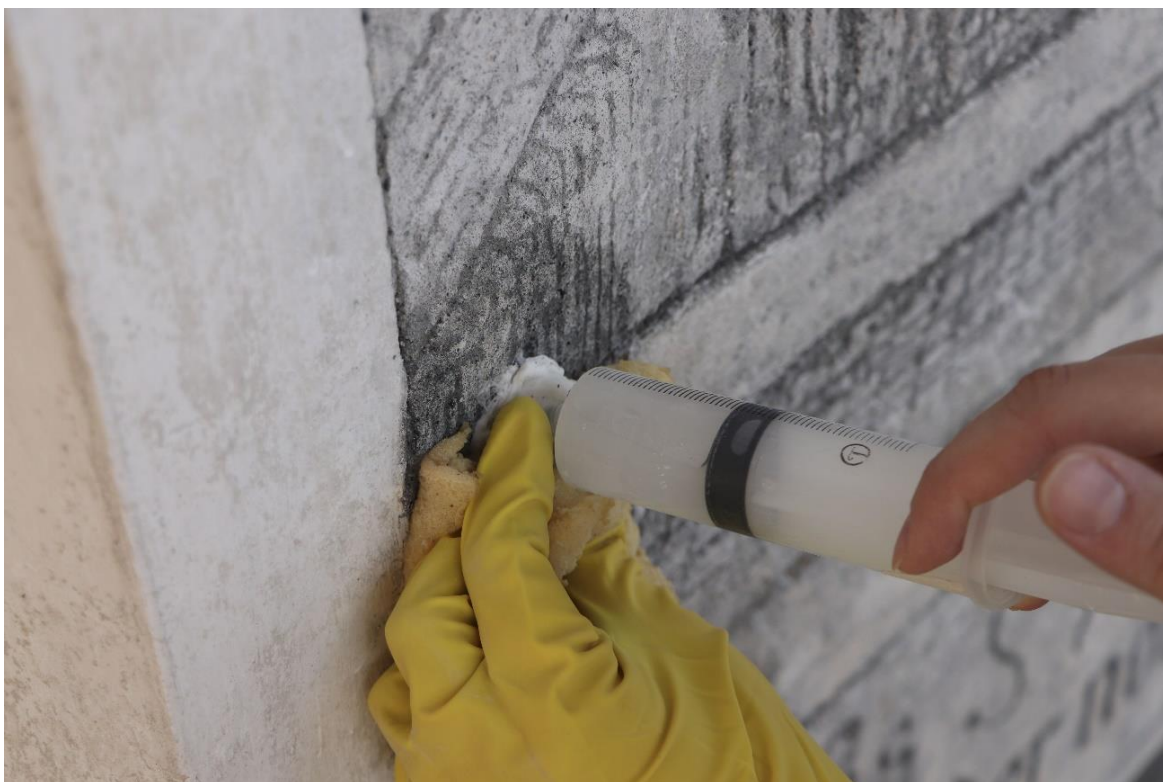
Obr. 35. Fragment nohou postav ze scény č. 32, stav před restaurováním. Na fotografii je dobře vidět rozdíl v tónu bílého nátěru mezi druhotnými doplňky.

Obr. 36. Detail výjevu č. 25, stav v průběhu injektáže.

Obr. 37. Detail doprovodného citátu výjevu č. 25, stav v průběhu injektáže.

Obr. 38. Fragment levého dolního rohu scény, pracovní fotografie injektáže.

Obr. 39. Detail postav výjevu č. 25, stav po odstranění nevhodných druhotných tmelu.

Obr. 40. Detail výjevu č 32, stav v průběhu odstraňování nevyhovujících tmelu.

Obr. 41. Detail spodní části rolverkového ornamentu scény z levé strany č. 32, stav po odstranění nevhodných druhotných tmelu.

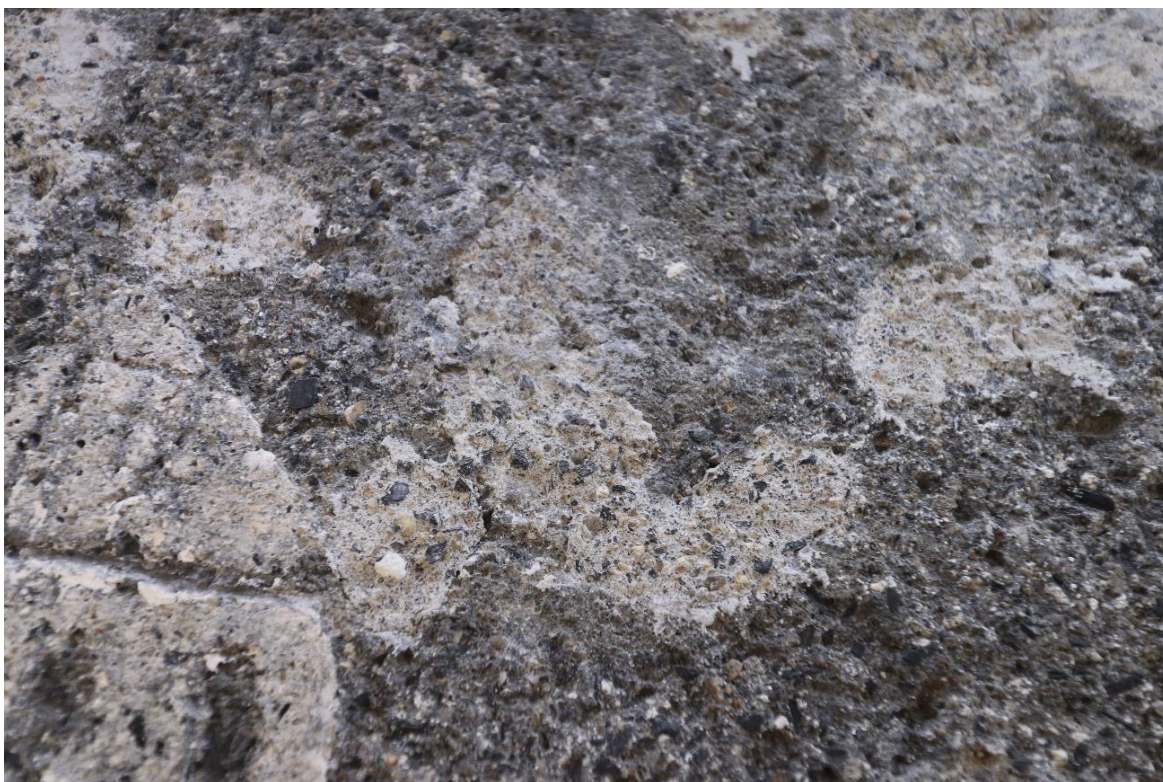
Obr. 42. Fragment dolní části výjevu č. 25. Pracovní fotografie provedení strukturální konsolidace odhalených defektů organokřemičitanem a následně vápennou nanosuspenzí.

Obr. 43. Detail postav v pozadí scény č. 25 v oblasti rekonstrukcí. Rekonstrukce části postav.

Obr. 44. Nahrazení starého nevhodného tmelu novým v oblasti okenního ostění výjevu č. 25.

Obr. 45. Detail pozadí výjevu č. 25, stav po tmelení.

Obr. 46. Pracovní fotografie v průběhu tmelení

Obr. 47. Detail levého dolního rohu výjevu č. 25, stav po restaurování.

Obr. 48. Detail hlav postav výjevu č. 32, stav po retuši.

Obr. 49. Pracovní fotografie v průběhu retuše

Sekvence

Detail města výjevu č. 25

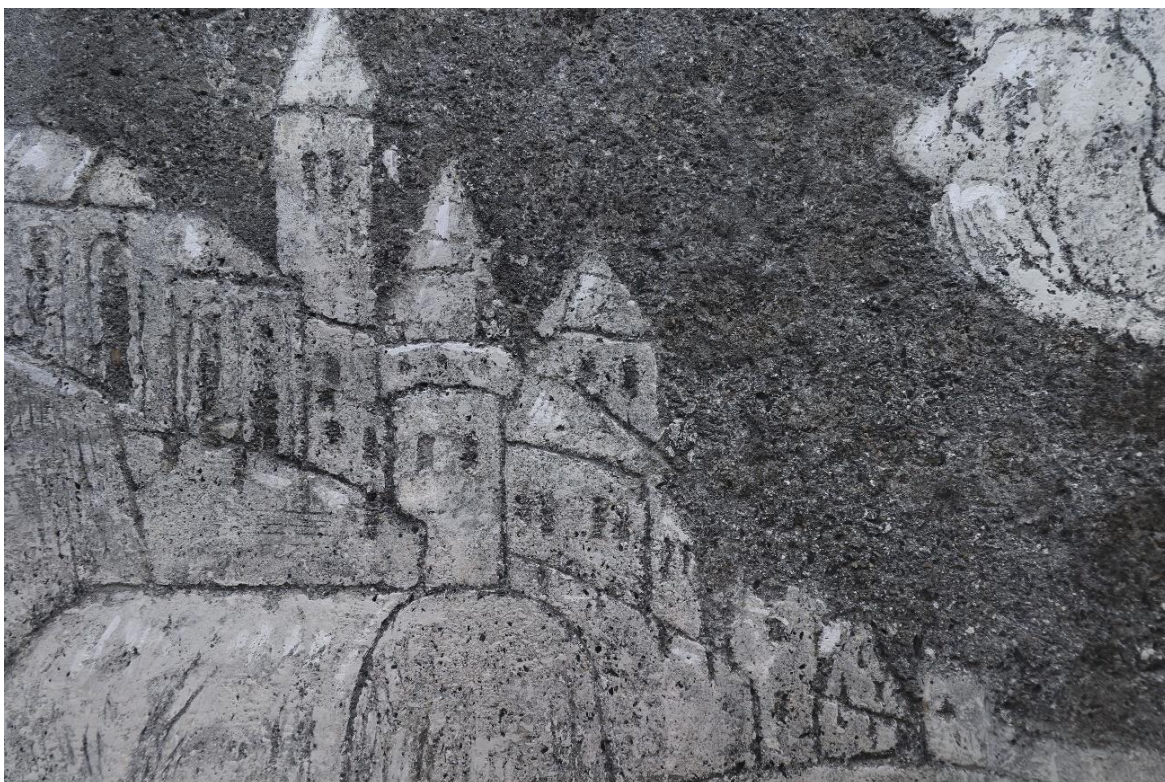
Obr. 50. Stav před restaurováním.

Obr. 51. Stav po odstranění nevhodných tmelů.

Obr. 52. Stav po vytmelení a úpravě povrchu nových tmelů.

Obr. 53. Stav po restaurování.

Detail postav bratrů č. 25

Obr. 54. Stav před restaurováním.

Obr. 55. Stav po odstranění nevhodných druhotných doplňků.

Obr. 56. Stav po vytmelení a úpravě povrchu nových tmelů.

Obr. 57. Stav po restaurování

Detail postav Jákoba s andělem výjevu č. 32

Obr. 58. Stav před restaurováním

Obr. 59. Stav po restaurování

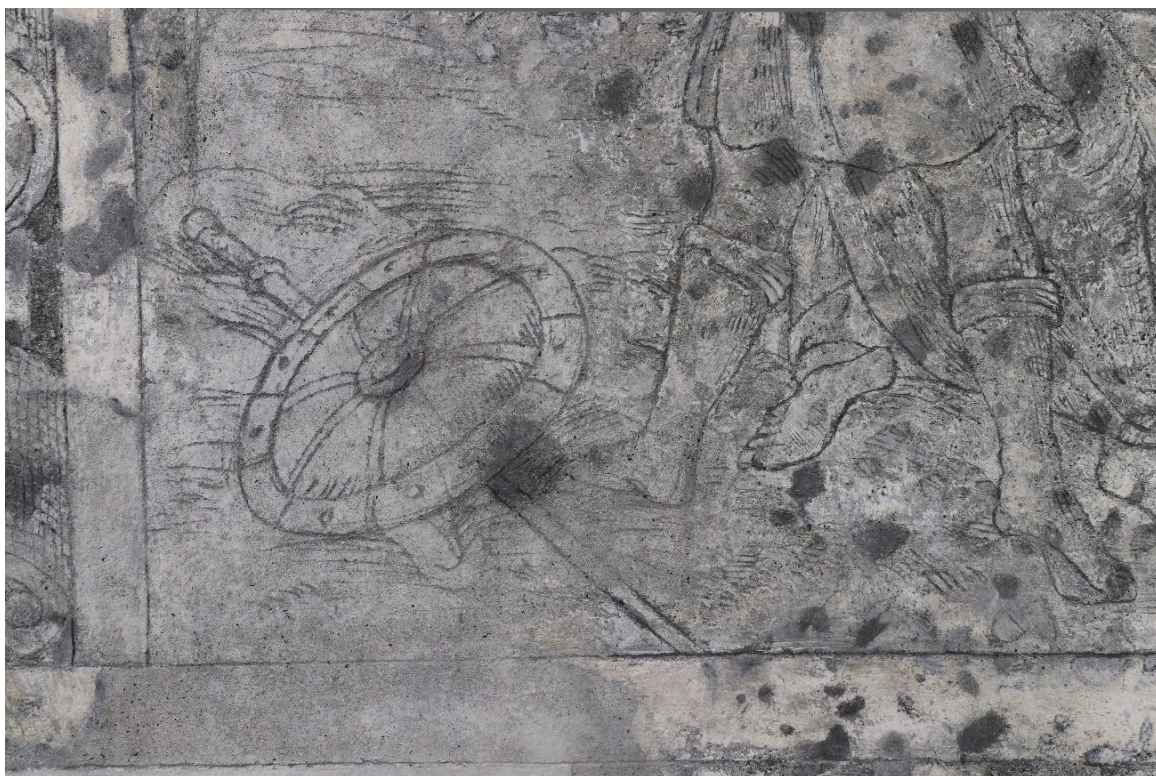
Detail štítu a meče výjevu č. 32

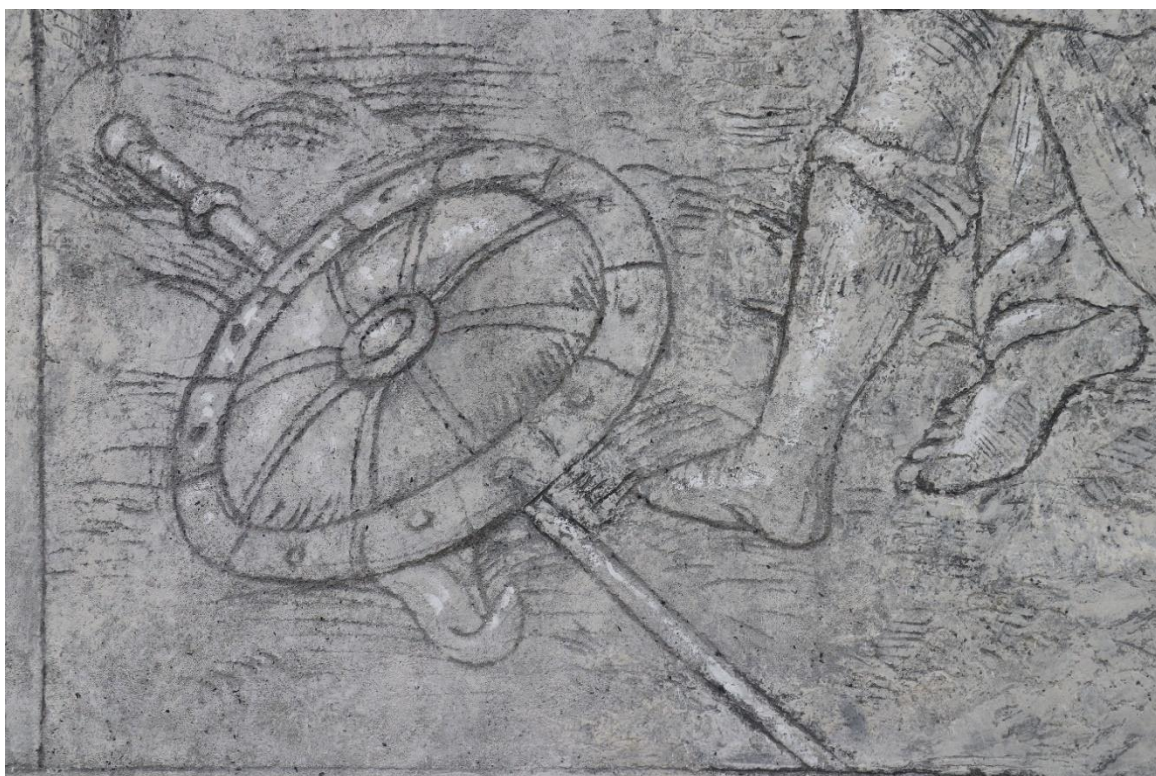
Obr. 60. Stav před restaurováním.

Obr. 61. Stav po odstranění nevhodných tmelů a provedení strukturální konsolidace.

Obr. 62. Stav po vytmelení a úpravě povrchu nových tmelů.

Obr. 63. Stav po restaurování.

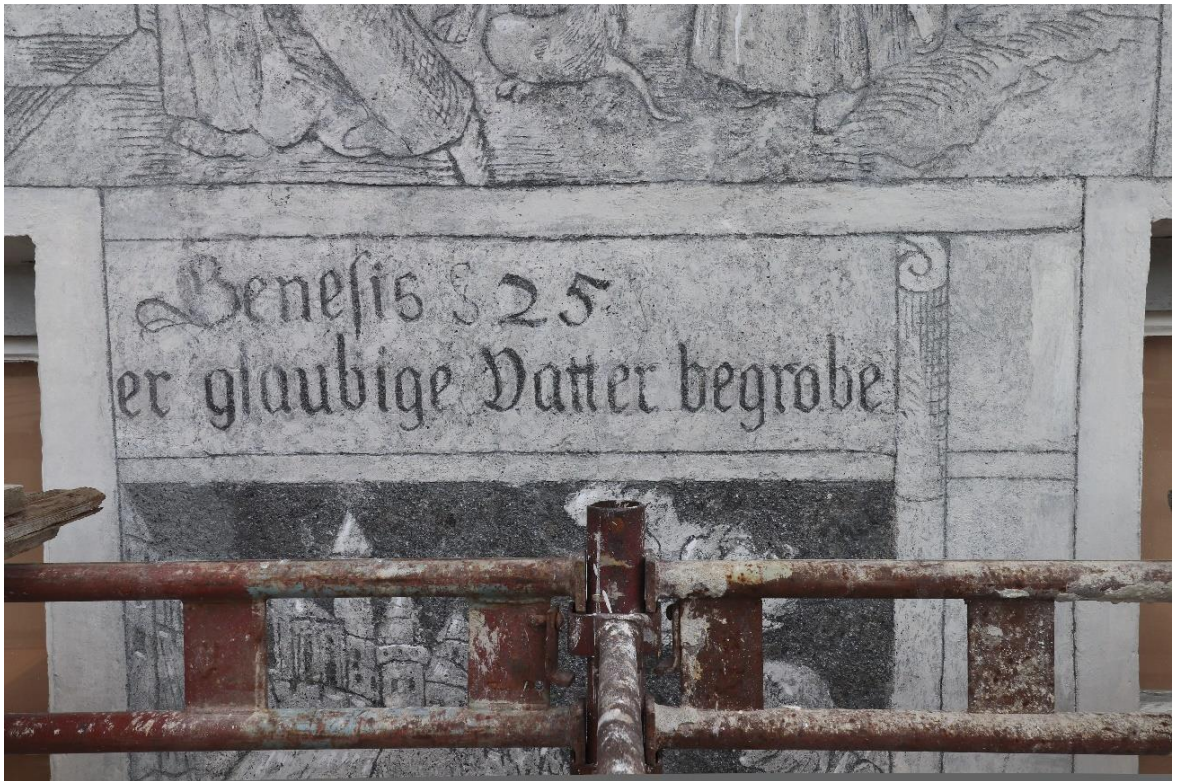
Vyjev "Abrahámův pohřeb" č.25

Obr. 64. Stav před restaurováním.

Obr. 65. Stav v průběhu tmelení.

Obr. 66. Stav po restaurování.

Obr. 67. Stav před restaurováním.

Obr. 68. Stav po odstranění nevhodných tmelů.

Obr. 69. Stav po vytmelení a úpravě povrchu nových tmelů.

Obr. 70. Stav po restaurování.

Vyjev "Jákovův zápas s andělem" č. 32

Obr. 71. Stav před restaurováním.

Obr. 72. Stav po odstranění nevhodných tmelů a provedení strukturální konsolidace.

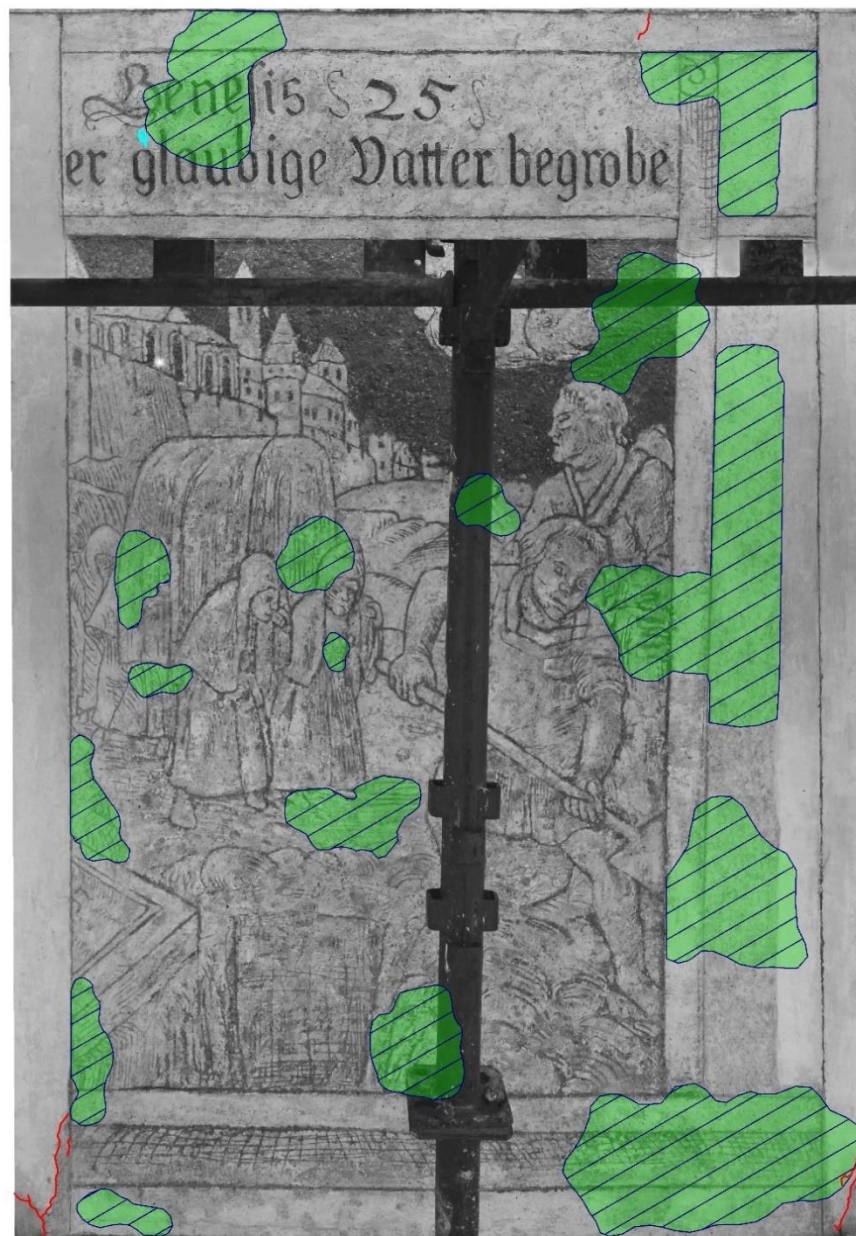
Obr. 74. Stav po restaurování.

10. Grafická dokumentace

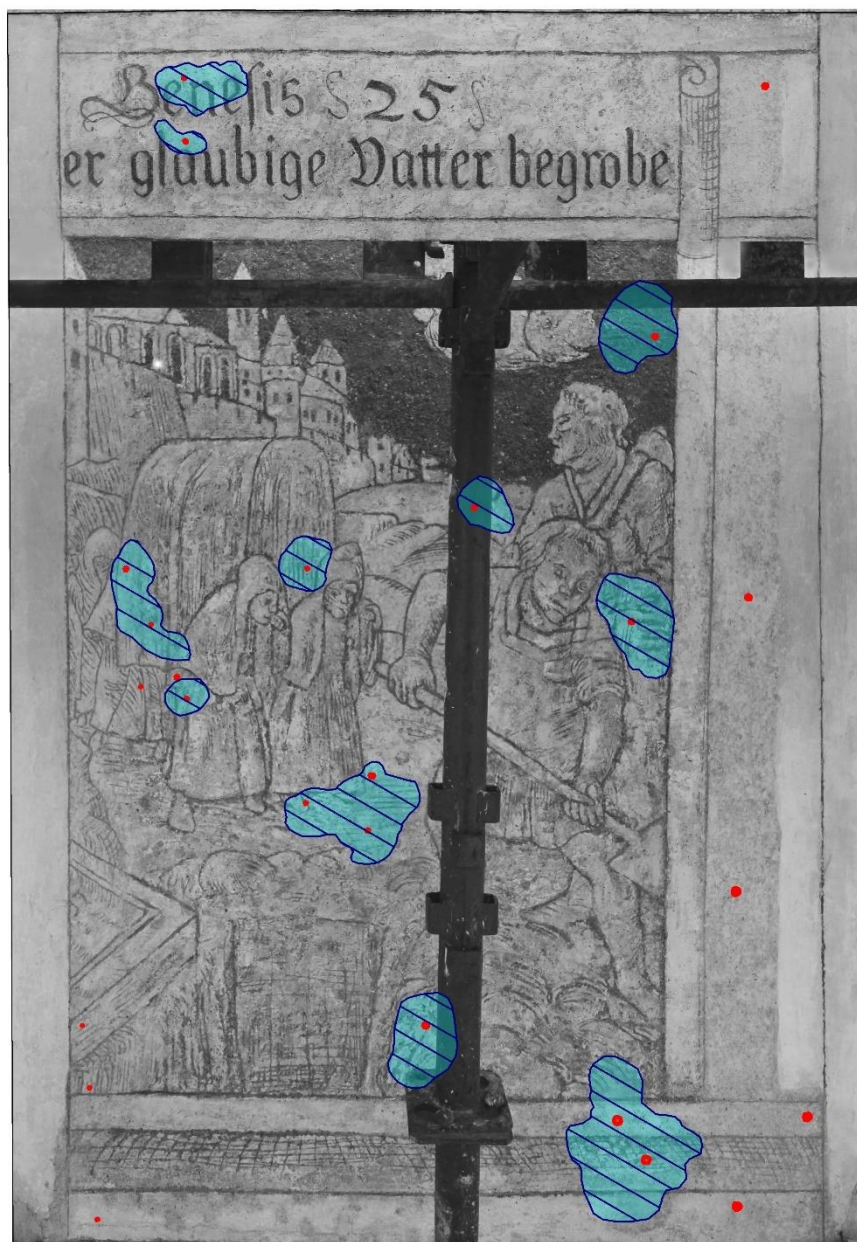
	celek	2.142 m ²	100.00%
	Oblast originálu s pekváním	1.389 m ²	64.85%
	Druhotné doplňky (nejpozději zásah 1989)	0.327 m ²	15.27%
	Druhotné doplňky (zásh 1998-1999)	0.425 m ²	19.84%

Gra. 1. Výjev "Abrahámův pohřeb" č. 25. Zákres původní techniky a předchozích druhotných zásahů.

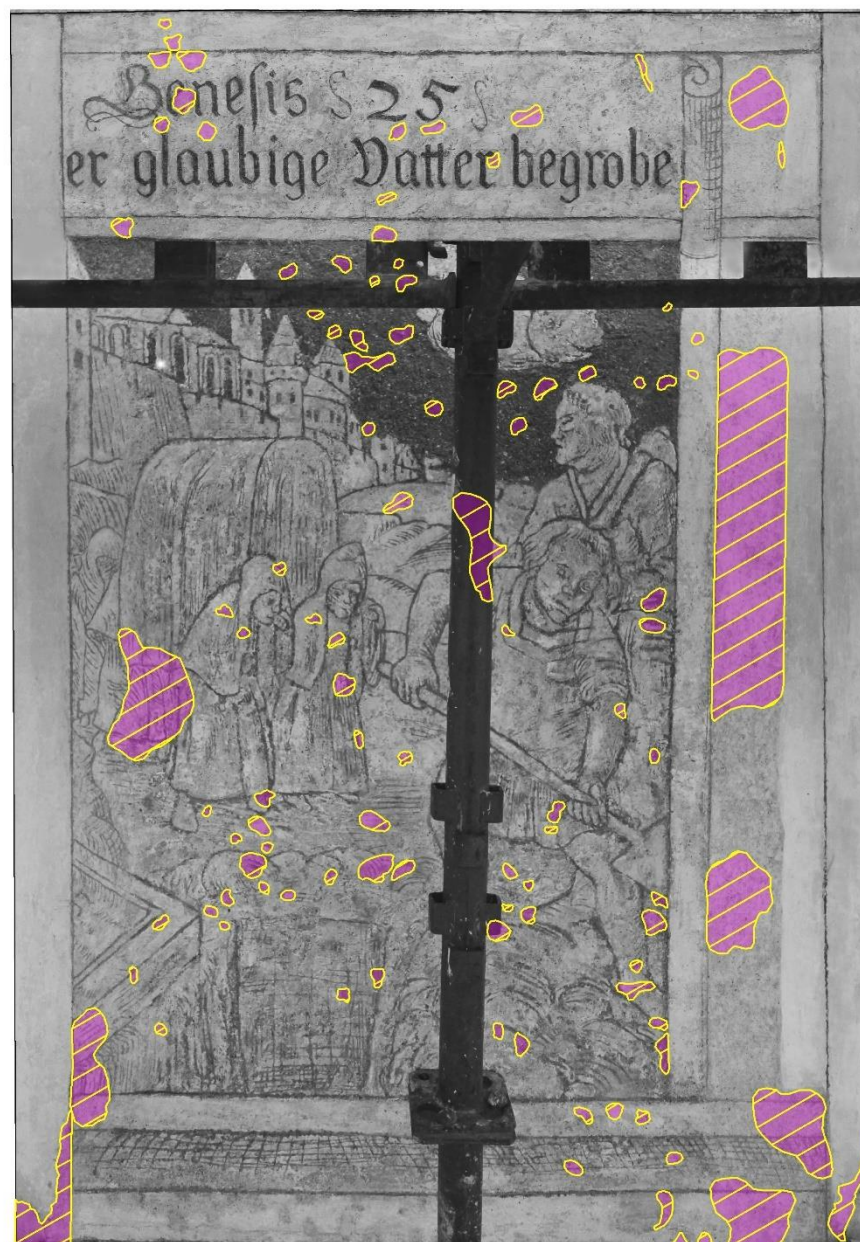
	celek	2.142 m ²	100.00%
	Dutiny	0.347 m ²	16.20%
	Praskliny a trhliny	0.567 m	-
	Ptaci trust	0.000 m ²	0.00%

Gra. 2. Výjev "Abrahámův pohřeb" č. 25. Zákres poškození

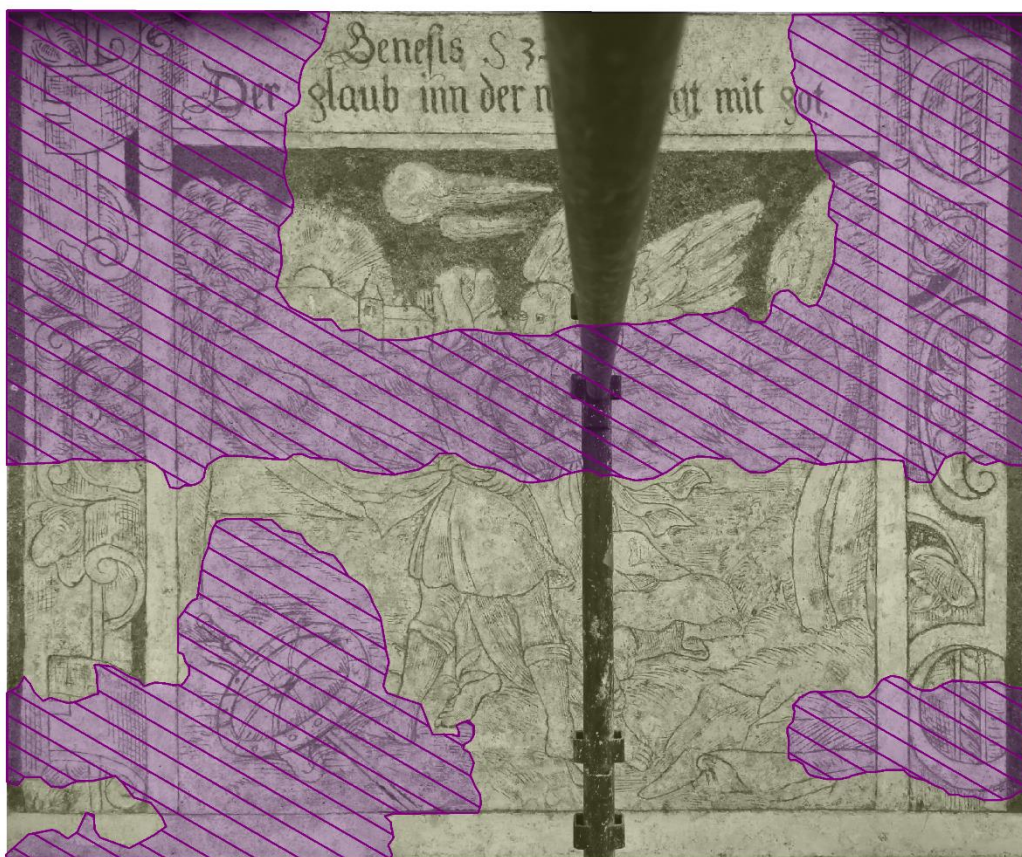
	celek	2.142 m ²	100.00%
	Injektáž	0.105 m ²	4.90%
	Injektážní vrty	0.001 m ²	0.05%

Gra. 3. Výjev "Abrahámův pohřeb" č. 25. Zákres restaurátorského zásahu I.

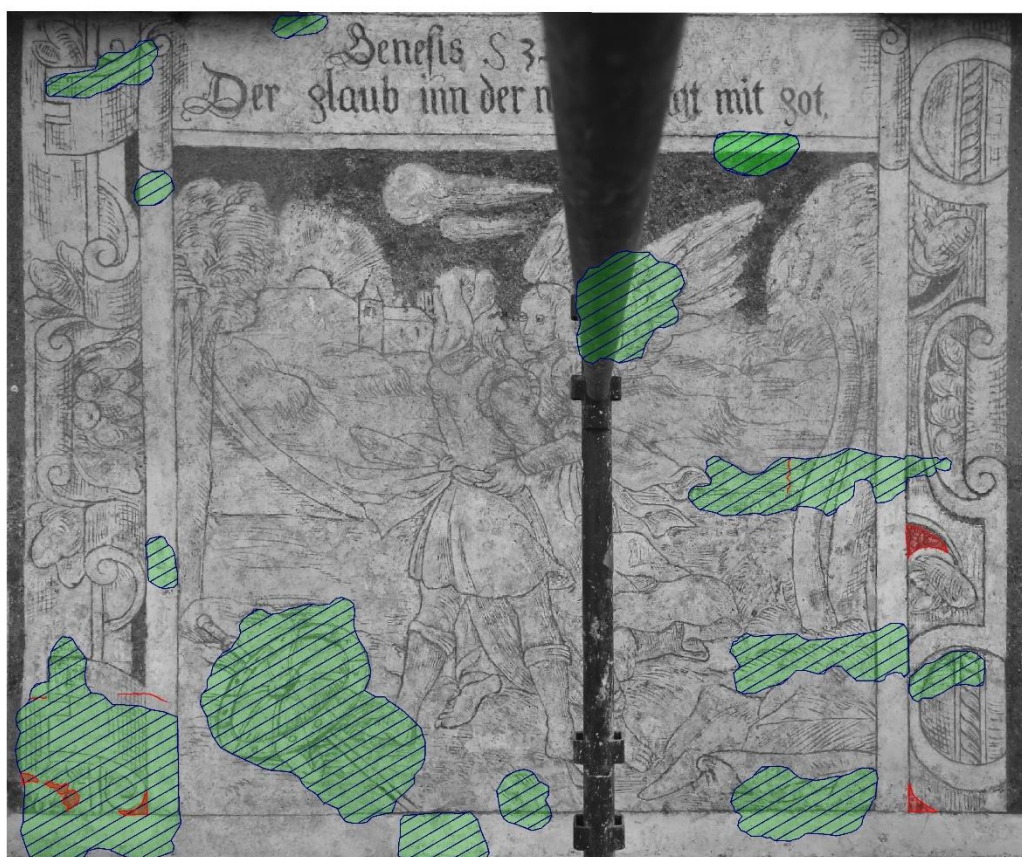
	celek	2.142 m ²	100.00%
	Odstaněné a nově doplněné tmely s retušemi	0.157 m ²	7.33%
	Strukturální konsolidace (kombinace CaLoSil E25 a KSE 100)	0.157 m ²	7.33%

Gra. 4. Výjev "Abrahámův pohřeb" č. 25. Zákres restaurátorského zásahu II.

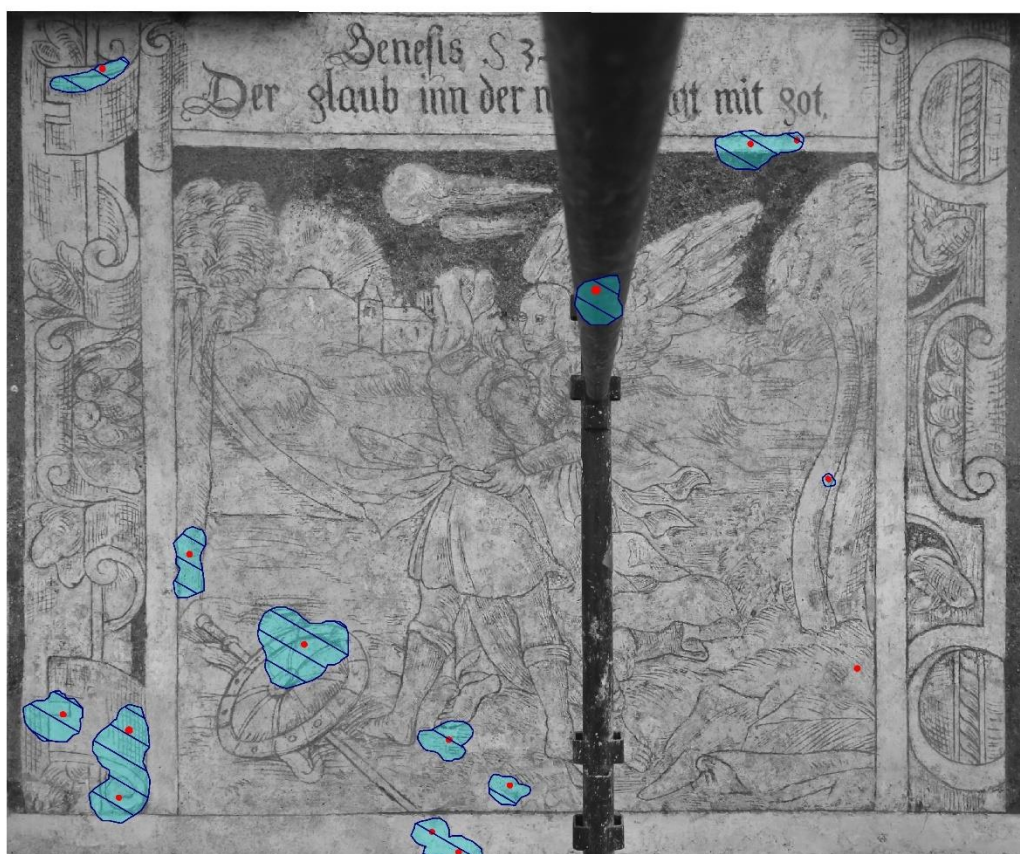
celek	3.370 m ²	100.00%
 Oblast originálu s pekováním	1.740 m ²	51.63%
 Druhotné doplňky (nejpozději zásah 1989)	0.000 m ²	0.00%
 Druhotné doplňky (zásah 1998-1999)	1.618 m ²	48.01%

Gra. 5. Výjev "Jákovův zápas s andělem" č. 32. Zákres původní techniky a předchozích druhotných zásahů.

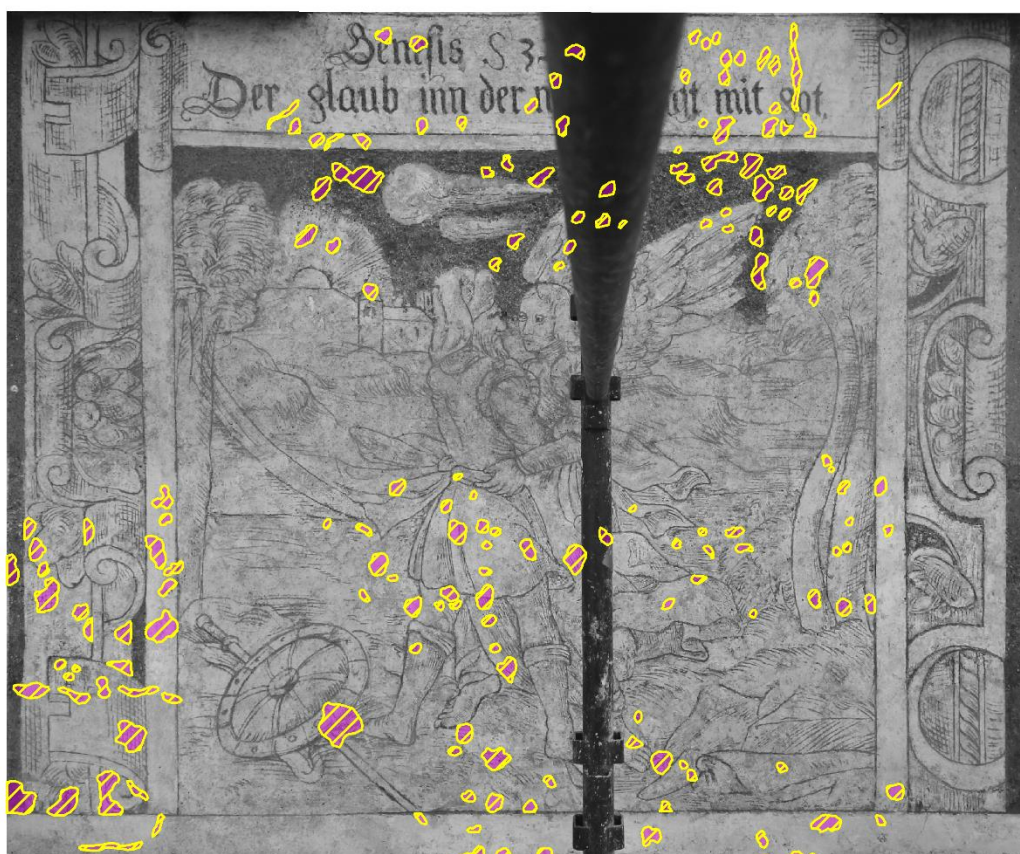
	Celek	3.370 m ²	100.00%
	Dutiny	0.442 m ²	13.12%
	Ztráta omítkových vrstev	0.006 m ²	0.18%
	Praskliny a trhliny	0.220 m	-

Gra. 6. Výjev "Jakobův zápas s andělem" č. 32. Zákres poškození.

Celek	3.370 m ²	100.00%
 Injektáž	0.093 m ²	2.76%
 Injektážní vrty	0.000 m ²	0.00%

Gra. 7. Výjev "Jakobův zápas s andělem" č. 32. Zákres restaurátorského zásahu I.

	Celek	3.370 m ²	100.00%
	Strukturální konsolidace(kombinace CaLoSil E25 a KSE 100)	0.110 m ²	3.26%
	Odstraněné a nově doplněné tmely s retušemi	0.110 m ²	3.26%

Gra. 8. Výjev "Jakobův zápas s andělem" č. 32. Zákres restaurátorského zásahu II

11. Přílohy

Př. 1: Starý evidenční list památky (dům čp. 538, dříve 108)⁷⁰

⁷⁰ Archiv Národního památkového ústavu. ÚOP České Budějovice. Slavonice čp. 108 (dnes 538). Evidenční list památky. Dohledáno Mgr. Zdeňkou Míchalovou, Ph.D.

Slavenčice

okres Dvěřichov Hradec

č. p. 2136

Vešřansky dům čp. 238

náměstí Kl. Gottweilce.

Papír vauhleof.

1. Obec: S t r o n i c e okresní písařská redovace	2. Obec: Jindř. Hradec	Hrabota	Zeměpisná	Výšleď
--	---------------------------	---------	-----------	--------

5. Kocň			4. Poč. čílo	
Jihočeský			2165	

EVIDENČNÍ LIST NEMOVITE KULTURNÍ PAMÁTKY

5. Název (starožitný popis)	7. Opatření občana
M Ě S T Ě A S K Ý D Ů M	
6. BILII označení umístění památky okres (řídí)	8. Vlastník, využití, stavby a přílohy
čp. 336 elba (náhľad), popř. místní mol. z. parcely aj. 1 Městský Klášter Gollweidův čp. 108	ČAP J.V.

9. Popis památky (včetně ochranné, realitní, popř. i jiné vlně):

Jednotlivý národní dům o šesti okenních osách, přičelíť upraveno v druhé polovině 19. století, pod vlivem raněrománského. Sáhceho renesančová, barokní segmentový portál vede do průjezdu klášterního placem na posech. Místnosti v přízemí její veleně lunatické klenby, prostory oebra jsou plochostranné.

10. Coeová, sbíková o autoritě oční:	11. Poručitkové možnosti:
Dům v jádru renesanční, přívocně so sgraffitovaným příčelím, barokně přestavěný.	

2965

14. 11. 1944

Měst. K. G. 528

SLAVNICE

14

1. Obec:	2. Okres:	3. Město:	4. Poř. číslo:	5. Město:	6. Vzděl:
----------	-----------	-----------	----------------	-----------	-----------

EVIDENČNÍ LIST NE

Identifikační údaje
soukromé dílo

M. Černá, alchymie a osvětlující dílna:

11. Autor nebo výrobce osobnosti:

14-1000-14

Materiálová analýza sgrafitového souvrství

Uliční fasáda domu č.p. 538

SLAVONICE „PIVOVAR“

Horní náměstí 538, Slavonice

Výzkumná zpráva projektu NAKI 019

Slavonice „pivovar“ – pohled na dům a sgrafita (DSC_6049)

**Jan Válek¹, Petr Kozlovcev¹, Kristýna Kotková¹, Dita Frankeová², Radek Ševčík²
Anna Fialová¹, Sylwia Svorová Pawełkowicz¹**

⁷¹ VÁLEK, Jan et al. Materiálová analýza sgrafitového souvrství: Uliční fasáda domu č.p. 538, Horní náměstí, Slavonice. Výzkumná zpráva projektu NAKI 019. Praha: Akademie věd České republiky, Ústav teoretické a aplikované mechaniky, 2023.

¹ Oddělení vápenných technologií

² Oddělení materiálového výzkumu

Spolupráce: Jana Waisserová, Zuzana Wichterlová, Karolína Marčíková

Praha 2023

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	2023
DH23P03OVV019	JV, PK, KK, JW, ZW, KM	Úvod – vzorky

Projekt:	Technologie restaurování renesančních sgrafitových omítek - tradice a metamorfóza“ (NAKI III. DH23P03OVV019)		
Datum odběru:	21. června 2023		
Odebral:	JV, PK, KK, JW, ZW		
Počet odebraných vzorků:	5	Značení:	SPIV 1 - SPIV 5
Druh odebraných vzorků:	Sgrafitové omítky, povrchové vrstvy		

Vzorky

SPIV 1	Slavonice 538 pivovar. Uhelné sgrafito. Místo pod okapovým svodem. Vzorek: souvrství nátěr, uhelné intonaco a jádro (není celé).
SPIV 2	Slavonice 538 pivovar. Uhelné sgrafito. Místo pod svodem. Vzorek: jádrová omítka.
SPIV 3	Slavonice 538 pivovar. Uhelné sgrafito. Místo pod svodem. Vzorek: kus vápence v jádrové omítce.
SPIV 4	Slavonice 538 pivovar. Uhelné sgrafito. Místo pod svodem. Vzorek: souvrství nátěr, uhelné intonaco a jádro (není celé).
SPIV 5	Slavonice 538 pivovar. Uhelné sgrafito. Místo pod svodem. Vzorek: jádrová omítka.

Sgrafito na pivovaru DSC_6055

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	2023
DH23P03OVV019	JV, PK, KK, JW, ZW, KM	Úvod – vzorky

Sgrafito na pivovaru **DSC_6092**

Autentické prvky

Vrstva probarvená dřevěným uhlím; bílý vápenný nátěr; ryté kontury, světle – bílý nátěr; stínování kletováním a šrafováním, pozadí odryto do struktury barevné vrstvy.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	2023
DH23P03OVV019	JV, PK, KK, JW, ZW, KM	Úvod – vzorky

DSC_6058

Boční světlo DSC_6069

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

SPIV 1

Umístění vzorku **SPIV 1** (DSC_6093)

Vzorek: souvrství - jádro, intonaco, nátěr

Záměr: materiálová analýza souvrství, napojení jádro – intonaco – nátěr (degradace?)

Postup

- Vzorek nafocen a zdokumentován
- Vyhotoven výbrus a dodatečně i nábrus pro upřesnění povrchových vrstev
- SEM + EDS – složení matrice pojiva vrstev a nátěru

Metody

- Makroskopický popis – fotodokumentace
- OM mikroskopie příčného řezu
- SEM EDS

Výsledky SPIV 1

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

Hodnocení při odběru vzorku

Jádrová omítka – vápenopísková, tl. proměnlivá v cm.

Probarvená sgrafitová vrstva – vápenouhelná, tl. kolem 5 mm, uhlíky i kamenivo cca do 2 mm (delší strana)

Nátěr – degradovaný, novější nátěry? biodegradace

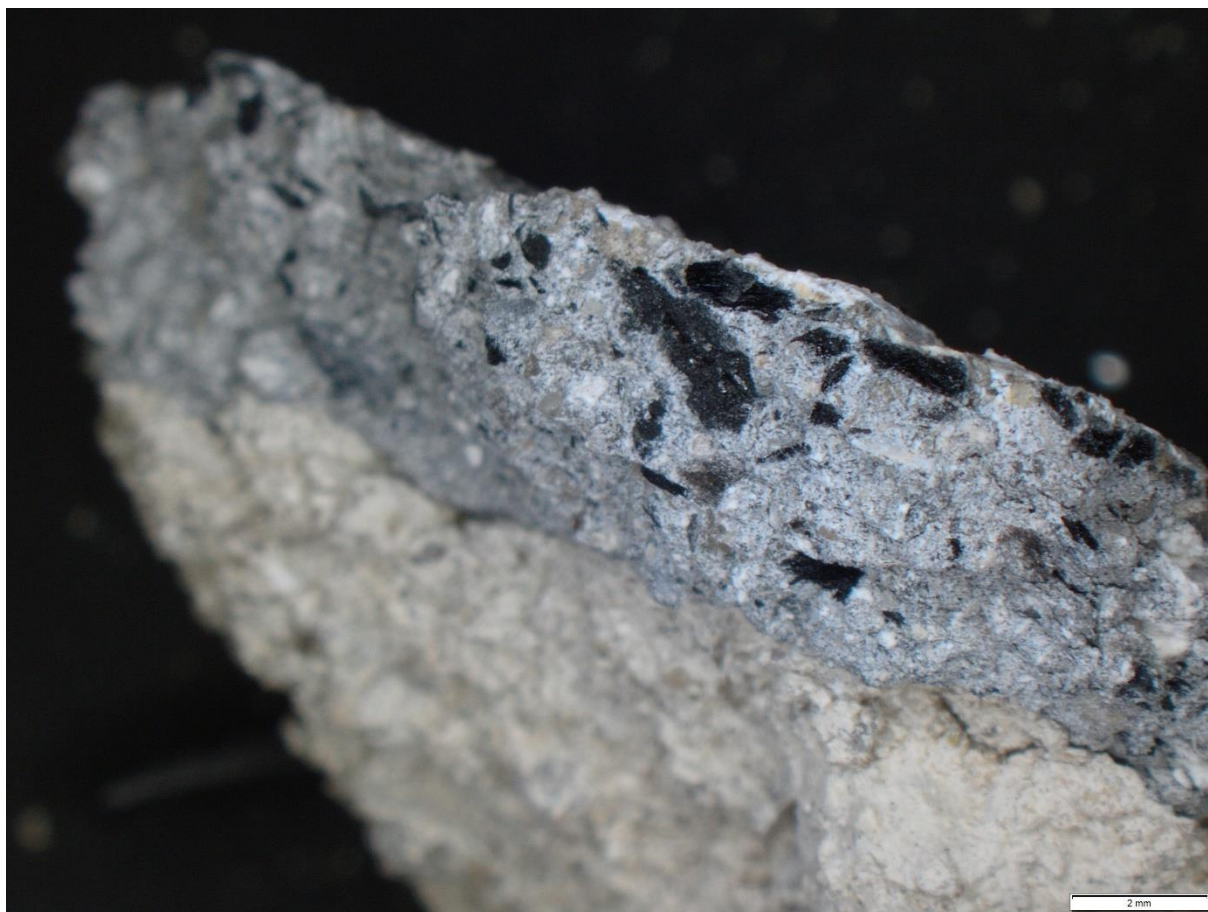

Vzorek SPIV 1 DSC_6658

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

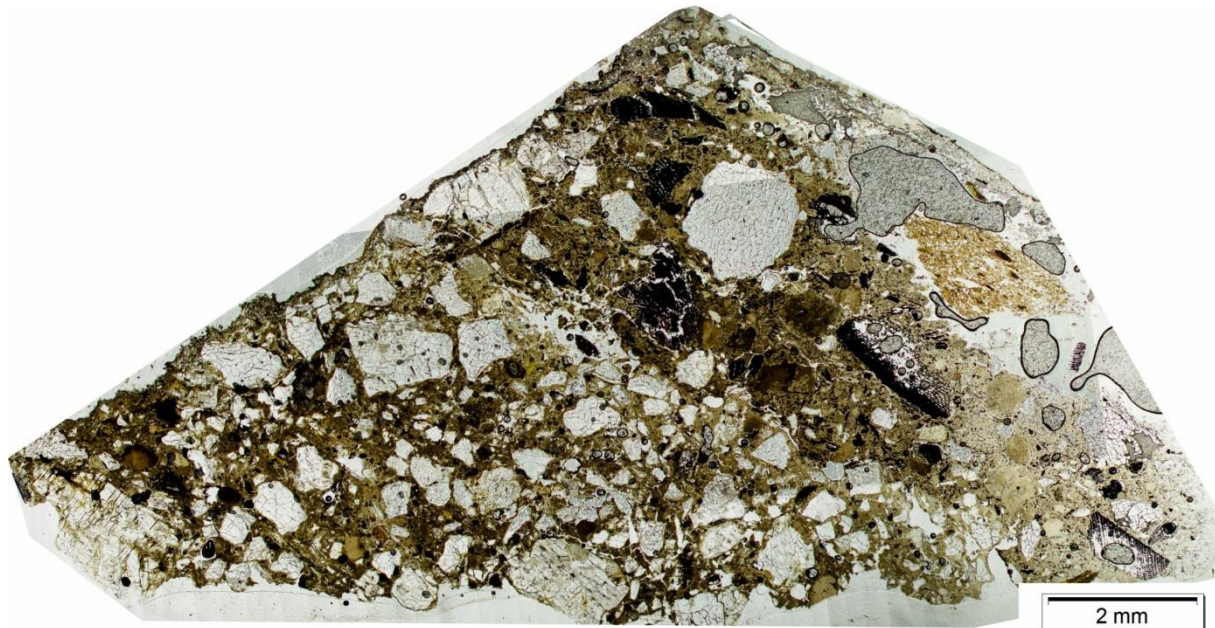

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

Optická mikroskopie - výbrus

Výbrus zachycuje vzorek souvrství od jádrové malty přes probarvenou vrstvu až po vápenný nátěr. Popis vzorku je tak nutné rozdělit po jednotlivých vrstvách.

Jádrová malta

Pojivo: kompaktní vápenné jemnozrnné pojivo, místy výskyt prasklin, výskyt pórů jen minimální. Občasný výskyt pojivových shluků (pojivové částice).

Plnivo: jádrová malta je bohatá na klasty plniva. Zrna mají nepravidelný ostrohranný tvar, jedná se převážně o *křemenné* klasty, méně se vyskytují *živce*, akcesoricky pak *slídy* (*muskovit*, *biotit*), *chlority* (*klinochlor*) a opakní minerály.

Velikost klastů na výbrusu: různorodá, od malých úlomků po větší klasty křemene do 1,5 mm.

Poměr pojivo/plnivo: 1:1

Probarvená vrstva

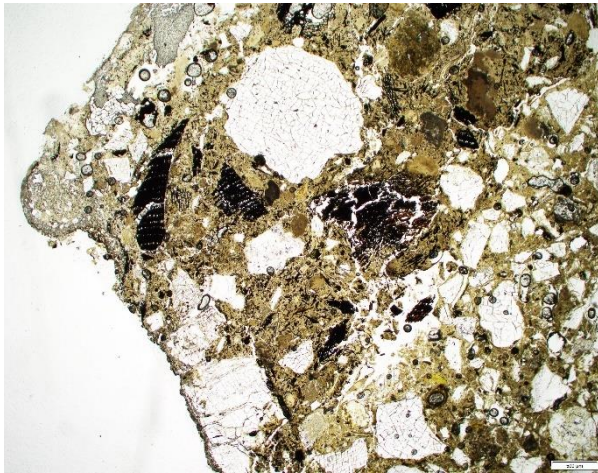
Pojivo: stejný typ pojiva, jako v případě jádrové malty. Kompaktní vápenné jemnozrnné pojivo, místy výskyt prasklin, výskyt pórů jen minimální. Pojivové částice mají četnější výskyt oproti jádrové maltě.

Plnivo: vrstva obsahuje uhelné částice a menší množství klastů (převážně křemen a živce, úlomky ruly). Velikost uhelných částic na výbrusu: od malých částic do 2 mm. Velikost klastů plniva je opět různorodá do 1,6 mm. Poměr pojivo/plnivo: 3:1

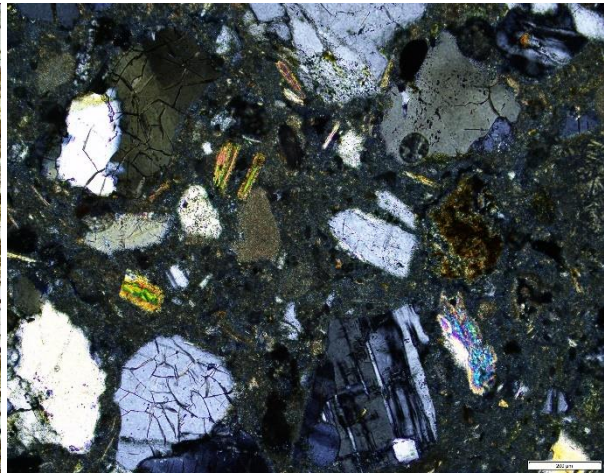
Nátěrová vrstva

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

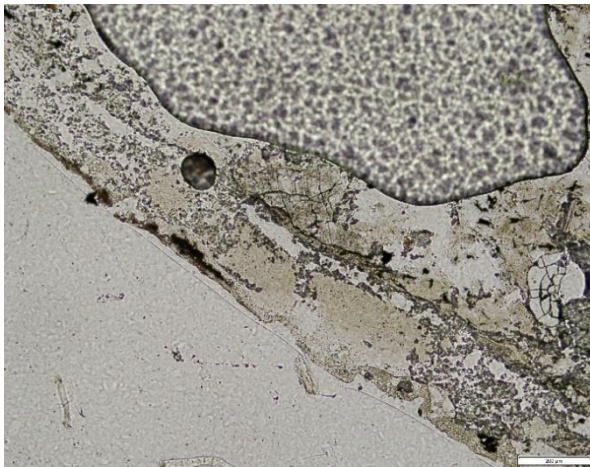
Povrchová vrstva je vápenný nátěr bez výskytu dalších částic o tloušťce kolem 250 μm . Na původním vápenném nátěru jsou rozpoznatelné další dvě pozdější nátěrové vrstvy.

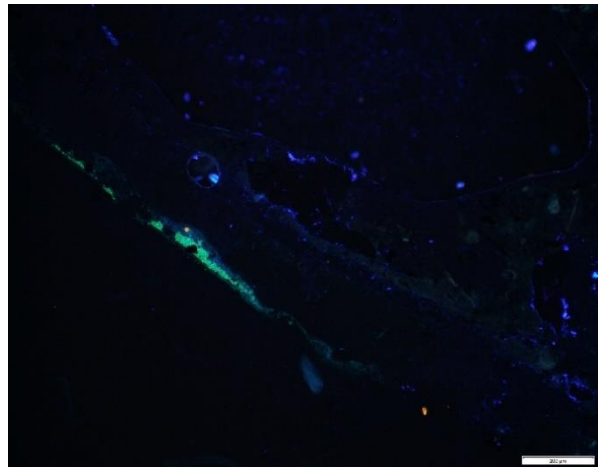
Jednotlivé vrstvy zachycené ve výbrusu: jádrová malta (spodní vrstva), probarvená vrstva s výskytem uhlíkových částic (střední vrstva) a nátěrová vrstva (na povrchu), pozorováno v procházejícím světle. Měřítka: 0,5 mm.

Detail jádrové malty s hojným výskytem křemenných klastů (velká zrna), živců (menší porušené klasty), slíd (žluto-zelené interferenční barvy) a klinochloru (modro-fialové interferenční barvy) v základní karbonátové hmotě, pozorováno ve zkřížených nikolech. Měřítka: 0,2 mm.

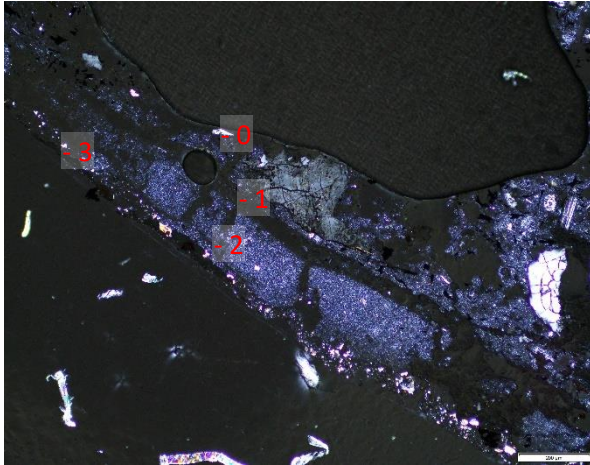

Povrchová vrstva – nátěr, pozorováno v procházejícím světle. Měřítka 0,2 mm.

Nátěrová vrstva se zeleně luminiskujícím povrchem, pozorováno v UV světle. Měřítka 0,2 mm.

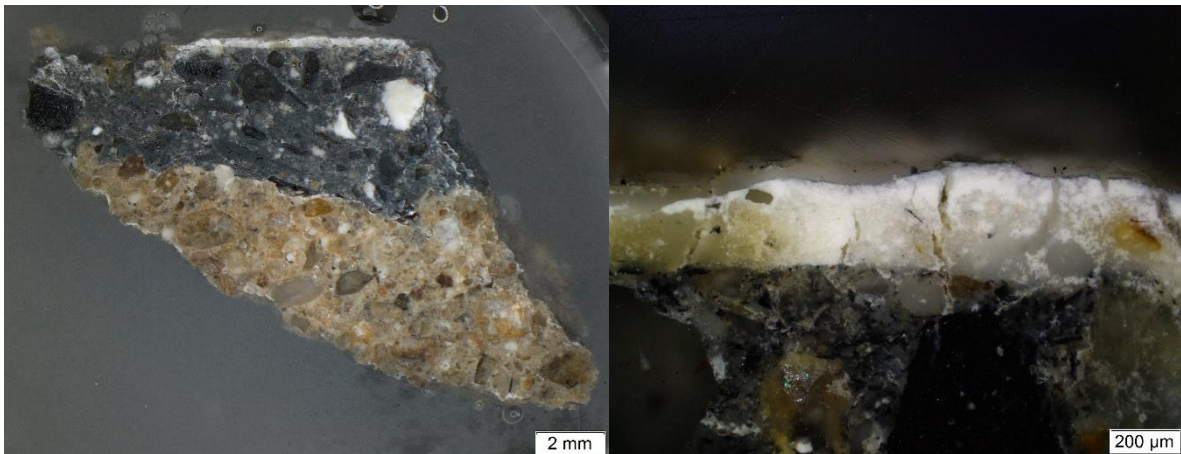
NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

0 – sgrafito, intonaco; 1 – sgrafito, vápenný nátěr; 2 – oprava, nátěr, znečištění?; 3 – oprava, lum. nátěr. Pozorováno ve zkřížených nikolech. Měřítka: 0,2 mm.

- Trhliny na rozhraní probarvené vrstvy na jádrové omítky.
- Původní vápenný nátěr sgrafita je porušen – trhlinka podél vrstvy, část nátěru je spojena s podkladem.

Optická mikroskopie – nábrus nátěrové vrstvy

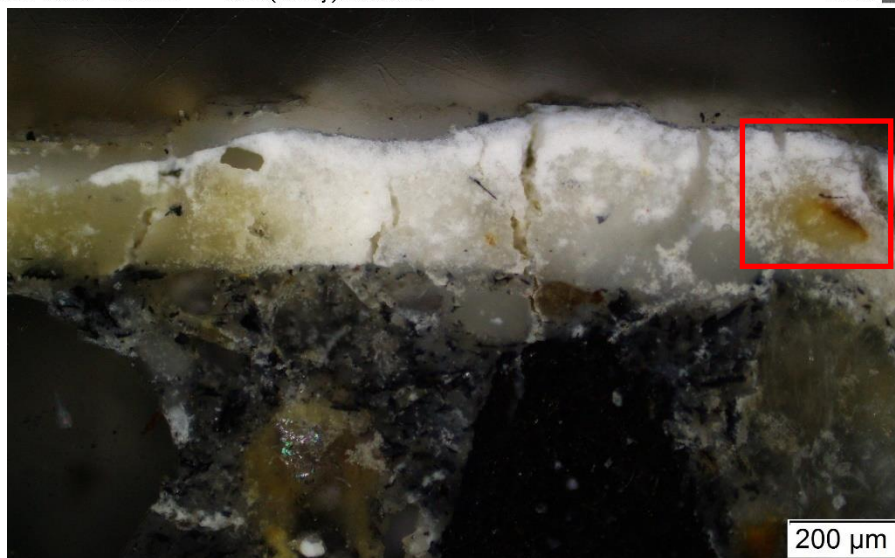
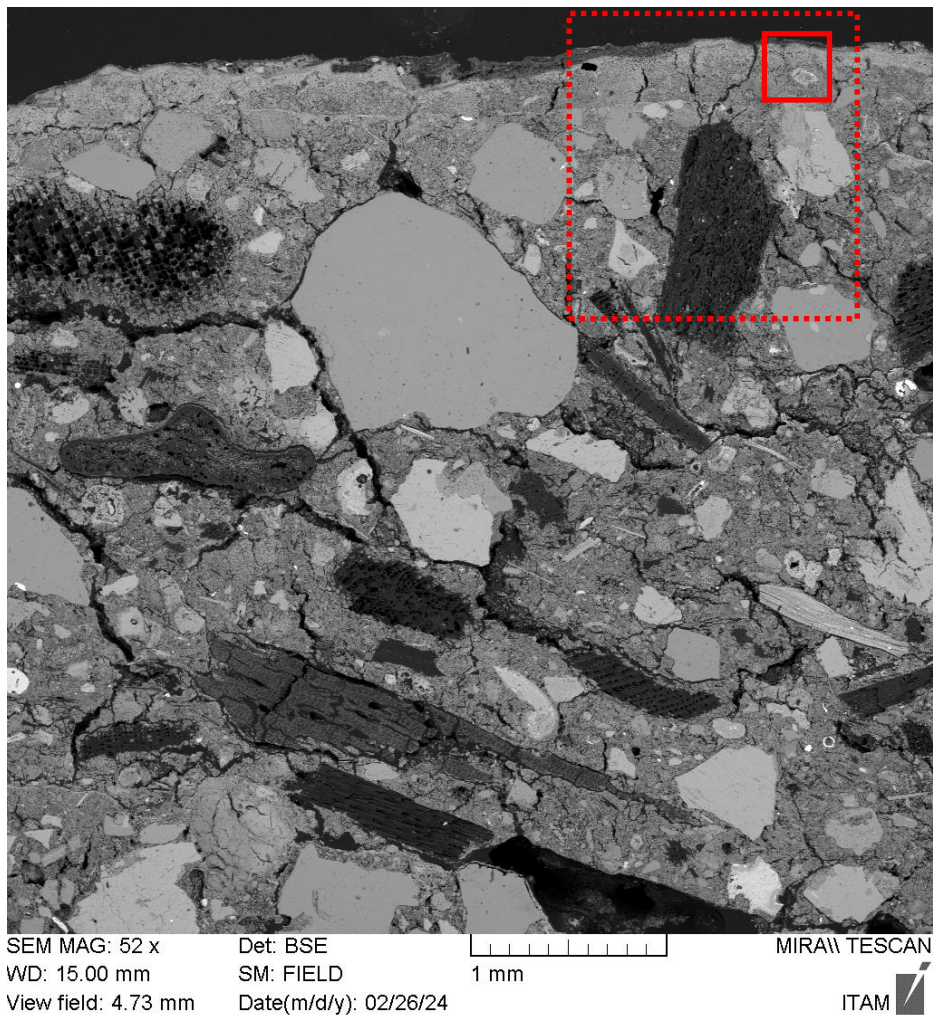
Vzorek souvrství – nábrus. Odražené světlo.

Nátěrová vrstva v odraženém polarizovaném světle – RPL.

- Nátěr v rozmezí 0,15–0,3 mm je narušený četným smršťovacími trhlinami kolnými na podklad.
- Nátěr je místy nesoudržný, jsou zde porušení zpevněná zalévací hmotou.
- Tloušťka uhelné vrstvy je mezi 3-5 mm. Uhlenné i vápenné klasty jsou zde o velikosti do ca 1-1,5 mm.
- Podkladová jádrová omítky má hrubý, nehlazený povrch - vyčnívající zrna písku. Na styku vrstev jsou místy vzduchové dutinky.

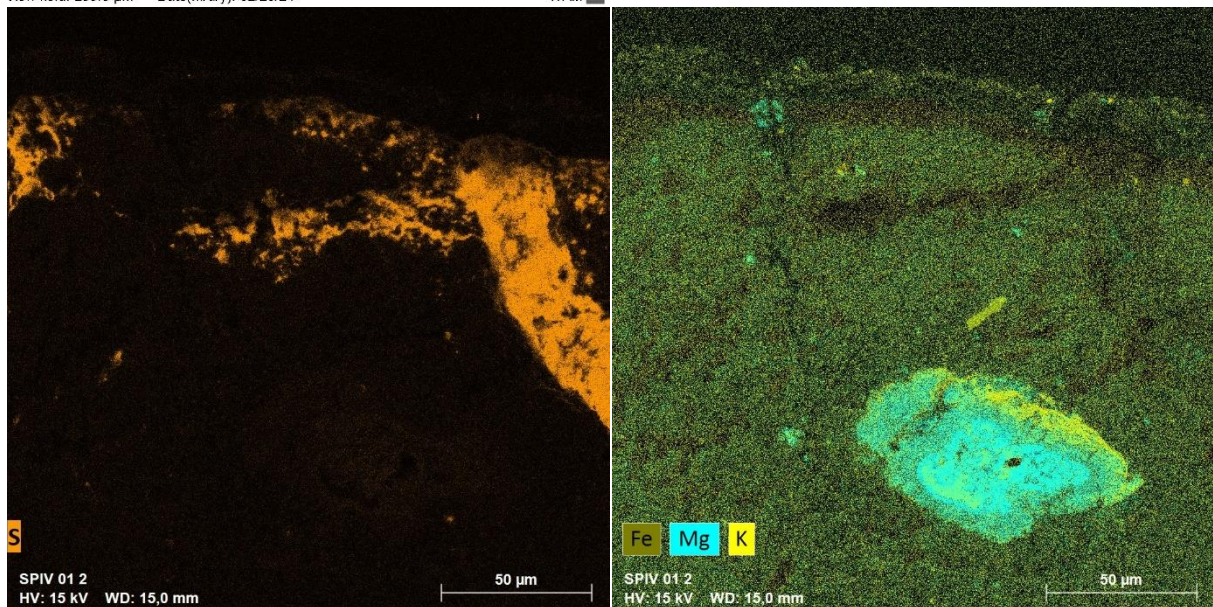
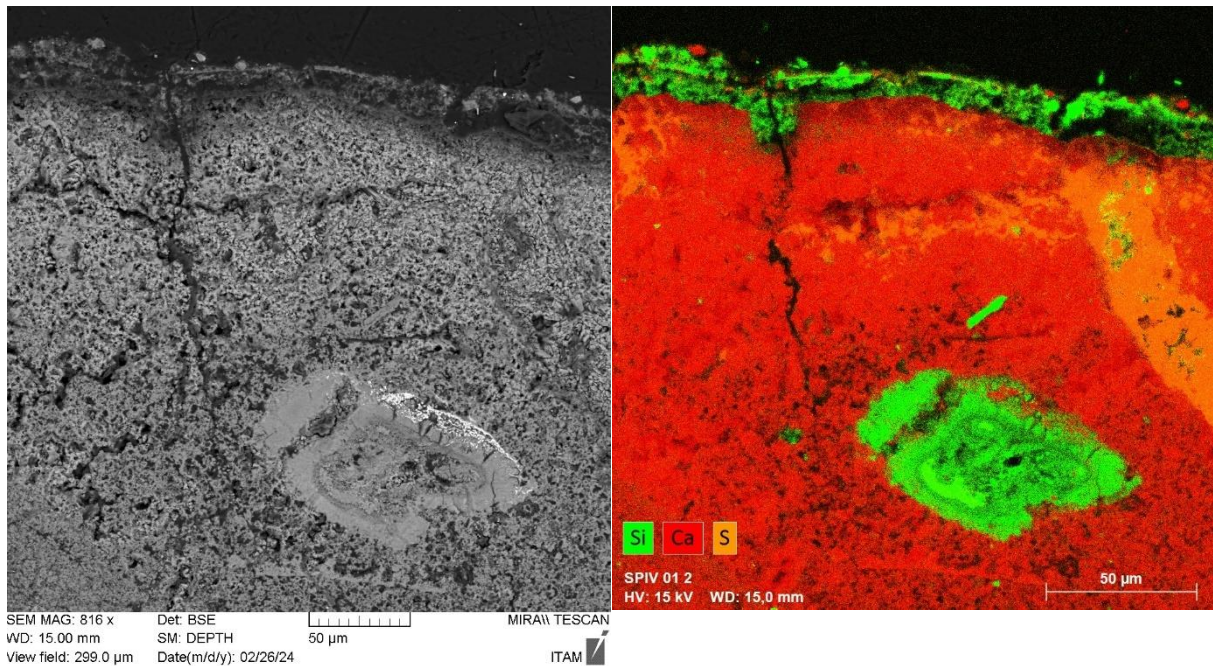
NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

SEM EDS

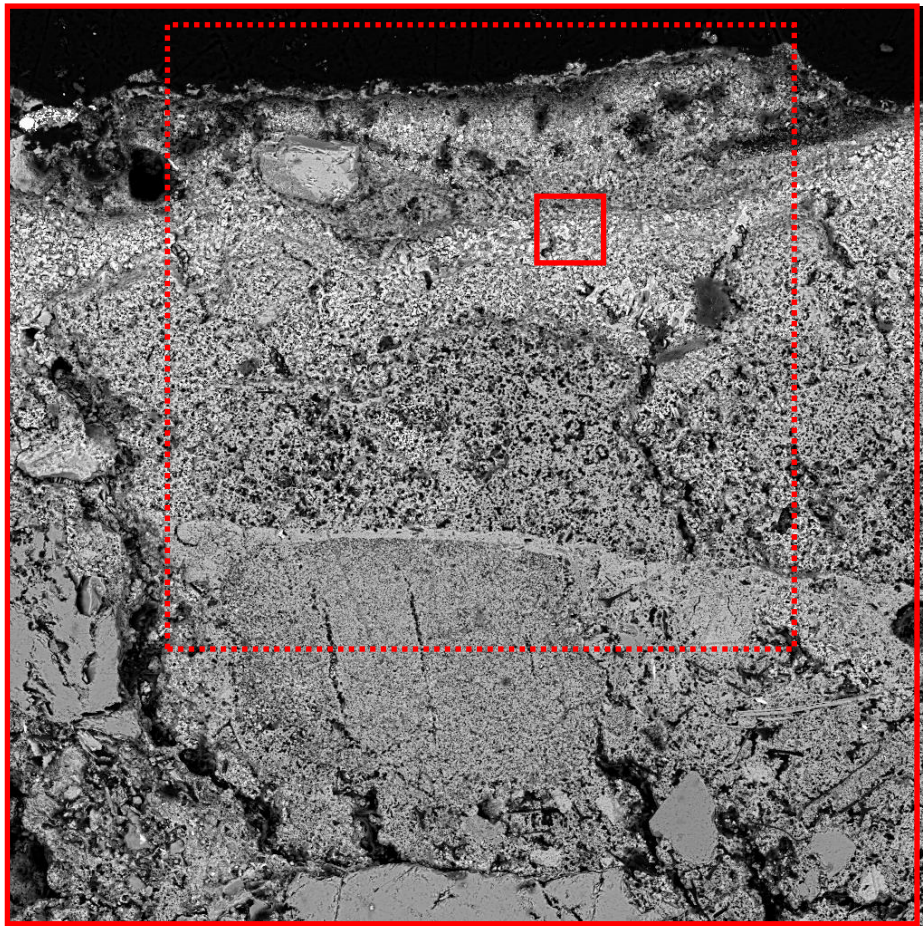
Intonaco s vápenným nátěrem. Výřezy — mapa, --- bodová analýza.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

Vápenný nátěr je na povrchu zvětralý. Prasklinami a porézní strukturou do něj proniká síra pocházející z lokálního znečištění atmosféry saplováním fosilních paliv. Svrchní vrstva bohatá a SiO₂ odpovídá pozdějším restaurátorským zásahům. V primárním sgrafitovém nátěru se nachází technologická částice Fe-Mg-K-Na-Si-Zn.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

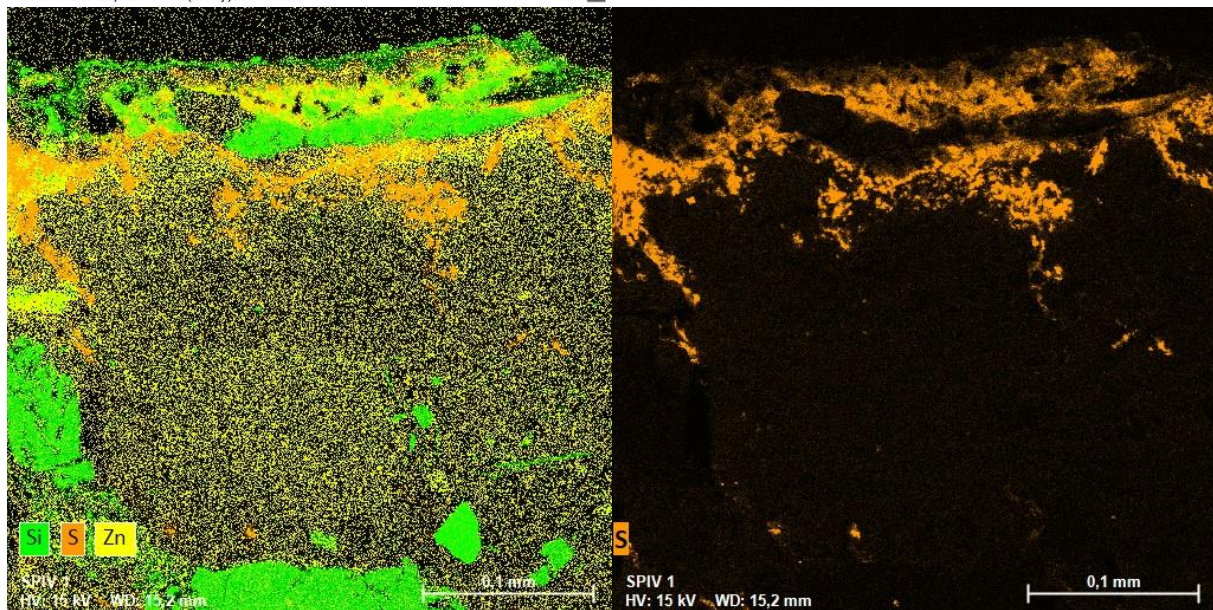
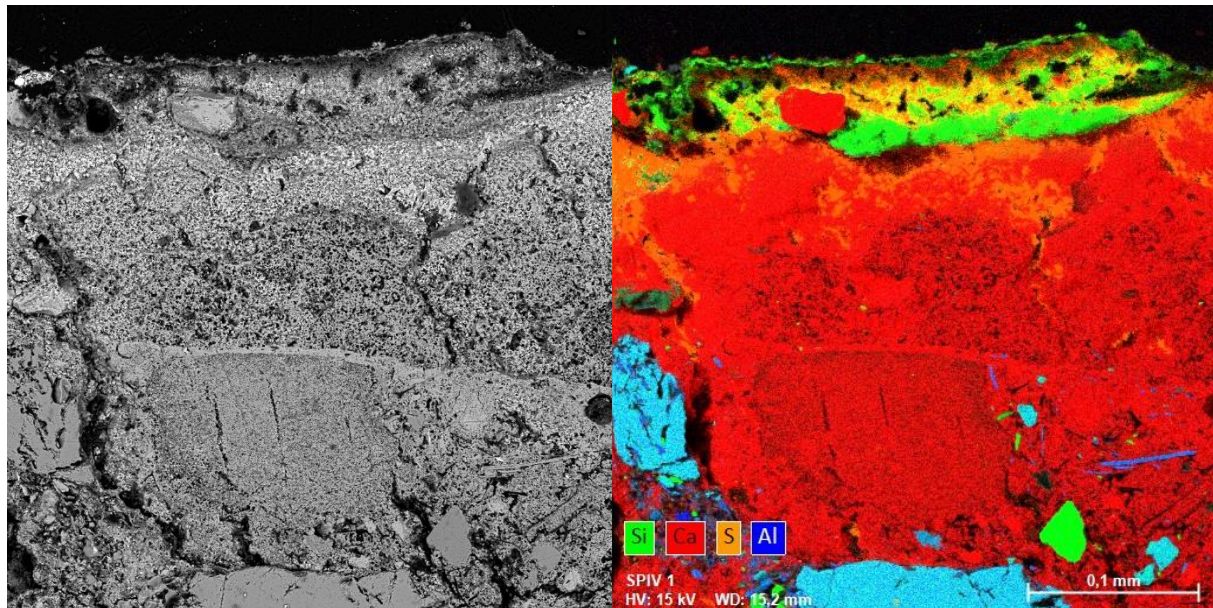

SEM MAG: 453 x Det: BSE
 WD: 15.00 mm SM: DEPTH 100 µm
 View field: 537.8 µm Date(m/d/y): 02/29/24
 MIRAM TESCAN ITAM

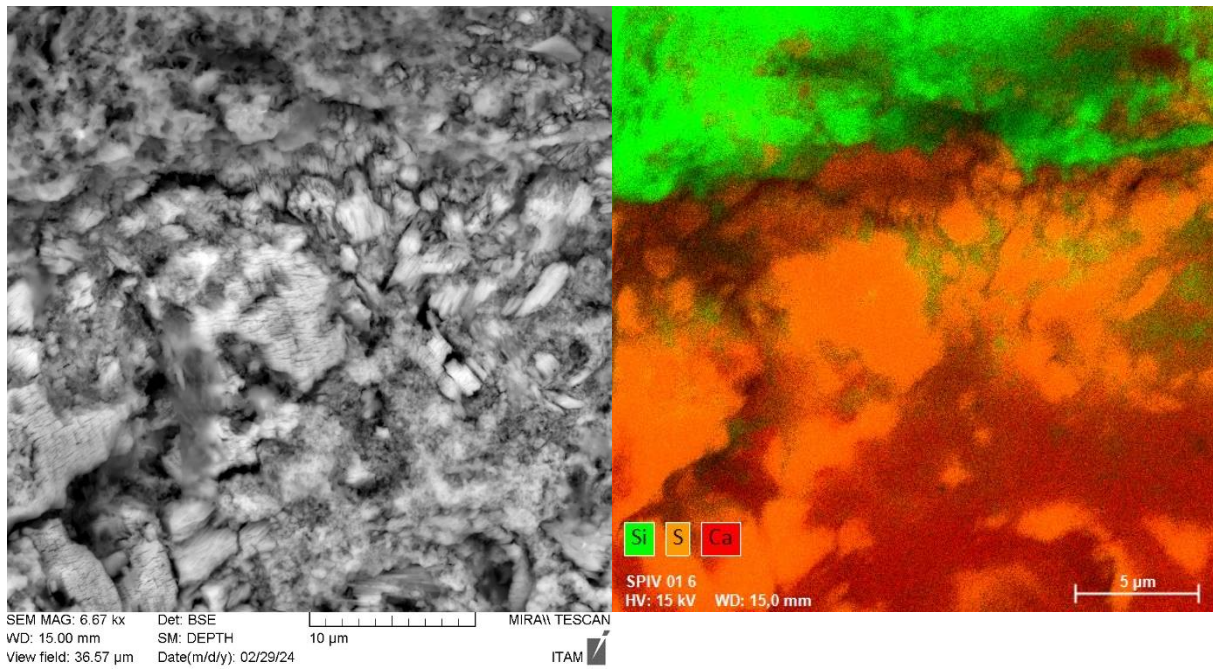
Intonaco s vápenným nátěrem. Výřezy — mapa, --- bodová analýza.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

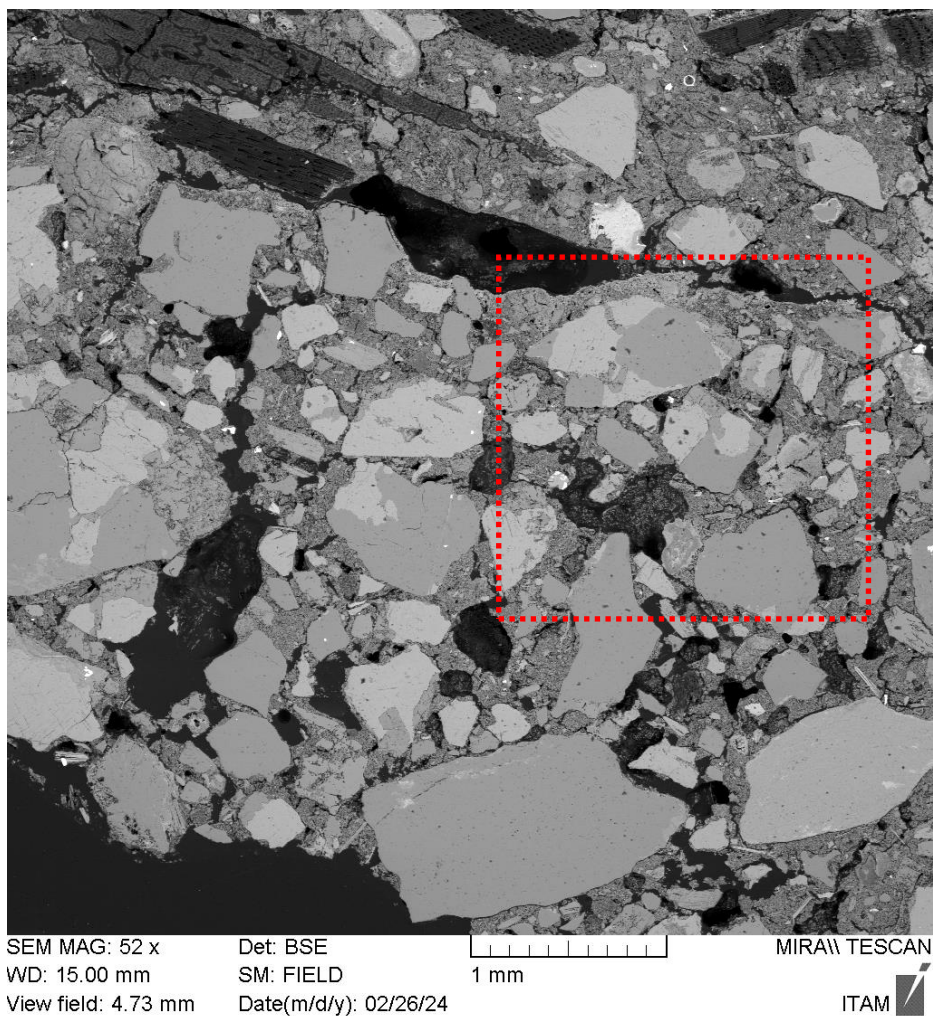

Detail vápenného nátěru na intonacu plněném dř. uhlím. Svrchní Si a Zn vrstvy odpovídají restaurátorským zásahům. V místě je vidět pronikání síry z venkovního prostředí strukturou nátěru.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

Detail rozhraní vápenného nátěru se sádrovcem na který je nanesen silikátový nátěr.

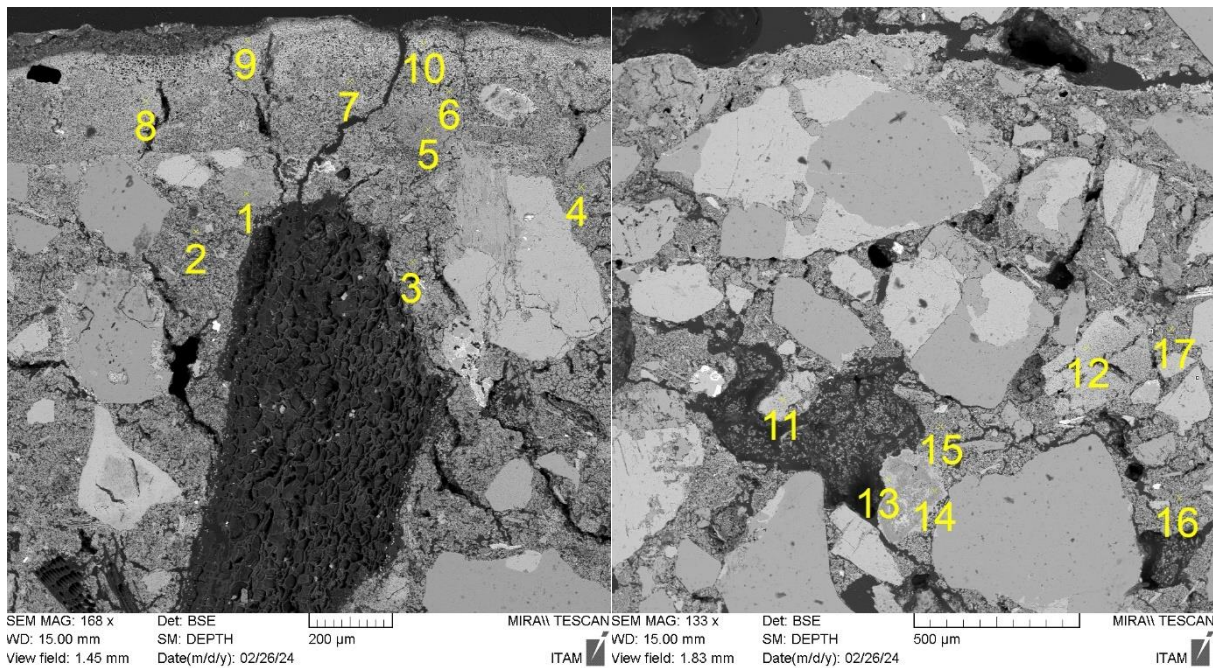
Jádrová omítka s intonacem. Výřez --- bodová analýza.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

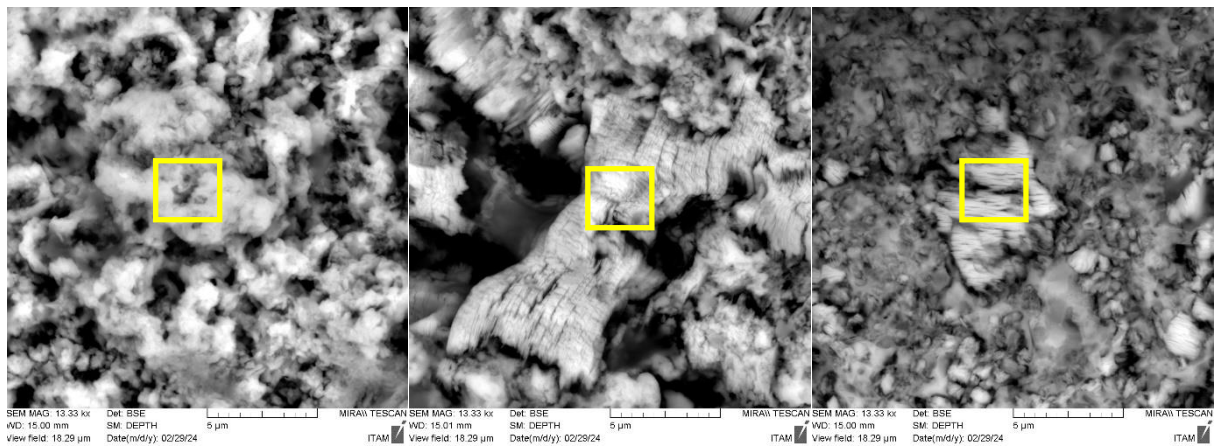
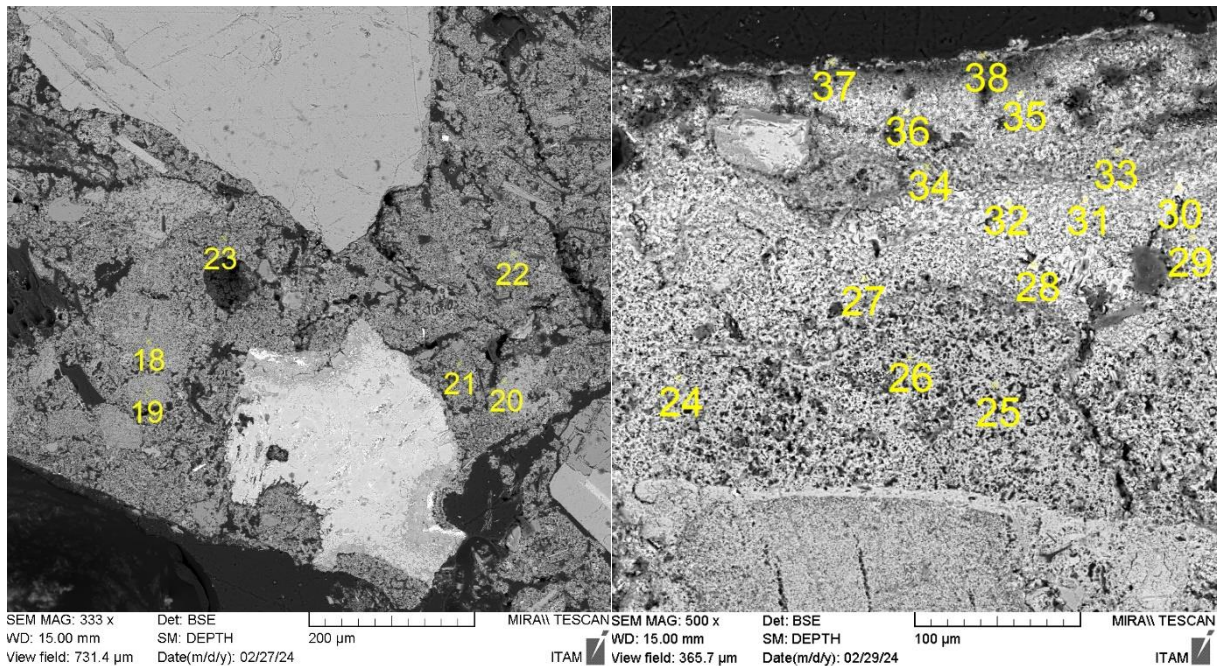
	CaO	MgO	SiO2	Al2O3	Fe2O3	Na2O	SO3	P2O5	ZnO	Cl	c.i.	povrch
38	51,6		38,7	1,9	1,2	0,7	5,2	0,8				Znečištění?
37	4,7		90,3	0,6		0,6	1,6	1,4		1,0 F		Znečištění?
36	38,5		9,2				51,7	0,6				Matrice
35	48,0		2,6				49,4					Matrice
34	22,2		70,2	1,1		0,9	4,5	1,0				Matrice
33	5,5	0,7	82,7	3,3	1,6	0,8	1,6	1,5	2,3			Matrice
+ sádovec	32	42,2		3,6				54,1				Matrice
	31	44,2		3,5		0,7	51,6					Matrice
	30	42,0		1,1				56,9				Matrice
	29	94,8	1,4	1,9					1,9			Matrice
	28	42,8		1,2				56,0				Matrice
	27	46,8		1,5				51,7				Matrice
	26	94,8	2,2	2,3			0,7					Matrice
	25	91,7	3,5	2,9			1,1	0,8				Matrice
	24	94,7	2,1	1,6			0,8	0,8				Matrice
	10	91,0	1,6	2,3			0,7	4,4			0,2	
Nátěr	9	89,8	1,4	4,0			1,2	0,8	2,5		0,12	Matrice
	8	93,5	2,9	2,3			0,7	0,6			0,07	Matrice
	7	94,8	2,1	2,2				1,0		0,3	0,06	Matrice
	6	91,5	3,1	2,9			0,7	0,8	0,7	0,3	0,08	Matrice
	5	90,3	3,4	2,7					0,6	2,7	0,3	0,08
průměr	91,8	2,4	2,7									
sigma	1,9	0,8	0,7									
Intonaco	23	89,9	4,2	2,7	0,9				2,3		0,09	Matrice
	22	92,7	3,7	1,7	0,5		0,8	0,6		0,5	0,05	Matrice
	21	88,5	3,6	2,5	0,8				1,3	2,7	0,09	Matrice
	20	90,2	5,5	1,7	0,5		0,8	0,7	0,6		0,05	BRP
	19	94,4	3,5	1,5			0,7				0,04	BRP
	18	88,5	4,5	3,7	0,7		2,6			0,3	0,12	Matrice
	4	91,6	2,6	3,1					2,4	0,4	0,09	Matrice
	3	95,2	1,7	2,1				0,7		0,3	0,06	Matrice

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

	2	94,5	2,3	2,2			0,7			0,06	Matrice	
	1	71,9	7,5	10,5	1,0	0,9		0,7	7,5	0,38	BRP	
	průměr	89,7	3,9	3,2	0,7							
	sigma	6,7	1,7	2,7	0,2							
Jádro	17	72,2	10,4	6,8	2,3			1,2	6,8	0,3	0,25	Matrice
	16	89,9	7,5	1,4			0,9				0,04	Matrice
	15	86,9	10,4	0,7			0,8	1,3			0,02	Matrice
	14	8,7	22,6	62,1	5,7	0,9						BRP
	13	91,2	5,7	1,6	0,7			0,8				BRP
	12	94,5	4,3	0,8				0,5			0,02	BRP
	11	95,1	3,4	1,5							0,04	BRP

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 1

Bod 24: 94,7 % CaO, 0,8 % SO₃

Bod 28: 42,8 % CaO, 56 % SO₃

Bod 35: 48,0 % CaO, 49,4 % SO₃

Hlavní složkou pojiva je kalcitické vápno o poměrně vysokém obsahu CaO a proměnlivým podílem MgO. Heterogenitě suroviny pro výrobu vápna odpovídá i složení pojiva. Kromě menších pojivových částic s různým obsahem MgO se v menší měřítce vyskytují i částice, které mají zvýšený obsah SiO₂ a mohou obsahovat hydraulické fáze. V intonaci i nátěru se vyskytují tzv. technologické částice, tj. na jejich složení a charakter měla vliv technologie zpracování, konkrétně výpalu. Složení je určeno charakterem znečištění suroviny, ale za zvýšených teplot dochází k reakcím a morfologickým změnám. Typické prvky asociované s těmito částicemi jsou Mg, Fe, Zr, Si, Al, K, Na, (P, Ti)

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 2

SPIV 2

Umístění vzorku **SPIV 2** (DSC_6095)

Vzorek: jádrová omítka pod **SPIV 1**, podobný materiál jako **SPIV 5**.

Záměr: materiálová analýza jádrové omítky

Postup

- Vzorek nafocen a zdokumentován
- Část vzorku rozdrcena a z frakce <0,063mm byly odebrány vzorky pro TA a XRD. Zbytek vzorku byl spojen se vzorkem 5 a podroben rozpouštění v HCl, pro specifikaci použitého písku (SPIV 2+5).

Metody

- Makroskopický popis - fotodokumentace
- TA a XRD - podsítná frakce 63 μ
- Poměr pojiva ku kamenivu, mineralogie a frakční rozdělení písku – rozpouštění v 10% roztoku HCl, síťová analýza, optická mikroskopie písku
- Stanovení objemové hmotnosti písku

Výsledky SPIV 2

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 2

Hodnocení při odběru vzorku

Jádrová omítka – vápenopísková, tl. proměnlivá v cm. Odebráno po menších kusech.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 2

DSC_6659

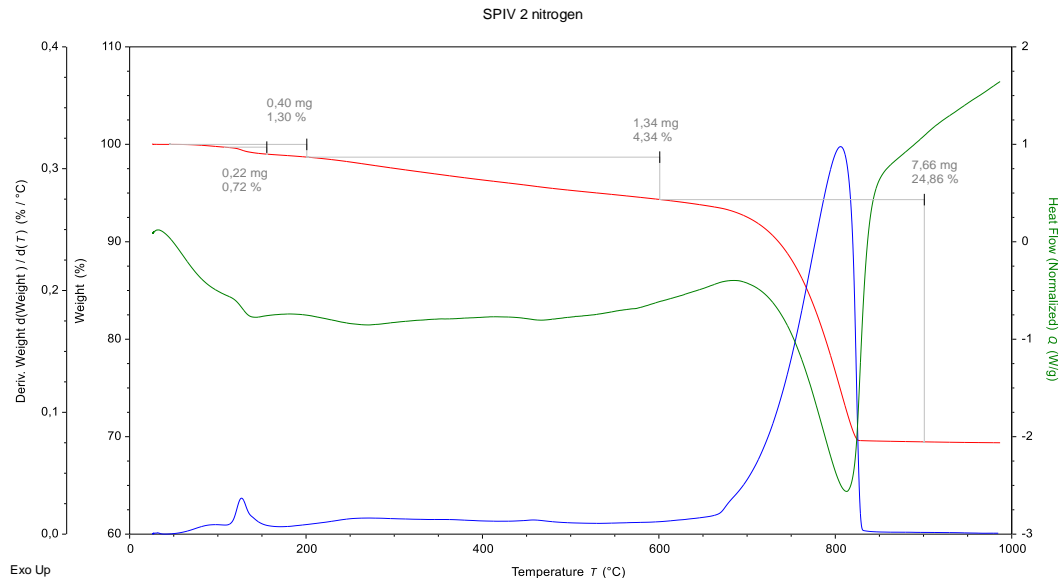
NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 2

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 2

Termická analýza (TA) a prášková difrakce (XRD)

TA: vzorek frakce <0,063 mm obsahuje 56,5 hm.% CaCO₃ a 3,4 hm.% CaSO₄·2H₂O, CO₂/H₂O = 5,7.

XRD-QPA

Pojivo: kalcit 51,8 hm.%;

Plnivo: křemen 9,4 hm.%; živec (albit) 6,9 hm.%, (mikroklin) 0,7 hm.%; muskovit 2,9 hm.%;
klinochlor 2,9 hm.%

Ostatní: amorfni složka 22 hm.%; sádra 2 hm.%

- Hlavní pojivo jádrové malty je kalcitické vápno.
- Obě (TA i XRD) analýzy potvrdily výskyt sádry, v průměru je poměr CaSO₄·2H₂O ku CaCO₃ ca 1:20.
- Postupný úbytek hmotnosti vzorku při teplotách od 200 do 600 °C je spojen s úbytkem vody (měřeno v N₂ atmosféře). Může souviset s amorfni složkou, muskovitem a klinochlorem? Nelze ani vyloučit organické příměsi.
- V podsítné složce je nezvykle vysoké procento plniva. Možným vysvětlením je, že použitý písek se postupně rozpadá na jemné částice, které obohatily jemnou frakci.
- Amorfni složka z části zahrnuje CaCO₃, ale skládá se i z dalších fází, které nebyly identifikovány.

Poměr složek jádrové omítky a jejich orientační přepočítání na dávkování surovin

SPIV 2+5

Jádrová omítka

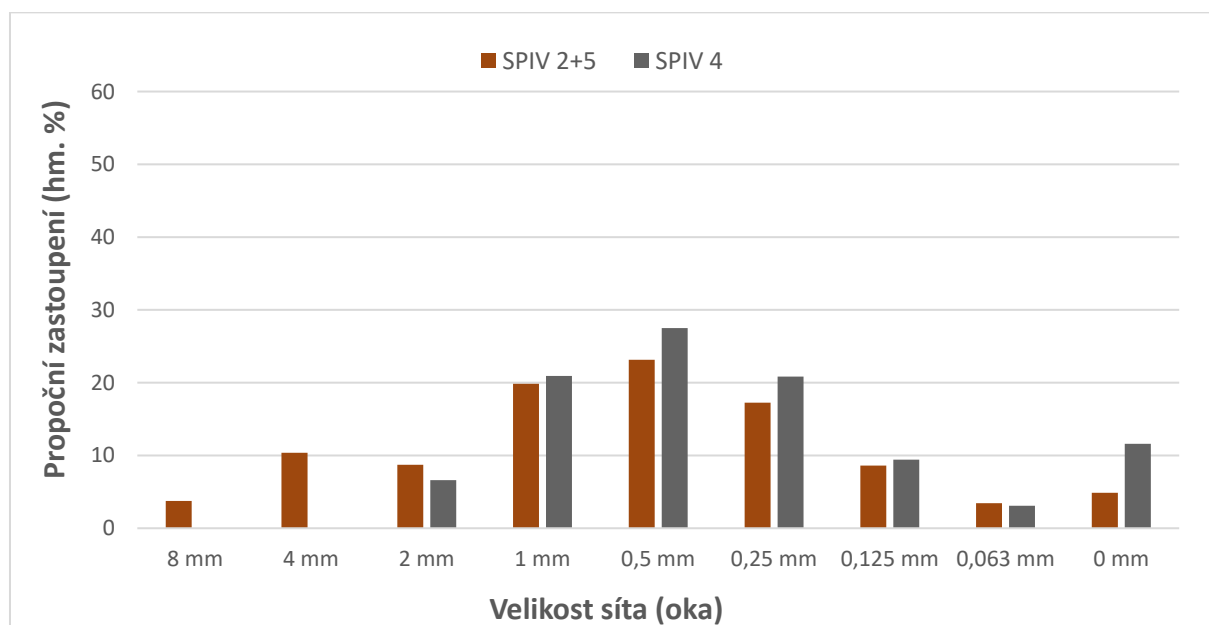
	kaše		práškový hydrát	
	kg	l	kg	l

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 2

Rozpustný podíl (hm. %)	23,1	Vápno	1	1	1	1
Ner rozpustný podíl (hm. %)	76,9	Písek	2,0	1,7	4,5	2,1

Pro přepočítání byly použity objemové/sypné hmotnosti: vápenná kaše 1300 kg/m³ (sušina 0,45 hm.%), vápenný hydrát hašený na prach 740 kg/m³, písek 1555 kg/m³. Přídavek sádry není uvažován.

Ner rozpustný podíl – síťová analýza, mineralogické složení

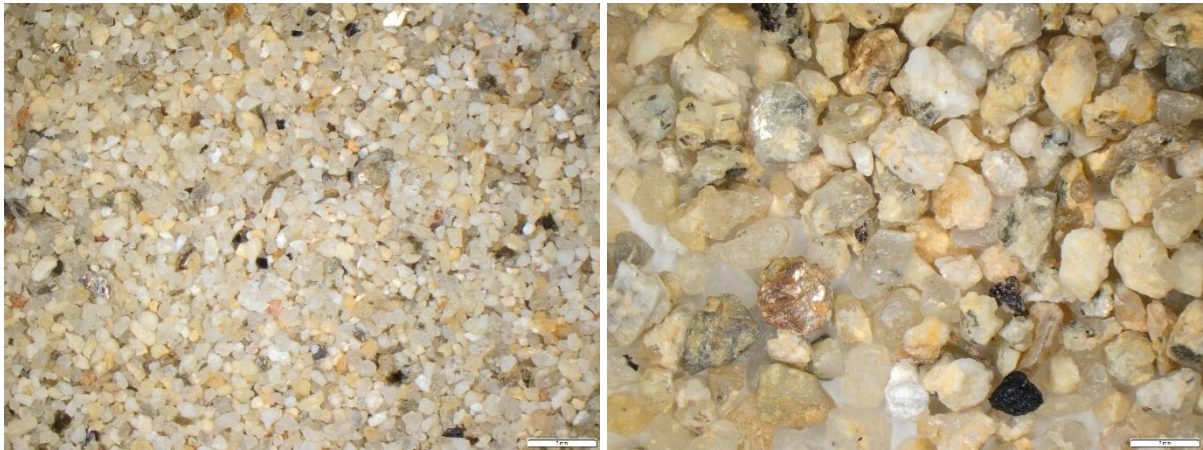

Jedná se o písek vzniklý eluviálním zvětráváním metamorfovaných hornin (ruly). Tvar zrn je nepravidelný, ostrohranný, bez známek vyššího vytrídění a delšího transportu. Pravděpodobně natěžen přímo na místě vzniku (na zvětralém povrchu rulového masivu).

Největší klasty písku použité v jádrové omítce mají velikost 8–10 mm.

Podíl jemných částic pod 63 µm je ca 5 hm. %.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 2

Mikrofotografie jednotlivých frakcí písku: frakce 0,25-0,5 mm (vlevo) a frakce 1-2 mm (vpravo). Jasně patrné je v obou frakcích dominantní zastoupení křemene, méně pak živců a dalších minerálů typických pro písek z rulového podloží. Černě zbarvené jsou klasty tmavých slíd (biotitu) a opakních minerálů. Měřítka 1 mm.

Sypná hmotnost písku (nerozpustného zbytku): 1555 kg/m³

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 3

SPIV 3

Umístění vzorku **SPIV 3** v jádrové omítce (DSC_6105)

Vzorek: krystalický vápenec

Záměr: materiálová analýza suroviny, ze které bylo vyráběno vápno

Postup

- Vzorek nafocen a zdokumentován
- Výbrus zadán na zpracování
- Vzorek byl rozdrcen a z frakce <0,063mm byly odebrány vzorky pro TA, XRD a Izotopy

Metody

- Fotodokumentace
- Výbrus
- TA a XRD
- Stabilní izotopy ^{18}O a ^{13}C

Výsledky SPIV 3

Hodnocení při odběru vzorku

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 3

Vzorek krystalického vápence. Okraje přecházejí do pojiva, může se jednat o částečně vypálený úlomek suroviny pro výrobu vápna.

DSC_6105

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 3

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 3

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 3

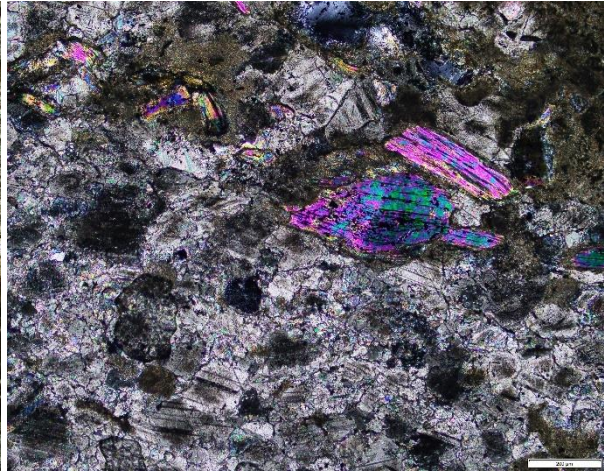
Optická mikroskopie - výbrus

Vzorek krystalického vápence – mramoru. Hornina se skládá z uniformních kalcitových klastů o velikosti od 0,1 mm do 0,5 mm. Místy výskyt protáhlých klastů muskovitu (do 5 %). Akcesoricky přítomné nečistoty (příměsi). Na povrchu jsou místy zachovány zbytky okolní jádrové malty (pojivo i klastický materiál). V některých partiích vzorku jsou jasně patrné známky po teplotní přeměně. Jednotlivé krystaly přecházejí do jemnozrnného vypáleného materiálu, který nevykazuje při pozorování pomocí katodové luminiscence žádné zbarvení (teplotní přeměna kalcitu). Shluky jemnozrnných částic se vyskytují i na dalších místech vzorku (nejvíce však při okrajích) a kolem jednotlivých zrn kalcitu.

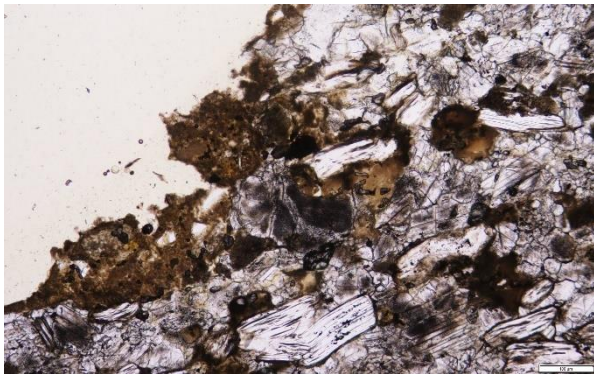
NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 3

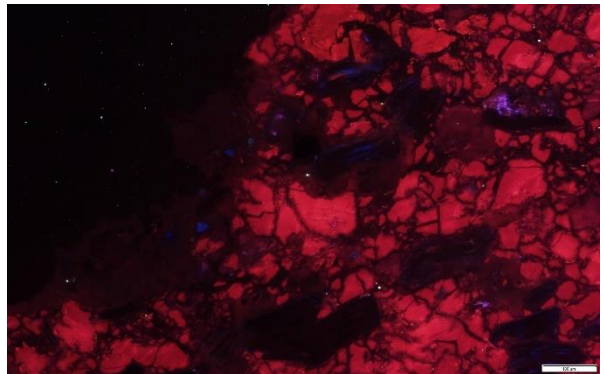
Mikrofotografie struktury vzorku s převažujícími krystaly kalcitu, pozorováno v procházejícím světle. Měřítka: 0,5 mm.

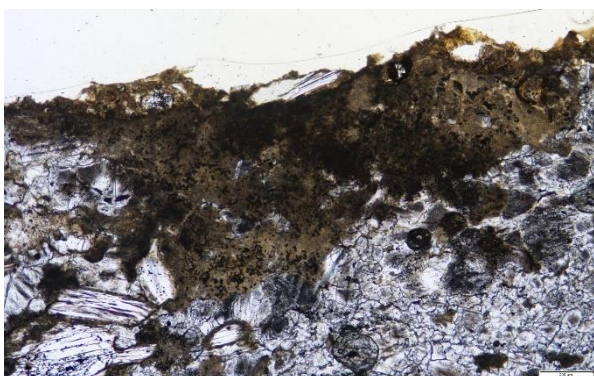
Detail kalcitových zrn a klastů slíd, pozorováno ve zkřížených nikolech. Měřítka: 0,2 mm.

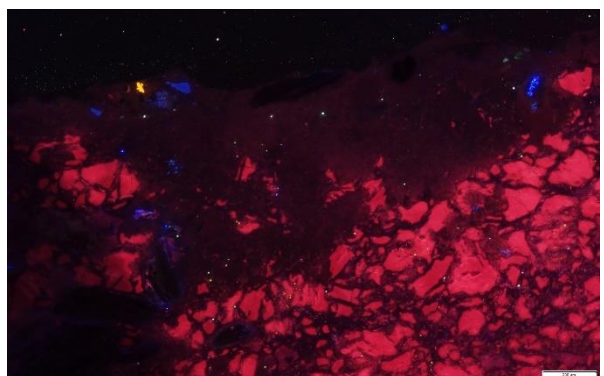
Detail okrajových částí vzorku s přechodem kalcitových krystalů do jemnozrné hmoty – teplotní postížení vzorku, pozorováno v procházejícím světle. Měřítka: 0,1 mm.

Snímky z katodové luminescence: výrazně červeně luminskující zrna kalcit nepostižená výpalem a vypálená jemnozrná karbonátová hmota bez výraznější luminescence. Měřítka: 0,1 mm.

Detail okrajových částí vzorku s přechodem kalcitových krystalů do jemnozrné hmoty – teplotní postížení vzorku, pozorováno v procházejícím světle. Měřítka: 0,2 mm.

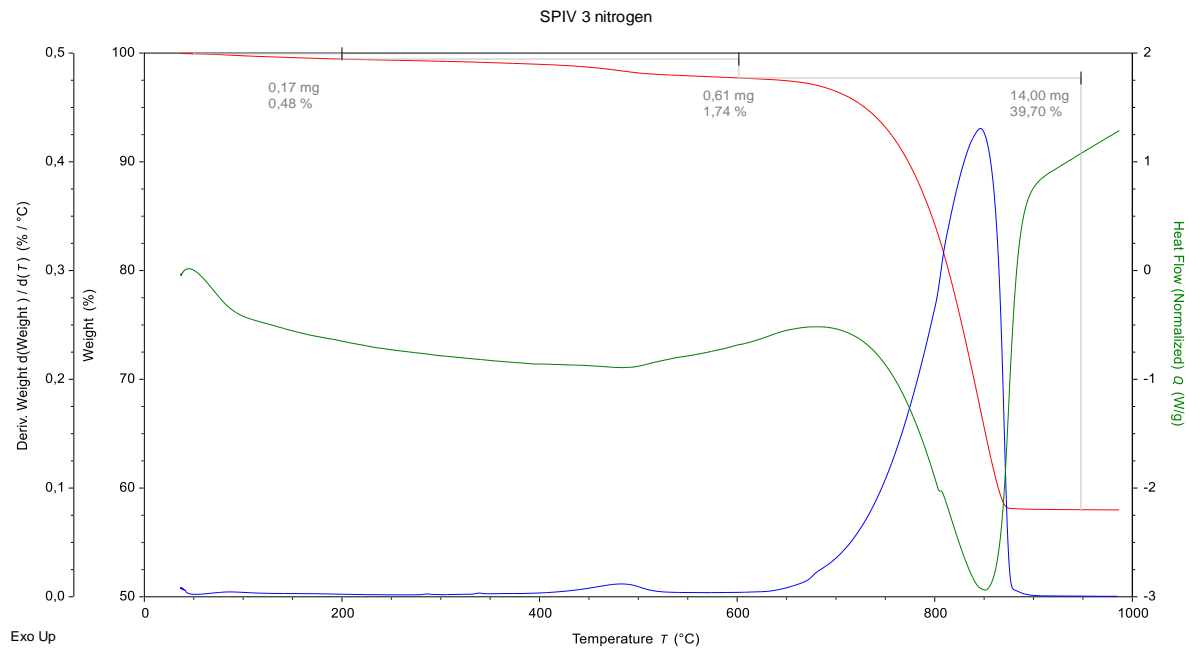

Snímky z katodové luminescence: výrazně červeně luminskující zrna kalcit nepostižená výpalem a vypálená jemnozrná karbonátová hmota bez výraznější luminescence. Modře luminskující zrna živců. Měřítka: 0,2 mm.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 3

Termická analýza (TA) a prášková difrakce (XRD)

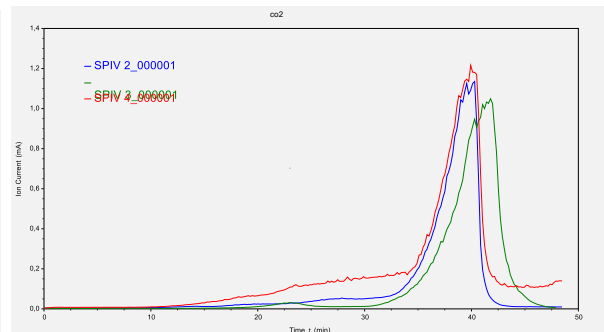
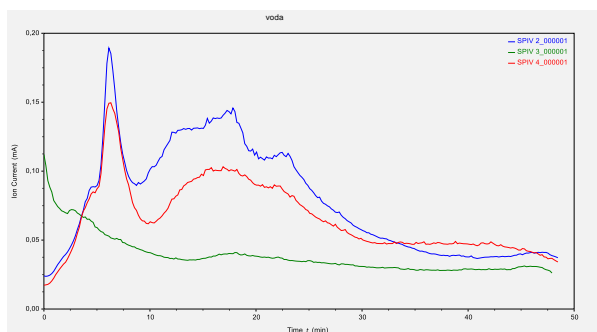
TA: vzorek obsahuje 90,2 hm. % CaCO₃, CO₂/H₂O = 22,8.

XRD-QPA

Kalcit 80,3 hm.%, muskovit 16,8 hm.%, amorfni složka 3 hm.%.

Krystalický vápenec má páskování, ve kterém je znečištění navýšené oproti kalcitové matici. Složení malého vzorku je ovlivněno heterogenitou horniny. Relativně vyšší procento slídy nemusí odpovídat průměrnému složení vápence z ložiska. Proces s maximem okolo 475°C je spojen s uvolněním CO₂, prozatím bez bližší identifikace.

Stabilní izotopy ¹⁸O a ¹³C

vzorek	$\delta^{13}\text{C}$ (‰ V-PDB)	$\delta^{18}\text{O}$ (‰ V-PDB)	$\delta^{18}\text{O}$ (‰ V-SMOW)
--------	---------------------------------	---------------------------------	----------------------------------

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 3

SPIV-3	2,5	-8,0	22,7
--------	-----	------	------

Vzorek svým obsahem stabilních izotopů odpovídá krystalickým vápencům moldanubika jižních Čech, Vysočiny a západní části jižní Moravy.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 4

SPIV 4

Umístění vzorku **SPIV 4** (DSC_6108)

Vzorek typově shodný s SPIV 1 (jiné patro lešení).

Záměr: materiálová analýza sgrafitového souvrství

Postup

- Vzorek nafocen a zdokumentován, z části připraven výbrus
- Vzorek byl očištěn (odstraněny zbytky jádra). Vzorek intonaca byl rozdrcen a z frakce <0,063mm byly odebrány vzorky pro TA a XRD. Zbytek vzorku byl podroben rozpouštění v HCl, pro specifikaci nerozpustné složky/použitého písku. Při zpracování vzorku z něj byl odebrán kousek dřeva. Po rozpouštění a síťové analýze byla stanovena proporce uhlí ku písku.

Metody

- Zdokumentování vzorku
- Optická mikroskopie
- TA a XRD - podsítná frakce 63 μ z probarvené vrstvy
- Poměr složek – rozpouštění probarvené vrstvy v 10% roztoku HCl

Výsledky SPIV 4

Hodnocení při odběru vzorku

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 4

Na probarvené vrstvě jsou zbytky jádrové omítky. Vzorek neobsahuje nátěrové vrstvy?

DSC_6665

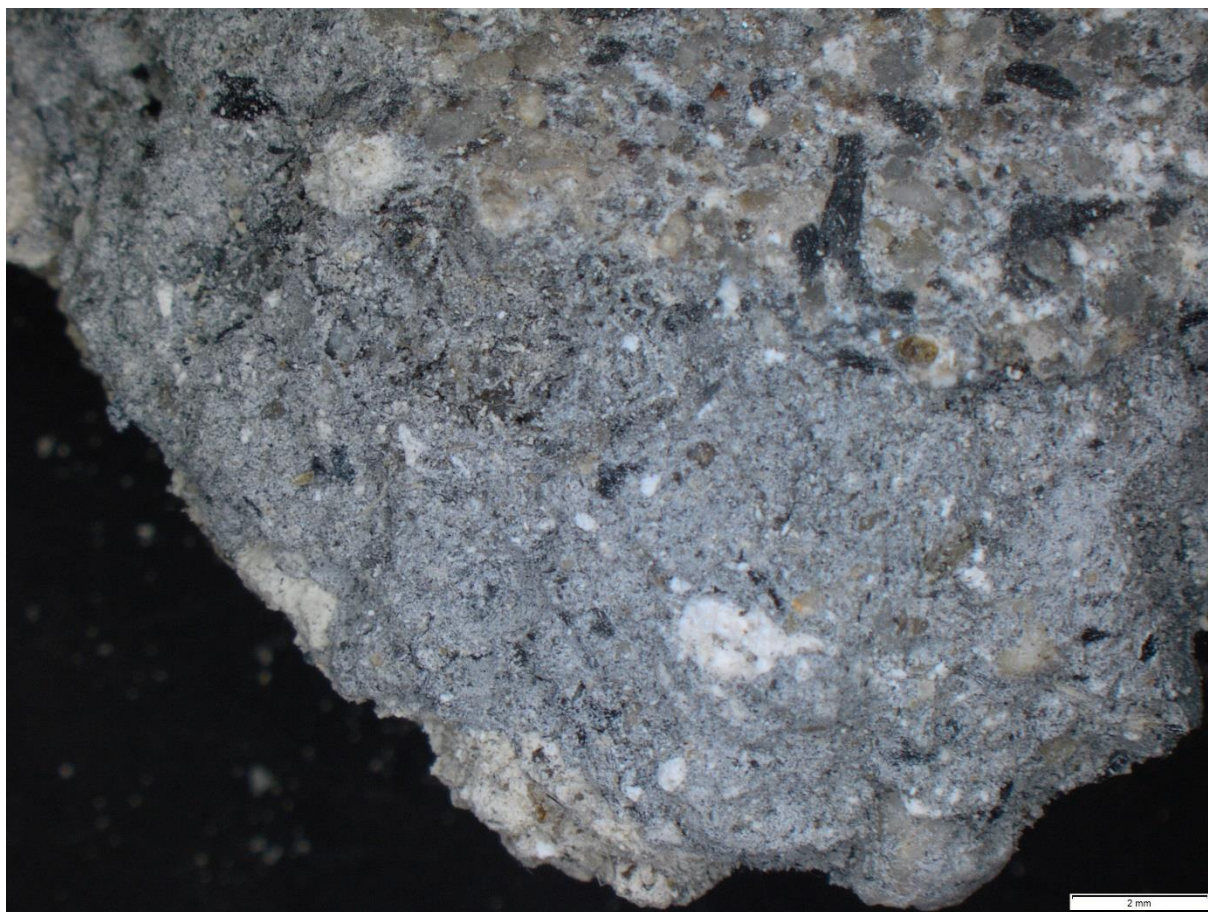

DSC_6667

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 4

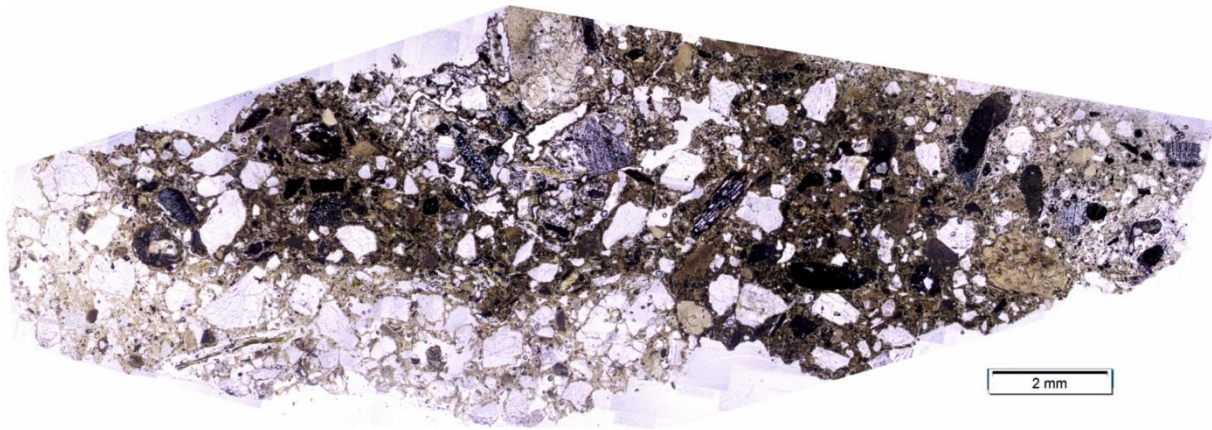
NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 4

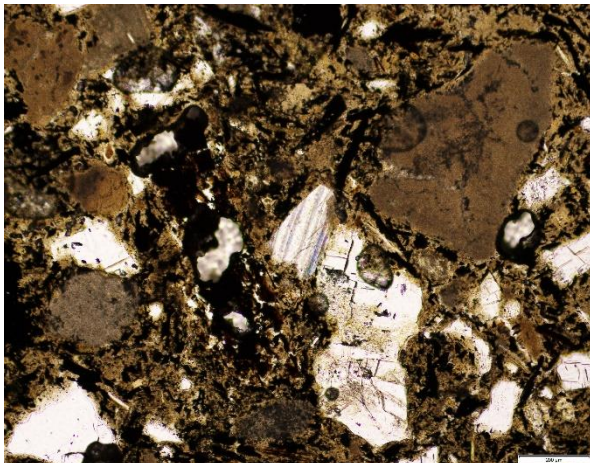
NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 4

Výsledky SPIV 4 - intonaco

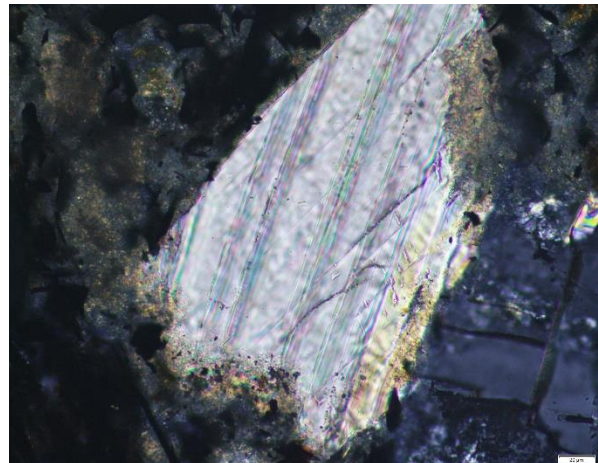
Optická mikroskopie - výbrus

Vzorek materiálově shodný s SPIV 1, není však zastižena povrchová vrstva – nátěr. Výbrus se skládá především probarvené vrstvy a části jádrové malty.

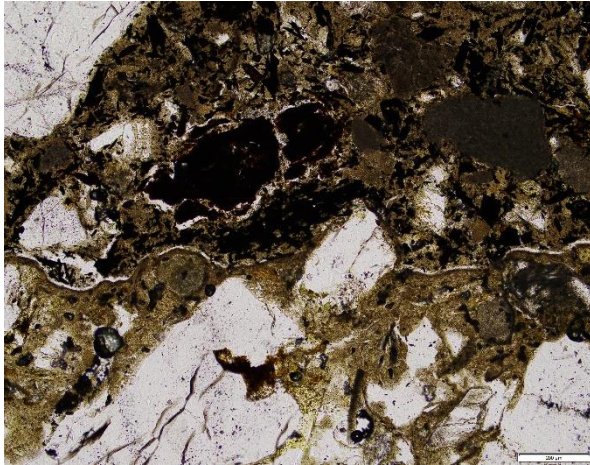

Úlomek krystalického vápence v uhlím probarvené vrstvě. Pozorováno v procházejícím světle. Měřítka: 0,2 mm.

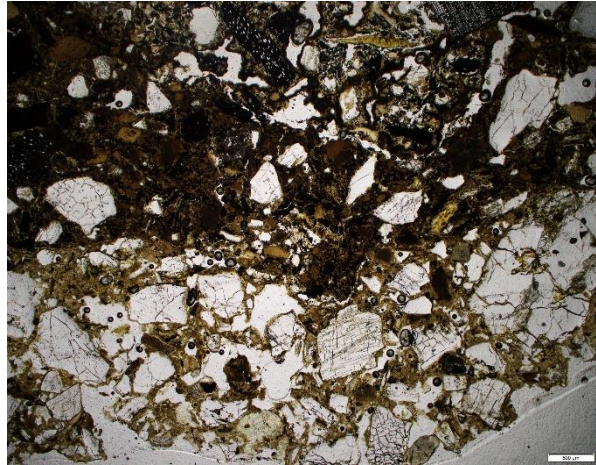
Úlomek krystalického vápence v uhlím probarvené vrstvě. Pozorováno ve zkřížených nikolech. Měřítka: 0,02 mm.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 4

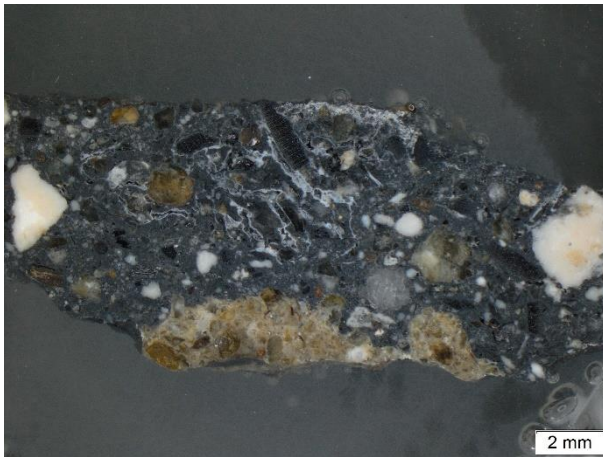

Rozhraní vrstev. Povrch jádrové omítky pokrývá hustší vrstva kalcitu, vrstva uhelného probarvení není dokonale přilnuta. Pozorováno v procházejícím světle. Měřítka: 0,2 mm.

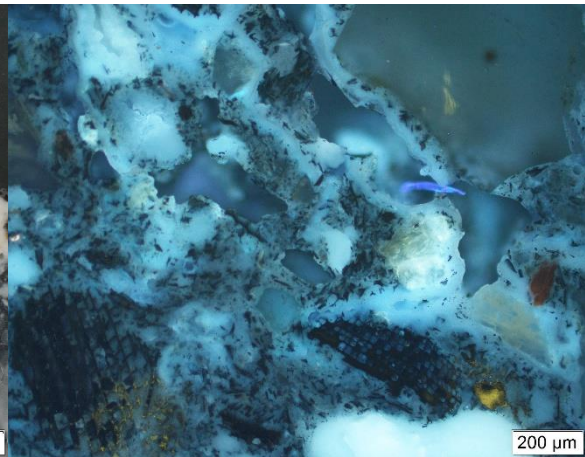
Optická mikroskopie – nábrus

Rozhraní vrstev. Povrch jádrové omítky vykazoval nerovnosti před aplikací uhelné sgrafitové vrstvy. Pozorováno v procházejícím světle. Měřítka: 0,5 mm.

Vzorek souvrství – nábrus. Odražené světlo. Měřítka 2 mm.

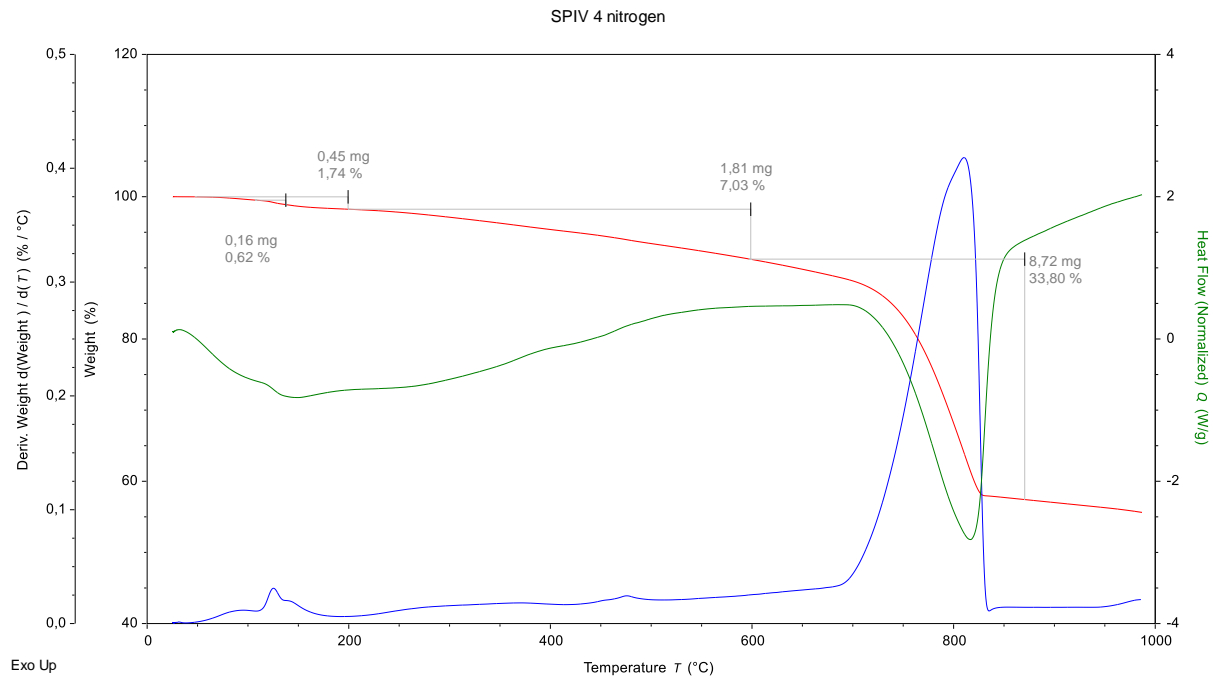
Dutiny v uhelné vrstvě jsou lemovány kalcitem. Pozorováno v UV světle. Měřítka 0,2 mm.

- Nábrus neobsahuje nátěr, není dochován, nebo byl odstraněn při úpravě povrchu.
- Tloušťka uhelné vrstvy je mezi 5-6 mm. Uhlenné i vápenné klasty jsou zde o velikosti do ca 2 mm.
- Podkladová jádrová omítka má hrubý, nehlazený povrch - vyčnívající zrna písku, rýhy a výstupky.
- Uhlenná vrstva má několik vzduchových dutin, které jsou lemovány usazeným uhličitánem vápenatým. Jedná se patrně o důsledek opakovaného namáčení, kdy se rozpuštěný uhličitán vápenatý přesunul do zón, kde se po odparu vody usazoval. Vzduchové póry jsou patrně důsledkem způsobu aplikace probarvené vrstvy.

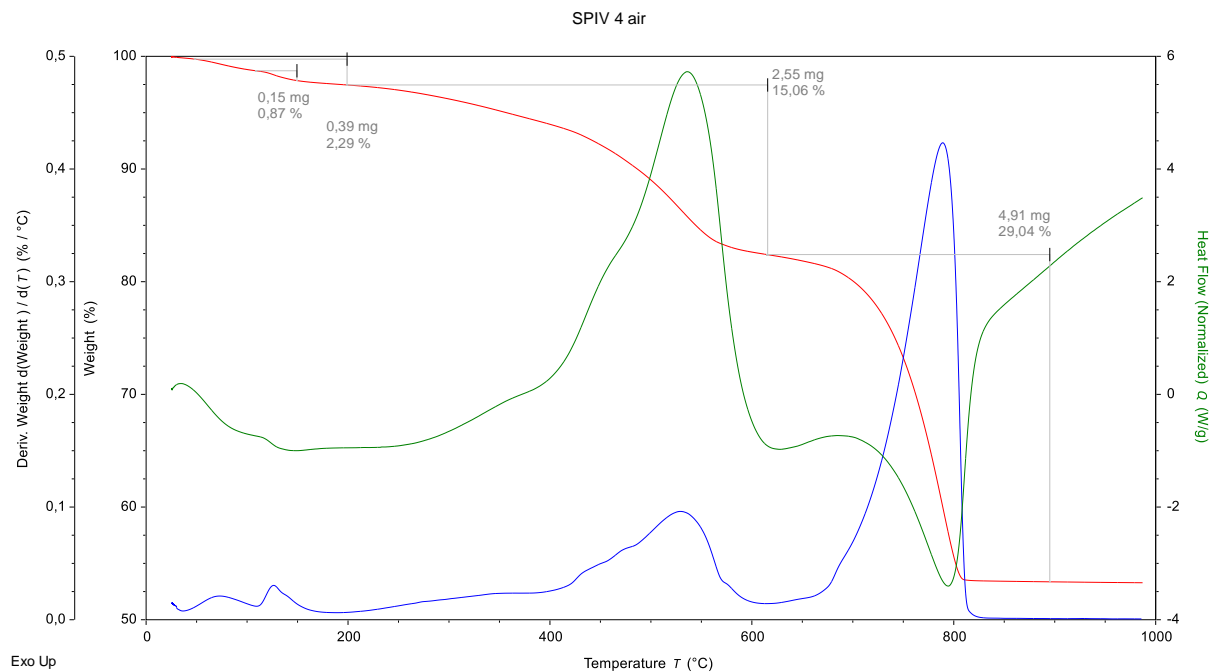
Termická analýza (TA) a prášková difrakce (XRD)

TA: vzorek obsahuje 71,6 hm.% CaCO_3 a 2,65 hm.% $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$, $\text{CO}_2/\text{H}_2\text{O} = 4,8$.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 4

Termický rozklad vzorku intonaca v dusíku.

Termický rozklad vzorku intonaca v atmosféře, tj. za přítomnosti kyslíku.

XRD (semi-kvantitativní analýza: +++ majoritní složka, ++ minoritní složka, + akcesorická složka)

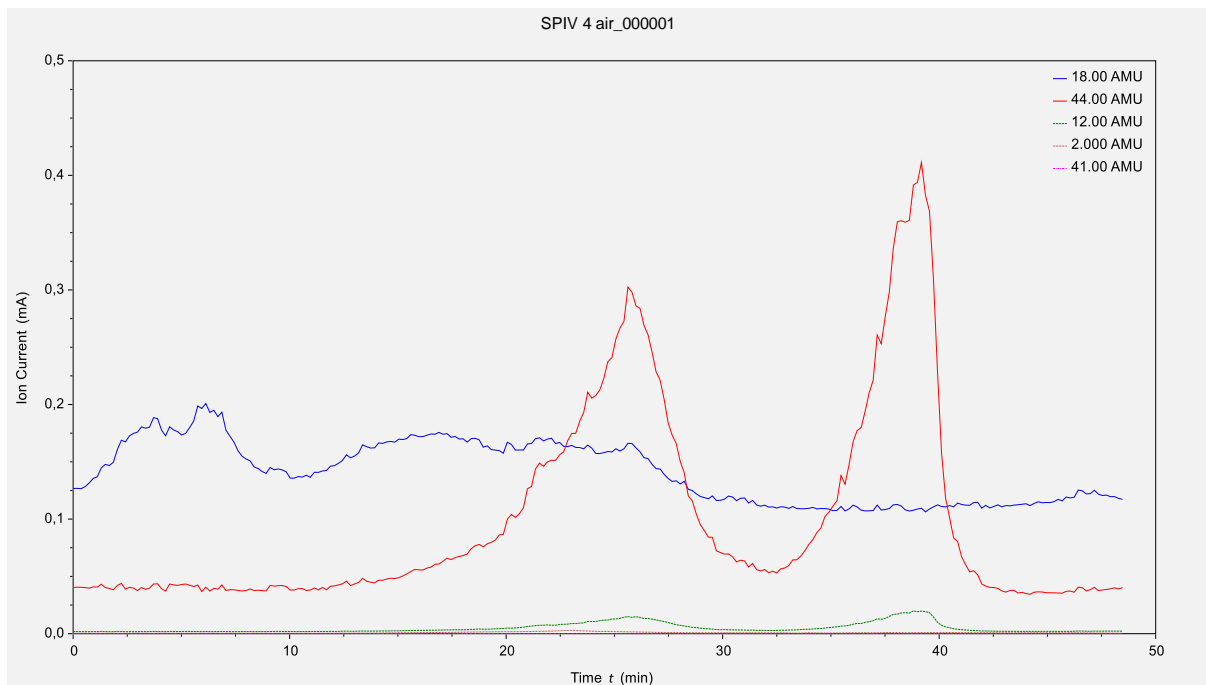
Pojivo: kalcit +++;

Plnivo: křemen ++; živec (albit) ++, (mikroclin) +, muskovit +

Ostatní: amorfni složka neurčena, sádra ++

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 4

- Obdobně jako u vzorku SPIV2 je pojivo malty karbonatované kalcitické vápno.
- Analýzy též potvrdily výskyt sádry, v průměru je poměr $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ ku CaCO_3 ca 1:27.
- Úbytek hmotnosti vzorku při teplotách od 200 do 600°C je výrazně ovlivněn příměsí uhlénoho prachu (dřevěné uhlí), které se při měření v atmosféře spaluje a uvolňuje energii kolem 500 °C. Poměr ztráty hmotnosti (200-600°C) ku CaCO_3 je ca 1 : 4,4.

Ztráta vody (18) a CO_2 (44) při rozkladu v atmosféře.

Poměr složek probarvené vrstvy a jejich orientační přepočít na dávkování surovin

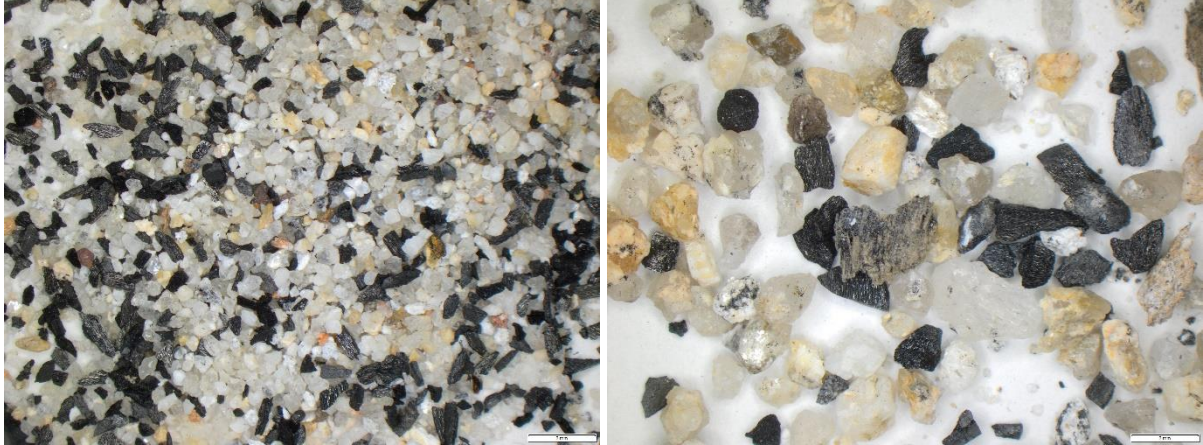
SPIV 4		kaše		práškový hydrát			
		hm. %	kg	l	kg	l	
Probarvená vrstva							
Rozpustný podíl (hm. %)	58,1	Vápno		1	1		
Nerozpustný podíl (hm. %)	41,9	Písek	0,85	0,4	0,3	0,8	0,7
		Uhlí	0,15	0,1	0,3	0,1	0,6

Pro přepočít byly použity objemové/sypné hmotnosti: vápenná kaše 1300 kg/m³ (sušina 0,45 hm.%), vápenný hydrát hašený na prach 740 kg/m³, písek 1555 kg/m³, dř. uhlí 300 kg/m³. Příklad sádry není uvažován.

Podíl dř. uhlí v písku byl určen z nerozpustného zbytku plavením. Uhlí je zastoupeno 10,2 hm.% až 15,7 hm. % při započtení velmi jemné frakce z filtračního papíru. Pro výpočet proporcí výše bylo uvažováno s 15 hm. %.

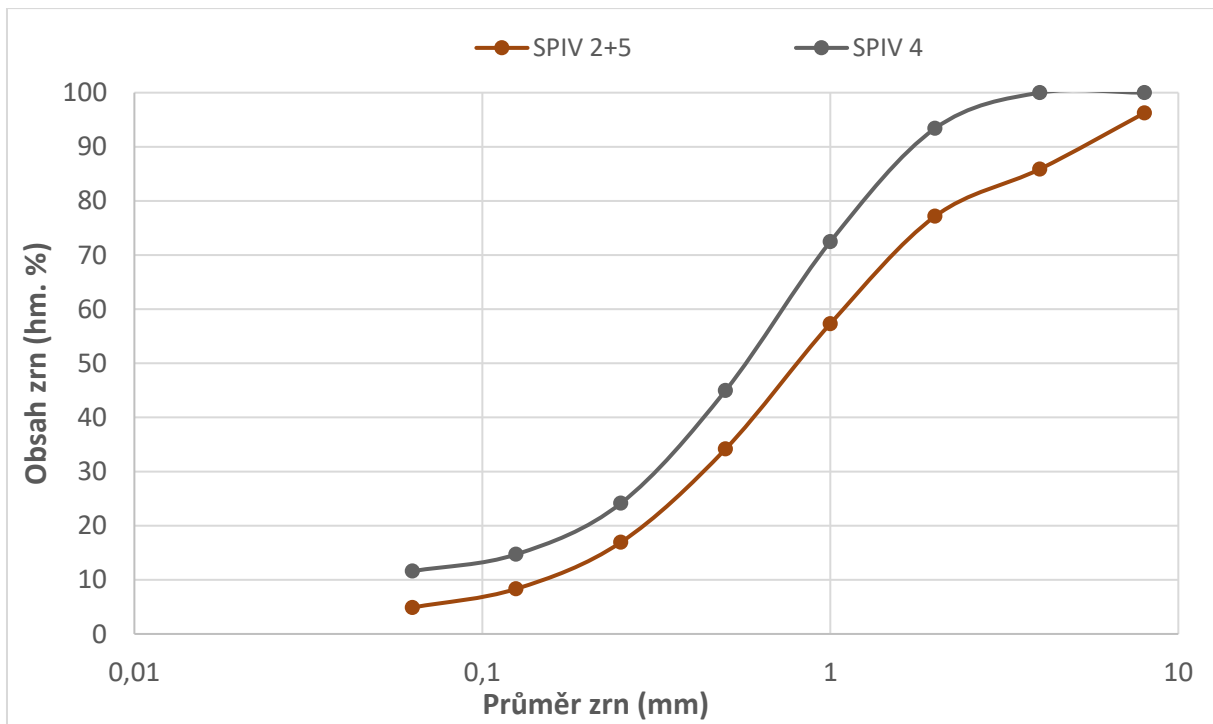
NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 4

Nerozpustný podíl – síťová analýza, mineralogické složení

Mikrofotografie jednotlivých frakcí písku: frakce 0,25-0,5 mm (vlevo) a frakce 1-2 mm (vpravo).

Písek vznikl eluviálním zvětráváním metamorfovaných hornin (ruly). Tvar zrn je nepravidelný, ostrohranný, bez známek vyššího vytřídění a delšího transportu. Horninové klasty (písek) tvoří přibližně 60 % probarvené vrstvy, uhlí pak přibližně 40 %. Jejich zastoupení je stejné ve všech frakcích pod 2 mm. Max velikost zrn písku je 2 mm, max velikost uhelných částic je 2–3 mm.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 4

Zrnitostní křivky nerozpustného podílu vzorku SPIV 4 (obsahuje písek + uhlí v poměru 3:2) a vzorku SPIV 2+5 (písek jádrové malty).

Mineralogické a zrnitostní složení písku z probarvené vrstvy je podobné písku z jádrové omítky. V probarvené vrstvě se vyskytují pouze zrna pod 4 mm, největší zrno má kolem 3 mm. Uhelné částice jsou rovnoměrně proporčně zastoupeny ve všech frakcích v objemovém poměru 3 : 2). Podíl jemných částic o velikosti pod 63 µm je ca 11,6 %. Většinu tvoří uhelný prach zachycený na filtračním papíru po rozpuštění.

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 5

SPIV 5

*Umístění vzorku **SPIV 5** (DSC_6119)*

Vzorek: materiálově shodný s SPIV 2 – jádrová omítka.

Záměr: navýšení množství pro síťovou analýzu.

Materiál byl přidán ke vzorku SPIV 2 pro provedení rozpouštění v HCl (SPIV 2+5).

Postup

- Vzorek nafocen a zdokumentován.
- Materiál byl přidán ke vzorku SPIV 2 pro provedení rozpouštění v HCl (SPIV 2+5).

Metody

- Zdokumentování vzorku.
- Poměr složek – rozpouštění probarvené vrstvy v 10% roztoku HCl, viz SPIV 2-

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 5

DSC_6667

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SPIV 5

NAKI sgrafito	Slavonice Pivovar	
DH23P03OVV019		SEZNAM ANALÝZ

Seznam analýz

	makrofoto	mikrofoto	výbrus	nábrus	SEM EDS	TA	XRD	rozpuštění HCl	organika ÚPOL	FTIR / Raman	Izotopy	Pozn.
SPIV 1	x	x	x	x	x							
SPIV 2	x	x				x	x	X				Jádro
SPIV 3	x	x	x			x	x				¹³ C, ¹⁸ O	
SPIV 4	x	x	x	x		x	x	X		?		Intonaco, dř. uhlí
SPIV 5	x	x						X				jádro

Pozn. pro rozpuštění v HCl byly vzorky 2 a 5 spojeny

Závěr

Stratigrafie vrstev původního sgrafita

Zdivo

Jádrová omítka	tl. v cm
Probarvená vrstva	tl. ca 0,5 cm
Vápenný nátěr	tl. ca 0,25 mm

Další nátěrové vrstvy přidané během oprav.

Suroviny

Vápno bylo páleno z relativně čistého kalcitického mramoru (krystalického vápence). Obsah CaCO_3 kolem 90 %. Krystalický vápenec obsahuje příměsi, které nejsou homogenně rozloženy. Vápno obsahovalo nekarbonátové příměsi, které mu mohly dodávat slabé hydraulické vlastnosti, tj. vápno lze klasifikovat jako vzdušné, ale místy se mohou vyskytovat hydraulické fáze.

Provenience vápence není spojena s určitou lokalitou či lomem, ale odpovídá geologické stavbě okolí. Mramor je čistě bílý s páskováním, kdy v páscích jsou kumulovány silikátové minerály (převážně slídy).

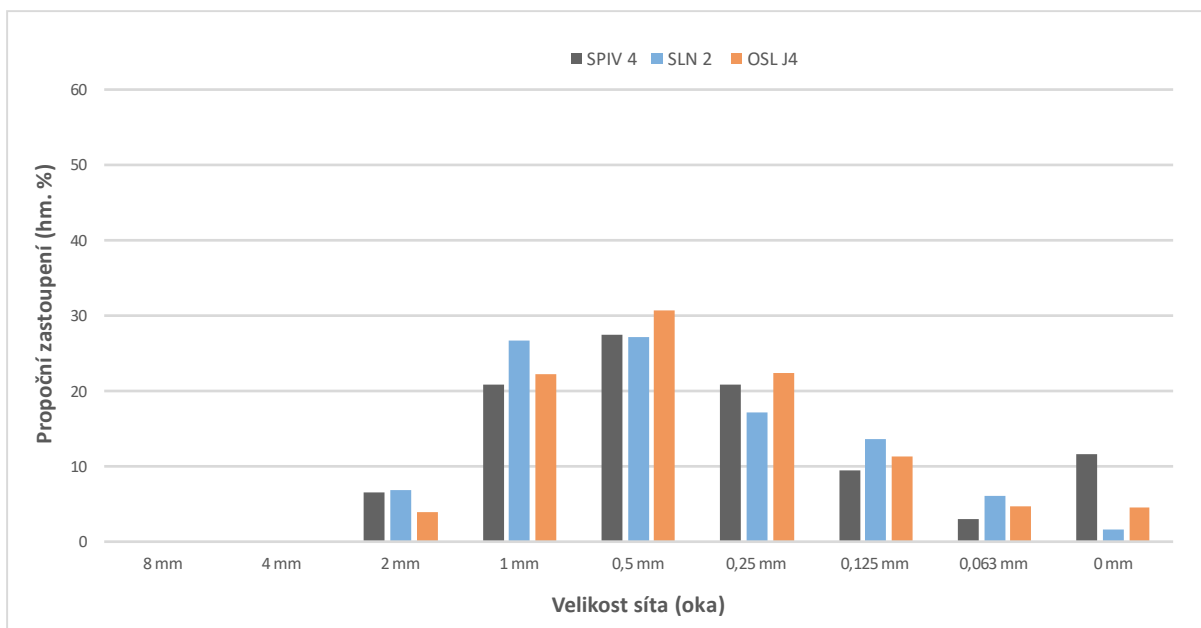
Technologie zpracování – ve vzorcích byly nalezeny pojivové částice (BRP), které bylo jednoznačně možné identifikovat jako nedopal – teplotně postihnuté klasty mramoru. Vyskytovaly se v jádrové maltě (SPIV 3), tak i v intonacu (SPIV 4). Tyto částice se do malty dostaly během zpracování vápna na pojivo a nepřímo ukazují na způsob přípravy, který jejich přítomnost umožnil. Jako nejvíce pravděpodobné je hašení na práškový hydrát nebo na kaši, která byla přímo smíchána s pískem při přípravě malty. Tj. nebyla uskladňována v jámách.

Velikost pojivých částic se na výbrusu/nábrusu pohybuje do 1 mm v jádrové maltě přibližně do 2 mm v probarvené vrstvě. V probarvené vrstvě intonaca tvoří bílé pojivové částice kontrastní body obdobně jako černé uhelné částice.

Písek

Provenience písku: mineralogií, zrnitostním rozdělením i podílem jemných částic odpovídá místním zdrojům. Níže je uvedeno porovnání granulometrie se slavnickou pískovnou a pískem z jádrové omítky sgrafita domu č.p. 545.

Technologie zpracování - jádrová omítka obsahovala klasty ruly do velikosti ca 10 mm. Písek probarvené vrstvy neobsahoval zrna písku nad 2 mm. Místní eluviální ložiska byly přesátý přes síto odpovídající velikosti a patrně byly odstraněny i případné zbytky vegetace. Relativně nízké množství jemných částic odpovídá místním pískům a pohybuje se okolo 5 hm. %. Vyšší procento jemného podílu v probarvené vrstvě je důsledkem rozpadu uhelného prachu.

Porovnání granulometrie kameniva probarvené vrstvy (SPIV 4), jádrové omítky z domu čp 545 (OSL J4) a slavonské pískovny (SLN 2).

Uhlí – drcené dřevěné uhlí o velikosti částic pod 2 mm.

Organické příměsi – nebyly stanoveny. Průběh termického rozkladu naznačuje možnou přítomnost organických látek.

Proporce

Pro porovnání jsou poměry míchání vyjádřeny v objemových dávkách vápna hašeného na prach a suchého písku.

	Vápno	Písek	Uhlí
Jádrová omítka	1	2	-
Barevná vrstva	1	0,7	0,6

Dávkování dř. uhlí a písku bylo přibližně 1 : 1 objemově.

Technika sgrafita

- Podkladová jádrové omítka nebyla upravována do hladka. Na výbrusu jsou patrné nerovnosti. Případně mohla být i záměrně zdrsňena.
- Propojení vrstev jádra a intonaca je zřetelné, místy jsou na rozhraní mikrotrhliny. Intonaco bylo nanášeno na minimálně již zavádou jádrovou omítku – nedocházelo k mísení vrstev.

- Intonaco bylo zbarvena dřevěným uhlím. Částice mezi 0,5–2 mm v něm vytváří kontrastní body. Menší částice zbarvují základní hmotu do šeda. Obdobně kontrastně působí i bílé pojivové částice, ale jejich podíl a velikost jsou proporcčně výrazně menší. Černé částice takto ztmavují probarvenou vrstvu, což vyniklá zejména v místech plošného odrytí nátěru – pozadí scén.
- Objemový poměr mezi uhlím a pískem je přibližně 1 : 1.
- Na barevnou vrstvu byl nanesen bílý vápenný nátěr o průměrné tloušťce ca 0,25 mm. Jedná se o jednovrstvý nátěr. Kvalita dochování nátěru neumožňuje bližší specifikaci.

Degradace a změny mající vliv na původní sgrafito

- Matrice intonaca je protkána sítí trhlin, jenž odpovídají smršťovacím trhlinám po aplikaci.
- Vzorek SPIV 4 vykazuje známky rozpouštění pojiva a jeho zpětném usazení v porézní struktuře. Sgrafito bylo v těchto místech vystaveno zvýšené vlhkosti.
- Prvková analýza SEM EDS ukazuje zvýšený obsah síry v nátěru. Síra se pravděpodobně do sgrafitových vrstev dostala z vnějšího prostředí v důsledku spalování fosilních paliv a následné zvýšené koncentrace síry v ovzduší.
- Sádra se vyskytuje v nátěrových vrstvách, intonacu i jádrové omítce. Její přítomnost je pravděpodobně spojena s pronikáním síry povrchem sgrafitového souvrství a následnou reakcí s vápnem. Analýzy ukazují na pronikání síry směrem z povrchu dovnitř.

Př. 3: Závazné stanovisko⁷²

MĚSTSKÝ ÚŘAD DAČICE

Odbor kultury a cestovního ruchu

KRAJÍŘOVA 27, 380 13 DAČICE I

0

dacivp20v0071w

Město Slavonice
Horní náměstí č. p. 525
378 81 Slavonice

IČO: 00247456

Váš dopis zn.: 002275/2020/TAJ
Ze dne: 17.07.2020
Naše čj.: DACI/15834/20/OKC
Spis. značka: 2932-2003/URBP
Vyřizuje: Mgr. Pavel Urban
Telefon: 384401244
E-mail: kultura2@dacice.cz
Datum: 26.08.2020
Vypraveno dne: 26.08.2020

Věc: **Restaurování fasády poškozené krupobitím z 06.06.2020 u měšťanského domu čp. 538, Horní nám., parc. č. st. 82, k.ú. a město Slavonice.**

ROZHODNUTÍ

Městský úřad Dačice, Odbor kultury a cestovního ruchu, jako místně příslušný orgán o státní památkové péči dle ustanovení § 11, odst. 1, písm. b) zákona číslo 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), rozhodující dle ustanovení § 67, odst. 1 správního řádu, ve smyslu ustanovení § 29 odst. 2 písm. e) zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „památkový zákon“) v přenesené působnosti ve smyslu ustanovení § 42a, téhož zákona a ustanovená § 9 vyhlášky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí památkový zákon, na základě písemného vyjádření Národního památkového ústavu ú.o.p., České Budějovice, čj. NPU-331/57327/2020 z 27.07.2020 na žádost vlastníka Města Slavonice, IČO 247456, se sídlem Horní nám., čp. 525, PSČ 37881 Slavonice podané dne 17.07.2020 dle ustanovení § 14 odst. 1 památkového zákona toto

rozhodnutí

Restaurování průčelní fasády poškozené krupobitím u domu čp. 538, Horní nám., parc. č. st. 82, k.ú. a město Slavonice, která je uměleckořemeslným dílem, kdy dům je nemovitou kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek pod rej. č. 25761/3-2165 a současně je umístěn uvnitř chráněného památkového území - městská památková rezervace Slavonice (prohlášená Výnosem MK ČR č.16.417/87-VII/1 ze dne 21.12.1987), podle dokumentace: „Návrh na zajištění sgrafitové fasády po krupobití čp. 538, Horní náměstí Slavonice“, vypracovala: BcA. Mgr. Jana Waisserová, č.líc. MK ČR čj. 6.965/96, se sídlem Zahofany čp. 49, 252 10 Mníšek pod Brdy a Mgr. Zuzana Witerlová, č.líc. MK ČR čj. 7031/96 a čj. 48427/2015, IČO 66006589 se sídlem Karlístejská ul. čp. 33, 266 01 Beroun - Hostim, je z hlediska zájmu státní památkové péče podle ust. § 14 odst. 3 památkového zákona

přípustné,

při dodržení níže stanovených podmínek,

1) Restaurátorské práce spočívající v opravě lokálních defektů na sgrafitové fasádě, budou provedeny restaurátorem, který je držitelem příslušné licence MKČR.

2) V průběhu restaurování budou svolány minimálně 3 kontrolní dny za účasti odborného pracovníka NPÚ, ú.o.p. v Českých Budějovicích a místě příslušného orgánu státní památkové péče.

Spojovatelka	Fax	E-mail	Bankovní spojení	IČO / DIČ	Úřed. hodiny
384 401 211	384 401 236	e-podatelna@slavonice.cz	ČS. a. s., Jindřichův Hradec č. ú. 0603143369/0800	00246476 CZ00246476	Po, St 8 ⁰⁰ -17 ⁰⁰ Pá 8 ⁰⁰ -14 ⁰⁰

⁷² Městský úřad Dačice, č. j. OKC/15834–20/2932–2003/URBP. Rozhodnutí ze dne 17. 07. 2020.

Odůvodnění:

Městský úřad ve svém rozhodnutí vycházel ze žádosti podané vlastníkem nemovitosti, z návrhu prací uvedeném v žádosti, z dokumentace : „Návrh na zajištění sgrafitové fasády po krupobití čp. 538, Horní náměstí Slavonice“, z vyjádření Národního památkového ústavu ú.o.p. České Budějovice a ze seznámení se skutečností na místě samém.

Městský úřad Dačice, odbor kultury a cestovního ruchu jako příslušný orgán státní památkové péče konstatuje na základě znalostí ze své úřední činnosti, že výše písemně odborně vyjádření odpovídá skutečnému stavu věci. Žadatel byl s těmito podklady pro vydání správního rozhodnutí seznámen a neuplatnil vůči němu žádné námítky ani připomínky.

Památkové hodnoty: Předmětný dům má renesanční jádro z 2. pol. 16. století, ve 2. polovině 19. století byl objekt přestavěn - zásadní změnou bylo snesení původní atiky, zvětšení oken se štukovým rámováním a nahrazení střechy mansardou. Z pohledu památkové péče je objekt urbanisticky významným domem uzavírající před Jemnickou bránou řadovou zástavbu pravé strany Horního náměstí, který se svou sgrafitovou figurální výzdobou řadí do cenného souboru slavonických sgrafitových fasád. K památkovým hodnotám předmětného objektu patří rovněž jeho historické hmotové a dispoziční uspořádání domu. Tyto skutečnosti spoluvytvářejí celkový ráz MPR Slavonice, ve které se daná stavba nachází.

Zdejší úřad prověřil místo samé, posoudil předložené podklady a písemně vyjádření NPÚ, ú.o.p. v Českých Budějovicích a konstatuje, že uvedené podklady jsou věcně, formálně a odborně dostačující a jsou kvalifikovanou oporou pro vydání rozhodnutí ve věci.

Současný stav sgrafitové fasády lze kvalifikovat jako dobrý, restaurování však vyžadují drobné defekty na exponovaných místech způsobené krupobitím, které postihlo město Slavonice 06.06.2020. Zdejší úřad konstatuje, že smyslem předmětného opravného restaurátorského zásahu je předejít další degradaci poškozené sgrafitové výzdoby a tím zachovat její kulturně historické hodnoty.

Správní orgán konstatuje, že v žádosti a v předložené dokumentaci navrhované restaurování poškozených míst průčelní fasády je v souladu se zájmy památkové péče. Vzhledem ke kulturněhistorické hodnotě sgrafitové výzdoby je však nezbytné, aby její obnova byla realizována výhradně kvalifikovaným odborníkem, restaurátorem pod dohledem zástupců státní památkové péče. Tyto požadavky byly vneseny jako podmínky realizace do výroku tohoto rozhodnutí. Restaurátor rovněž na základě vyhlášky č. 66/41988 S., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění vyhlášky č. 139/1999 a vyhlášky č. 538/2002/Sb., vypracuje restaurátorskou zprávu, jejíž jedno pare odevzdá Národnímu památkovému ústavu ú.o.p. v Českých Budějovicích

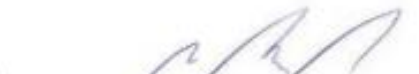
Na základě uvedených skutečností bylo rozhodnuto tak, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozhodnutí.

Poučení:

Dle ustanovení § 81, odst. (1) zákona číslo 500/2004 Sb., správní řád, se proti tomuto rozhodnutí lze do patnácti dnů od jeho oznámení odvolat ke Krajskému úřadu Jihočeského Kraje prostřednictvím správního orgánu, který toto rozhodnutí vydal (Městský úřad Dačice). Podané odvolání musí splňovat náležitosti dle ustanovení §§ 81 a 82 správního řádu, dle ustanovení § 82, odst. (2) správního řádu bude podáno s potřebným počtem stejnopisů tak, aby jeden zůstal správnímu orgánu, a aby každý účastník dostal jeden stejnopis.

Mg. Pavel Urban
oprávněná úřední osoba

Mgr. Naďežda Mastná
vedoucí odboru kultury a cestovního ruchu

Obdrží osobně viz adresát

Na vědomí:

NPÚ, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, Senovážné nám 6, 370 21 Č. Budějovice
Městský úřad Slavonice, stavební úřad, Horní náměstí 525, 378 81 Slavonice